

Noucentisme, avantguardisme i model de país: la centralitat de la cultura

Mariàngela Vilallonga Vives

Reial Acadèmia Europea de Doctors
Real Academia Europea de Doctores
Royal European Academy of Doctors

BARCELONA - 1914

Mariàngela Vilallonga Vives (Girona, 1952) és llicenciada i doctora en filologia clàssica per la Universitat Autònoma de Barcelona. Va obtenir Premi Extraordinari de doctorat.

És catedràtica de filologia llatina de la Universitat de Girona, directora de la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent des que fou creada l'any 2004, i vicepresidenta de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual és membre numerària des de l'any 2005.

Les seves dues línies principals de recerca són la literatura llatina de l'època del Renaixement i l'estudi de la relació entre la literatura i el paisatge. En totes dues línies, dirigeix i ha dirigit tesis doctorals i treballs de recerca. Entre els seus llibres, destaquen: *Jeroni Pau. Obres* (1986), *Els arbres* (1986), *Dos opuscles de Pere Miquel Carbonell* (1988), *La literatura llatina a Catalunya al segle xv* (1993), *Llatí II. Llengua i cultura llatines en el món medieval i modern* (1998), *Johannes Burckard. Dietari secret* (2003), *Atles literari de les terres de Girona (segles xix i xx)* (2003), *Recrear Rodoreda Romanyà* (2008), *Aurora Bertrana a Ginebra* (2017).

Ha estat i és investigadora principal de projectes de recerca finançats R+D+I, en els quals participen investigadors d'Europa i Amèrica del Nord. Ha organitzat cursos, congressos, exposicions d'àmbit internacional. Forma part de comitès científics d'institucions i publicacions internacionals. Ha col·laborat en diverses agències d'avaluació.

És vocal de la Junta de Govern i del Consell Assessor de la Institució de les Lletres Catalanes des de 2015. És patrona de fundacions culturals i membre de jurats de premis literaris i de recerca. Ha estat membre, entre d'altres, del Consell Escolar de Catalunya (2011-2015), i coordinadora dels *Fulls* i membre del Consell de Redacció de la *Revista de Girona* (1985-2008).

L'any 2009 fou guardonada a Roma, amb el Premio per l'Ambiente Gianfranco Merli. El 2016 li fou concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya i l'any 2018, la Medalla i Placa Narcís Monturiol al mèrit científic i tecnològic.

Noucentisme, avantguardisme i model de país: la centralitat de la cultura

Excma. Sra. Dra. Mariàngela Vilallonga Vives

Noucentisme, avantguardisme i model de país: la centralitat de la cultura

Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia Europea de Doctors, com a
Acadèmica Numerària, en l'acte de la seva recepció
el 30 d'octubre de 2018

Excma. Sra. Dra. Mariàngela Vilallonga Vives
Doctora en Filologia Clàssica

I resposta de l'Acadèmica Numerària

Excma. Sra. Dra. M. Àngels Calvo Torras
Doctora en Veterinària

COL·LECCIÓ REIAL ACADEMIA EUROPEA DE DOCTORS

Reial Acadèmia Europea de Doctors
Real Academia Europea de Doctores
Royal European Academy of Doctors
BARCELONA · 1914

www.raed.academy

© Mariàngela Vilallonga Vives

© Reial Acadèmia Europea de Doctors.

La Reial Acadèmia Europea de Doctors, bo i respectant com a criteri d'autor les opinions exposades en les seves publicacions, no s'en fa responsable ni solidària.

Queden rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del «*Copyright*», sota les sancions establertes en les lleis, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstecs públics.

Producció gràfica: Ediciones Gráficas Rey, S.L.

Imprès en paper òfset blanc superior per a la Reial Acadèmia Europea de Doctors.

ISBN: 978-84-09-0680-1

Dipòsit legal: B-26513-2018

Imprès a Espanya - *Printed in Spain* - Barcelona

Data de publicació: octubre de 2018

Text original revisat lingüísticament pel Servei de Correcció Lingüística de l'IEC.

ÍNDIX

DISCURS D'INGRÉS.....	9
A manera de pròleg	9
Modernisme, Noucentisme i avantguardes, model de país	13
L'Institut d'Estudis Catalans	25
Les primeres traduccions dels clàssics grecs i llatins	41
La Fundació Bernat Metge	51
El paper de la dona	63
La pregunta del Manifest Groc	75
Una Catalunya grega?	81
Epíleg	103
Referències bibliogràfiques.....	107
Índex de noms propis.....	115
 DISCURS DE RESPOSTA	 129
Publicacions de la Reial Acadèmia Europea de Doctors	141

A MANERA DE PRÒLEG

Escriure sobre Noucentisme, en aquests moments de la història del nostre país i de la meua pròpia, és, gairebé, fer una catarsi, com a mínim individual. Quan estic escrivint aquest inici del discurs, encara no fa ni un any que Catalunya va anar a votar, en massa, sota tota mena de pressions, per decidir quin volia que fos el seu futur. Tanmateix, la gent es va mobilitzar empesa per un projecte col·lectiu que va engrescar la població d'edats, gèneres, classes de tota mena. Aquella va ser una catarsi col·lectiva. Alguns van encetar una catarsi individual. Hi ha un abans i un després del dia 1 d'octubre de l'any 2017. Res no ha tornat a ser el mateix, tot i que la tendència dels esdeveniments fa pensar que l'esdevenir de la política a casa nostra ha fet passos enrere respecte d'on estàvem situats aquell octubre.

Hem viscut intensament, i, potser alguns, perillosament. Certament, res no ha estat de franc. Totes i cadascuna de les petites o grans decisions quotidianes han tingut uns costos, individuals i col·lectius. Per a alguns han estat, i continuen sent, uns costos durs de passar, els que van optar per l'exili, els que encara estan empresonats. Opcions individuals, opcions col·legiades que tenen una influència en la nostra vida de cada dia.

Enmig de tantes emocions, incerteses i sotracs, he anat confeint aquest discurs per a materialitzar l'ingrés en aquesta acadèmia que tan amablement m'acull. Cada línia que he escrit

sobre el nostre passat noucentista m'ha fet posar la mirada en el nostre present. L'anàlisi dels fets viscuts a voltes contrastava amb els fets estudiats, analitzats i descrits; a voltes, però, em feia sentir que la realitat viscuda era un *déjà-vu* d'allò que intentava traslladar al paper. No m'ha estat fàcil, i no ha deixat de tenir un punt dolorós, sobretot davant la constatació que col·lectivament hem anat d'un cantó a l'altre, amb una certa improvisació o amb una manca de vigor. Al final, tot ha estat com ha estat i res no pot ser canviat, i no valen laments pel que ha estat i podia no haver estat. Les decisions individuals que han afectat l'avenir col·lectiu, més o menys encertades, ens han portat fins aquí. He après del Noucentisme tot vivint el nostre present. He procurat aprendre del dia a dia per analitzar aquell primer terç del segle xx.

Devia haver de ser així i no de cap altra manera. Al llarg de la meua carrera investigadora, he estudiat el món clàssic grecol·latí, especialment el món romà; m'he capbussat en el Renaixement per aïllar i posar límits al fenomen de l'humanisme català. Era conseqüent que, ara, amb la distància que em regala el temps transcorregut entre els estudis del segle i abans de Crist i del segle xv, m'endinsés en el moment contemporani que em pot fer reviure, que em pot recordar més, aquells dos altres moments: el Noucentisme. Calia aquell llarg camí per a arribar aquí. I és que, com ja va dir T. S. Eliot, «la història sempre és contemporània». De manera que he estudiat el món clàssic grecol·latí i l'època del Renaixement a la llum dels meus dies. Ara, a la llum de la nit de la història, a la llum dels clàssics i dels humanistes, m'he disposat a fer aquest recorregut pel moviment contemporani que més ha begut de les fonts del món clàssic i del món del renaixement i amb els quals més semblances té. Tot plegat, fet i fet, es tracta de l'estudi d'una nova representació d'aquesta nostra civilització occidental.

Els mots que segueixen són només una part d'allò que hauria pogut escatir i explicar; esdevenen una aproximació a una realitat, escrita i descrita en uns moments determinats que li han donat un to el qual, vist en una altra situació o des d'una altra perspectiva, podria ser ben bé un altre. I, és que com va dir Mercè Rodoreda a la narració «Paràlisi», tot parlant d'ella mateixa com a escriptora i de l'acte de crear, «Escric. Escric i no arribo a poder comunicar la gran barreja de sensacions que voldria comunicar. A la vida de debò no hi arriba ningú. Intents, proves. Assaigs.» Però què hi ha de més interessant que veure la dimensió de fets complexos des de múltiples perspectives?

El Noucentisme és, ben segur, un dels moviments que ha deixat una petjada més profunda en la societat catalana d'avui, que ens ha forjat com a poble, pel voler d'un col·lectiu que va tenir la capacitat de convèncer la seva generació i fer-la avançar. El moment que vivim, amb totes les seves clarors i les seves ombres, és hereu d'aquell projecte noucentista, en la política, en la societat, en la cultura. Si com en l'humanisme —aquell moviment que alena el Renaixement—, la filologia va ser la xarnera entorn de la qual pivotava tot, en el Noucentisme la cultura va ser central i va condicionar el model de país. I, quan diem cultura, vull dir també llengua, perquè una cultura es fa en una llengua. D'aquí ve la centralitat de la llengua catalana en el Noucentisme i la centralitat que té també avui. Si la política esdevé cultura, o dit d'una altra manera, si la cultura esdevé el model de país, cap on ens dirigirem? En la meua percepció i escoltant les paraules de qui ara governa, en aquests moments la cultura torna a ser el centre. De fet, la divisa de l'actual president de la Generalitat, Quim Torra, és «Llibertat, cultura, talent». Les pàgines que segueixen voldrien posar de manifest la centralitat de la cultura en el projecte noucentista i que això va suposar que el projecte

polític del Noucentisme tingués una projecció breu. Perquè la cultura sola no és prou forta per a endegar i mantenir un projecte polític.

Les generacions avancen, però també ensopeguen i fan passos enrere, més o menys durables, poden ser anorreades, totalment o en part. Crec fermament en la capacitat de regeneració d'un poble a través de la seva cultura. Que hi cregui jo no vol pas dir gran cosa, però la història de la humanitat ens mostra aquest anar i venir dels pobles. Faré un símil amb un vers de l'escriptora Maria Àngels Anglada, «cap paraula no es mor que no en floreixi una altra al seu costat»; això mateix podem aplicar a la cultura: no sense una llengua. Els fonaments d'una cultura són la llengua.

Vull donar les gràcies a l'amiga i acadèmica Maria Àngels Calvo, per la seva amistat, per la seva capacitat de convèncer, pel seu discurs de resposta. Al president i acadèmic Alfredo Rocafort per la seva acollida generosa. Als padrins i acadèmics Josep Maria Sans Travé i Josep-Ignasi Saranyana Closa per fer-me costat. A tots els acadèmics que m'han donat suport.

❧ MODERNISME, NOUCENTISME I AVANTGUARDES, MODEL DE PAÍS

De la mateixa manera que l'humanisme és el moviment intel·lectual que alena l'època del Renaixement, el Noucentisme és un moviment intel·lectual que alena les aspiracions d'identitat pròpia del poble català, materialitzat políticament per la Mancomunitat. El Noucentisme no és només un moviment cultural, sinó que vol incidir en la societat, de manera que esdevé també un moviment polític, creador del nacionalisme català modern, faedor d'un model de país, en el qual la centralitat de la cultura esdevé essencial. L'any 1914, Enric Prat de la Riba constituí la Mancomunitat, l'ens més potent que va sorgir del Noucentisme. La Mancomunitat havia de donar unes eines per a fer de Catalunya un país avançat, equiparable als països europeus, més culte, per a arribar a ser més lliure. Les bases de totes aquelles eines van ser noucentistes.

El nom del moviment noucentista porta implícits dos elements definitoris: neix amb el segle xx, és a dir, amb els anys mil noucents, i es vol nou, en contraposició amb el que s'havia fet fins al moment. Ser nou, però, volia dir endinsar-se en les arrels més antigues del nostre passat occidental, semblantment a allò que s'havia produït amb l'humanisme, el moviment del Renaixement, o amb aquells poetes, els *neoterói*, del segle i abans de Crist, que volien desèixir-se de la tradició anterior. El Noucentisme, com l'humanisme i com els poetes nous, considera vell allò més proper i posa en valor allò més antic que és el que serà considerat modern, vigent. Si els poetes nous de l'antiga Roma

pouen de la poesia lírica grega arcaica, i els humanistes beuen del món grecol·latí, els noucentistes també refusen el Modernisme perquè el consideren ja dépassat i cerquen de crear un nou món amb els postulats del món clàssic. Cerquen de superar el segle XIX i contrarestar el Romanticisme amb la mediterraneïtat: el Noucentisme serà antiromàntic i antivuitcentista. La presència de la tradició clàssica en la societat noucentista representarà un antídoto contra el germanisme, el nordisme wagnerià o ibsenià dels modernistes que els havien precedit. Amb el Noucentisme, Catalunya es voldrà entroncar amb el món clàssic directament, com l'humanisme també s'hi va entroncar.

Ni la tradició clàssica representava immobilitisme, ni la norma significava una restricció. Es tractava de fer una «revolució tranquil·la», segons Eugeni d'Ors, teòric del Noucentisme, al costat de Josep Pijoan. Calia fer una revolució amb ingredients com ordre i raó contra irracionalisme; norma i capacitat creativa contra improvisació; disciplina d'acció contra anarquia; voluntat civilitzadora, institucionalitzadora i constructora enfront de vitalisme, intuïció, instint i geni individual, que caracteritzaven el Modernisme. Si els fonaments havien de sortir dels clàssics i dels ideals de la Mediterrània clàssica, calia girar els ulls també a l'esplendor catalana medieval de Jaume I i d'Alfons el Magnànim, d'Ausiàs March i de Bernat Metge, no al segle XIX.

El Noucentisme i el Modernisme, que el va precedir, presenten, però, unes continuïtats prou evidents. La ferma voluntat de modernitzar la societat catalana, en un sentit o un altre, els uneix. Mirant cap al nord o mirant a la Mediterrània, tant se val. Ambdós volen una cultura i una societat catalanes més modernes, més europees.

Els límits cronològics del Noucentisme com a guia i rector de la societat catalana des de tots els punts de vista possibles

s'estendrien entre 1906 i 1923, si fóssim restrictius. El 27 de juny de 1906, Eugeni d'Ors, *Xènius*, en una de les seves gloses publicades a *La Veu de Catalunya*, va proposar el terme *Noucentisme* per a definir aquells intel·lectuals nous que es proposaven d'intervenir sobre la societat. I l'any 1923, l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera posaria punt final, si més no políticament, al Noucentisme. De fet, el Noucentisme continuà en el món artístic i literari, encara uns quants anys més, el Noucentisme tardà, substituït gradualment per les avantguardes, que també actuen per contraposició i pretenen trencar amb el Noucentisme. La incidència que tindran, però, serà més d'ordre cultural que polític. Al capdavall, tot acaba sent anorreat amb el desastre de la Guerra Civil, que obliga a començar de nou. Els finals de les vides dels protagonistes del fris que anirem esculpint en aquest discurs són les conseqüències de tot plegat.

Un i altres, Noucentisme i avantguardes, no són moviments estrictament catalans, sinó que inicialment prenen els seus referents a Europa, amb un decalatge de pocs anys, cadascun. Així, el Noucentisme es posa en relació amb el romanisme o llatinitat, moviment paral·lel nascut a França i una mica anterior al moviment català, que significa una reacció semblant de retorn als clàssics. Les avantguardes apareixen a Europa en el període d'entreguerres i representen una reacció contra el poder polític i els postulats estètics. Les avantguardes inclouen el cubisme, el futurisme, el dadaisme o el surrealisme, tots ells contraris als postulats del període classicitzant anterior. Els nous valors es mouen de la reinterpretació de l'espai en formes geomètriques, al desafiament dels models de bellesa clàssica, a l'entronització de la confusió o a l'absència de la raó.

Els canvis ràpids en la societat i en la cultura del primer terç del segle xx, el pas d'un moviment a l'altre i els esdeveniments

polítics intervenen en els actors, escriptors, artistes o polítics, de manera que alguns que havien començat essent noucentistes acabaran els seus dies instal·lats en l'avantguarda. Estic pensant en Joaquim Torres-García. D'altres, en canvi, restaran ancorats i presoners de la seva primera opció. Com seria el cas de Josep Clarà. Si se'ls concedeix llarga vida, és clar. Hi ha qui mor en plena florida i la seva contribució resta monolítica, com seria el cas d'Enric Prat de la Riba.

Sobre el Noucentisme s'ha escrit, s'esciu i encara no ha estat tot dit. Voldria recordar un membre d'aquesta acadèmia, Jaume Vallcorba i el seu treball de referència *Noucentisme, mediterraneisme i classicisme. Apunts per a la història d'una estètica*.¹ I m'agradaria de posar-lo al costat del darrer treball sobre aquesta qüestió. Em refereixo al llibre de Jordi Casassas que, des d'una altra perspectiva més global, estudia aquest moviment a *La voluntat i la quimera. El Noucentisme català entre la Renaixença i el marxisme*.²

El propòsit del llibre de Vallcorba és, d'una banda, estudiar els postulats teòrics del Noucentisme i resseguir-ne els orígens literaris i polítics, que situa en el romanisme francès, nascut el 1891, representat per Jean Moréas i Charles Maurras, i que articula en tres principis bàsics: el nacionalisme literari, la vinculació amb la tradició clàssica i la condemna del Romanticisme. D'altra banda, Vallcorba analitza la petjada del mediterranisme i del classicisme del romanisme en l'obra primera de tres escriptors noucentistes: Joaquim Torres-García, Eugeni d'Ors i Josep Maria Junoy.

Entre el treball de Vallcorba i el de Casassas han passat més de vint anys. Els estudis i les recerques han exhumat papers, han acollit nous elements que han fet evolucionar el pensament, en

1. Barcelona, Quaderns Crema, 1994.

2. Barcelona, Pòrtic, 2017.

certa manera. Però hi ha alguns tòpics que es mantenen vius i, quasi diria, estesos i interioritzats en la societat.

Casassas, a *La voluntat i la quimera*, contextualitza el Noucentisme en l'època al costat d'altres moviments paral·lels de l'Europa occidental, entre els darrers anys del segle XIX i l'impacte de la Gran Guerra. Com Vallcorba, considera que el Noucentisme no és un fenomen privatiu de Catalunya ni tampoc el reflex exclusiu dels interessos de la burgesia local. Es proposa de desfer el tòpic del Noucentisme com a parèntesi conservador entre l'esclat progressista del Modernisme i la irrupció moderna i «proletària» de les avantguardes, idea que s'havia consolidat en la interpretació dels anys seixanta del segle XX. Per a Casassas, el Noucentisme «constitueix un dels tres elements culturals polítics fonamentals de la nostra particular trajectòria contemporània», en referència al Romanticisme, al Noucentisme i al marxisme.³ A partir d'aquesta idea, allarga el Noucentisme des de finals del segle XIX, des de la Renaixença romàntica, fins a la irrupció marxista dels anys seixanta del segle XX, tot i que el seu estudi aprofundeix sobretot en el període cronològic ja establert de 1906 a 1923. Casassas considera que en l'estudi i la definició del Noucentisme va pesar molt el cànon marxista dels anys seixanta, que el va considerar l'expressió cultural de la burgesia hegemònica fins a la Segona República. El condemna ven pel seu elitisme i volguda llunyania de la cultura popular. Si hem superat els esquemes d'anàlisi anteriors, potser podrem identificar amb més objectivitat el moviment noucentista.

Casassas fa un estudi exhaustiu sobre el Noucentisme. Des de quasi tots els angles possibles. Es fixa en la política i en la cul-

3. El treball va ser mereixedor del Premi Carles Rahola d'assaig 2016 i va ser publicat per Proa l'any següent. Aquest període ja havia estat tractat per Casassas en el seu discurs d'ingrés a l'IEC (*El Noucentisme: Assaig de revisió de les seves circumstàncies històriques*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015).

tura, els dos eixos cabdals del moviment. Obvia, però, el paper de la dona. El títol de Casassas *La voluntat i la quimera* evoca aquell *El sueño del humanismo* de Francisco Rico. Les concomitàncies entre els dos moments ja les he posat de manifest. La quimera i el somni són en el final de l'un i de l'altre. L'humanisme va acabar sent el somni de la filologia entronitzada com a pal de paller del moviment; el Noucentisme es perdé en la quimera de fer de la cultura la centralitat. Potser sí que ambdós van ser una il·lusió o un miratge, però és cert que l'empremta de l'humanisme i la del Noucentisme són profundes.

De la vuitantena llarga de destacats noucentistes en les diferents disciplines que enumera Casassas, presa en part d'Enric Jardí, voldria destacar-ne ara, pels objectius d'aquest discurs, Josep Clarà i Joan Estelrich. Hi apareix una sola dona, l'escriptora i dibuixant Lola Anglada. L'absència femenina en estudis ja antics, absent també en els dos treballs que acabo de mencionar, s'ha vist compensada per una floració de treballs sobre la dona i la seva intervenció en la societat catalana durant l'època que estudiem. Des d'un punt de vista generacional, els primers noucentistes van néixer abans de 1885 i el gruix de la generació intermèdia, abans de 1900.⁴

Com que el Noucentisme pressuposa classicisme —ho veiem en el mateix títol de Vallcorba—, entre els filòlegs clàssics ha estat un tema d'estudi i de debat freqüent, per la mateixa raó de ser de la professió, és a dir, per la defensa del món clàssic en el nostre país. El llatinista Eduard Valentí Fiol, un dels primers, va aportar reflexions valuoses sobre el classicisme a Catalunya i, entre altres afirmacions interessants, va deixar escrit que «és un fet que els clàssics han servit a casa nostra per defensar les

4. Vegeu Jordi CASASSAS, 2017, p. 60.

causes i les actituds més diverses».⁵ En veurem algun exemple al llarg del discurs.

Justament l'any 2003 estudiosos vinculats a la filologia grega i a la filologia catalana, a l'Aula Carles Riba de la Universitat de Barcelona i a la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, van publicar un volum que, sota el títol *Polis i nació. Política i literatura (1900-1939)*, reunia les ponències de dos simposis celebrats els anys 1999 i 2001.⁶ Són d'especial interès per les aportacions que fan a la visió del Noucentisme, amb anàlisis intel·ligents, amb nous materials de debat.

No només per a Valentí Fiol, sinó també per a Vallcorba, per a Murgades⁷ i per a Casassas, els inspiradors del moviment als inicis són Maurice Barrès i Charles Maurras, més que no pas els clàssics mateixos. Això feia que el classicisme es vestís de modernitat: se seguien els clàssics a partir, o de la mà, dels més exquisits pensadors contemporanis francesos. Així, el classicisme emmascarava els clàssics de modernitat, d'europèisme, i de

5. Eduard VALENTÍ Fiol, «Presència de la tradició clàssica en la Renaixença catalana», *Convivium*, núm. 27 (abril-setembre 1968), p. 57-78, inclòs posteriorment al seu llibre *Els clàssics i la literatura catalana moderna*, Curial, Barcelona, 1973, p. 15-54, des d'on el cito; el text esmentat es troba a la p. 53. Carles MIRALLES tracta també sobre el classicisme en l'article «Clàssics i no entre Modernisme i Noucentisme a Catalunya», publicat el 1972 al *Boletín del Instituto de Estudios Helenicos* (vi, 1), posteriorment inclòs al seu llibre *Eulàlia. Estudis i notes de literatura catalana*, Barcelona, Edicions del Mall, 1986, p. 63-82. També hi ha dit la seva Joan Lluís MAREFANY, en el treball sobre l'estudi del Modernisme dins el volum 8 de la *Història de la literatura catalana*, Ariel, Barcelona, 1986, particularment a les p. 110 i 132.

6. Rosa CABRÉ, Montserrat JUFRESA i Jordi MALÉ (ed.), *Polis i nació. Política i literatura (1900-1939)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003.

7. Josep MURGADES, «Ús ideològic del concepte de 'classicisme' durant el Noucentisme», a *Polis i nació. Política i literatura (1900-1939)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 9-32.

política, és clar. Joan Crexells⁸ va escriure irònicament: «que cal no prendre gat per llebre, ni Maurras per Tucídides». Josep Pla també en va fer crítica. I sobretot els signants del Manifest Groc, com veurem més endavant. L'aportació de Barrès i Maurras ha estat a bastament estudiada.⁹

Murgades assenyala cinc trets definitoris del discurs noucentista sobre el classicisme, és: essencialista, autoritari, moralista, esteticista i escatològic. Fa una segona consideració referida a l'espai lingüístic i cultural del català. I es pregunta: «En què va traduir-s'hi de substancials el classicisme que hi van pregonar els homes del Noucentisme? Si deixàvem ara de banda tot de vàries manifestacions artístiques i literàries que, en els més diversos àmbits, i amb resultats més o menys desiguals, van ser programàticament gestades i creades sota l'aura de la ideologia classicitzant, no costarà gaire acordar que la Fundació Bernat Metge va constituir la realització més destacada de tot aquest procés.»

El desenvolupament econòmic i social que generà el nacionalisme polític en l'espai del Noucentisme i dels nous instruments de poder que s'hi crearen, l'espai de preponderància que es concedí a la llengua catalana, la represa cultural i lingüística, la mena de majoria d'edat i d'emancipació que representa el nou

8. Joan CREXELLS, «Els clàssics i la joventut», *La Publicitat* (17 juliol 1924); reproduït a *Obra completa*, vol. I, Barcelona, La Magrana, 1996, p. 525-529, d'on prenc la citació.

9. Jaume AUFERIL, «A propòsit del Noucentisme, un moviment polèmic», *Revista de Catalunya*, núm. 95 (abril 1995), p. 77-90; Albert MANENT, «Notes sobre la recepció de Charles Maurras a Catalunya», a *Del Noucentisme a l'exili: Sobre cultura catalana del nou-cents*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, i Vicente CACHO VIU, *Revisión de Eugenio d'Ors*, en col·laboració amb Amigos de la Residencia de Estudiantes, Barcelona, Quaderns Crema, 1997. Josep MURGADES fa referència als treballs d'Auferil i Manent a «El Noucentisme: balanç finisecular d'un moviment primisecular», *Journal of Hispanic Research*, vol. 4, núm. 1-2 (1995-1996), p. 211-227, especialment a les p. 222-223, i també a «Usos del Noucentisme», *Els Marges*, núm. 58 (setembre 1997), p. 73-92, sobretot a les p. 74-76 i 87-92.

marc que construeix el Noucentisme, tot es fa palès, se sintetitza i es concentra en l'obra de salvació dels clàssics, model dels noucentistes, que suposa la creació de la Fundació Bernat Metge. Els clàssics grecolatins es podran llegir en català sota l'advocació de Bernat Metge, un dels escriptors catalans que representà un ressorgiment a l'edat mitjana, i sota els auspicis d'un polític nou, Francesc Cambó. Però la Fundació Bernat Metge té uns antecedents clars, és deutora de la realització cultural segurament més destacada d'un altre personatge cabdal d'aquest fris: l'Institut d'Estudis Catalans creat per Enric Prat de la Riba. Mecanatge privat i obra política ensems per a crear un model de país.

Per a entendre la creació de la Fundació Bernat Metge, ens haurem de remuntar als inicis i repassar alguns actors principals d'aquesta peça teatral, d'aquest retrat de família, les dues figures, acabades de mencionar, de la primera generació del Noucentisme: Enric Prat de la Riba (Castellterçol, 1870-1917) i Francesc Cambó (Verges, 1876 - Buenos Aires, 1947). Ambdós van fundar, l'any 1899, el Centre Nacional Català, un partit catalanista que agrupava els ateneïstes, els catalanistes del que s'anomenava *Grup de l'Ateneu*. El partit va fusionar-se amb la Unió Regionalista, i d'aquí en va sorgir la Lliga Regionalista l'any 1901. En aquest any d'eleccions, a Corts i municipals, Cambó aconseguí l'acta de regidor del districte sisè de Barcelona. L'any 1905 Prat de la Riba va ser elegit membre de la Diputació de Barcelona pel districte segon. La presidirà l'any 1907, el mateix any que Cambó és elegit diputat a Corts per Barcelona. Ambdós van arribar al poder polític, aquell 1907. Des de *La Veu de Catalunya* havien anat preparant el camí. Prat de la Riba dirigia el diari des de 1898 i Cambó s'hi ocupava de la política estrangera. I és que la premsa va tenir un paper primordial en la difusió i l'expansió de les idees.

Prat de la Riba fou reelegit diverses vegades com a president de la Diputació Provincial de Barcelona. Fins que aconseguí que fos creada la Mancomunitat de Catalunya l'any 1914, que presidí des dels inicis i fins a la seva mort, tres anys després. Poc va fer-se esperar l'obra de govern de Prat de la Riba com a president de la Diputació. Portà a terme una gran tasca de modernització del país, amplià la xarxa de carreteres i la de telèfons, donà esplendor al Palau de la Generalitat. Fou el «seny ordenador de Catalunya», segons el definí Eugeni d'Ors. Vetllà per la cultura creant estructures per a construir un país modern, des de biblioteques fins a escoles de tota mena: d'agricultura, de funcionaris, d'art dramàtic, de bibliotecàries, d'infermeres, de bells oficis. I, especialment, creà l'Institut d'Estudis Catalans i la Biblioteca de Catalunya. Allò que diferenciava Catalunya de la resta de pobles ibèrics era una llengua i ho va posar en valor. La celebració del I Congrés Universitari Català l'any 1903, que donaria lloc a la creació dels Estudis Universitaris Catalans, i del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat el mes d'octubre de l'any 1906, en van ser els detonants. En el congrés de 1906, Prat de la Riba havia aprofitat per presentar-hi el projecte cultural de la Lliga Regionalista, un projecte noucentista. Va titular la seva intervenció així: «Importància de la llengua dins del concepte de nacionalitat». En el discurs s'expressava d'aquest tenor:¹⁰

Les societats polítiques o Estats han comprès també el valor incomparable de possehir una llengua qui dongui unió y cohesió a sos membres, separant-los dels demés, y d'aquí prové, que, quan naturalment no assoleixen aquest resultat per no coincidir les fronteres de l'Estat ab els límits d'una sola unitat llingüística, fassin esforços desesperats a fi d'obtenir per la violència aqueixa desitjada unitat de parla, y així afavoreixen l'expansió d'una llen-

10. Tots els textos de l'època els he transcrit sense intervenir-hi ortogràficament ni gramaticalment.

gua, d'aquella que adopten per oficial, y combaten durament les altres fins a corrompre-les y fer-les desaparèixer.

Per la meteixa raó, els pobles qui reaccionen contra l'absorció d'altres pobles, aixís que senten la necessitat d'afirmar la seva individualitat, de proclamar la seva personalitat, s'agafen a la seva unitat de llengua com principi salvador y fonament del seu dret. La llengua es la meteixa nacionalitat, deien els patriotes húngars a mitjans del segle passat, reproduint l'afirmació dels primers patriotes alemanys. La llengua és la nacionalitat, han repetit tots els pobles renaixents.

Y es realment la llengua, com deya el profund humanista català Lluís Vives, un dels principals fonaments de tota societat humana. Perquè la llengua enmotlla y educa la intel·ligència del qui la parla habitualment: les facultats intel·lectuals del noi creixen y's desenrotllen a l'ensemple que l'adquisició del llenguatge, y per medi d'aquest. Verb y idea, intel·ligència y llenguatge s'uneixen y compenetren en lligam íntim y indisoluble, lligam d'un rastre inesborrable, per més unions eventuales que contregui després l'intel·ligència ab altres idiomes. No hi hà res comparable a-n aquesta unitat anímica determinada per la comunitat de l'idioma.¹¹

Llengua i nació començaven a anar unides. La tasca a emprendre era llarga i ben definida. El congrés, promogut per Antoni M. Alcover, tenia una comissió tècnica formada per Antoni Rubió i Lluch, Jaume Massó i Torrents i Josep Pijoan. Entre d'altres, Àngel Guimerà, Joan Maragall i Pompeu Fabra intervingueren activament en diverses comissions i ponències. Tots ells formaran part de l'Institut d'Estudis Catalans, tal com veurem a continuació.

11. *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, Estampa d'En Joaquim Horta, 1908, p. 665-668. El discurs va ser reproduït a Enric PRAT DE LA RIBA, *Per la llengua catalana*, Barcelona, Publicacions de «La Revista», 1918.

A la mort prematura de Prat de la Riba l'any 1917, Francesc Cambó va passar a ser el líder de la Lliga i la presidència de la Mancomunitat passà a Josep Puig i Cadafalch, fins que la dictadura de Primo de Rivera imposà un nou president l'any 1924 i la va dissoldre l'any 1925. Cambó seria nomenat ministre de Foment del Govern de concentració d'Antoni Maura l'any 1918 i l'any 1921 ministre de Finances, sota la mateixa presidència. El seu suport a la llengua i a la cultura catalanes no va minvar amb la dictadura de 1923. La Fundació Bernat Metge va publicar els dos primers volums aquell any. Cambó va sostenir l'IEC amb Rafael Patxot i amb mitja dotzena més de petits mecenes, durant aquells anys, prenent el testimoni de la Mancomunitat. La proclamació de la República l'any 1931 tornaria a fer possible un nou període d'obertura. Però va ser Cambó qui va finançar la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra l'any 1932. Els treballs per a arribar a confegir-lo s'havien dut a terme a l'Institut d'Estudis Catalans, on Fabra dirigia les Oficines Lexicogràfiques.

Prat de la Riba i Cambó, cadascun dins de les seves possibilitats i segons unes conviccions compartides, van treballar per engrandir i difondre la llengua i la cultura catalanes, a partir de projectes comuns o diversos que s'anaven entrelligant. L'Institut d'Estudis Catalans i la Fundació Bernat Metge en són els més punters i perdurables encara avui. La Mancomunitat en fou el projecte més rotund en aspiracions i en extensió social, però breu en el temps.

Una part de la Catalunya d'avui s'emmiralla no només en l'època noucentista de la Mancomunitat, ans també en la de la República catalana; mentre que una altra part posa la mirada en la Catalunya dels anys setanta. Els models de país canvien, segons que sigui l'un o l'altre el focus, i dissenteixen, pel pes del passat que es contempli.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

El 18 de juny de 1907, Enric Prat de la Riba, com a president de la Diputació Provincial de Barcelona, va signar un dictamen acord per mitjà del qual decidia de «crear un nou centre que podrà anomenar-se Institut d'Estudis Catalans». La nova institució, amb vocació d'estructura vertebradora del país, es dividia en quatre seccions «a) d'Història, b) d'Arqueologia, c) de Literatura, d) de Dret», però amb la possibilitat d'establir noves seccions, quan convingués.

Els objectius de la institució eren molt clars: «el restabliment i organització de tot el que es refereix a la cultura genuïnament catalana». Responien a un clam de part de l'opinió pública que s'havia manifestat amb insistència, especialment durant les sessions del ja mencionat I Congrés de la Llengua Catalana, celebrat el mes d'octubre de l'any 1906. I també a un projecte d'un jove historiador de l'art Josep Pijoan, que Prat va acollir. Primer, doncs, calia centrar els esforços a posar les bases de la cultura, en aquestes manifestacions que representen les quatre primeres seccions de l'Institut.

La nova institució va tenir la seu al Palau de la Generalitat, en aquell moment dit *Palau de la Diputació*, a les dependències que havia ocupat fins poc temps abans l'Audiència Provincial, amb entrada pel carrer del Bisbe. S'instituí també una biblioteca de l'Institut, embrió de l'actual Biblioteca de Catalunya.

Ja de bon començament sobresurten els trets que han marcat l'esperit de l'Institut d'una manera inesborrable: l'exigència científica, la catalanitat i l'obertura. L'Institut hi ha estat fidel al llarg de la seva història, ja des dels «Propòsits» publicats en el primer Anuari: «La primera preocupació de sos membres fou, naturalment, la de fer-se càrrec, no sols de la missió a ells encomanada, sinó de l'esperit que va produir-lo [l'Institut], tenint en compte que la fidelitat a l'esperit és llei de vida en les institucions.» El punt de partida eren uns antecedents dispersos «la importància dels quals queda establerta amb el sol fet d'haver produït el renaixement d'un poble i d'haver-li donat l'ànima i la consciència de si mateix», i, tot seguit, l'experiència de la realitat d'un panorama que «mostra ben clares les llacunes i porcions encara verges d'explicació».

El nom d'Institut i no d'Acadèmia, volgut, respongué al fet que no es pretenia crear una entitat amb membres honorífics, sinó un ens des del qual es pogués treballar per assolir els objectius de Prat de la Riba. El model de l'Institut de France és en l'origen de la institució. Una vegada més, doncs, el model francès pesava més per a Prat de la Riba i el Noucentisme que representava.

Els vuit primers membres de l'Institut, els fundadors, foren: el jurista i historiador del dret català Guillem M. de Brocà (1850-1918), el més gran de cinquanta-set anys; l'historiador Antoni Rubió i Lluch (1856-1937), elegit primer president a cinquanta-un anys; el també historiador Joaquim Miret i Sans (1858-1919) de quaranta-nou anys; l'erudit Jaume Massó i Torrents (1863-1943) de quaranta-quatre anys; el periodista i poeta mallorquí Miquel dels Sants Oliver (1864-1920) de quaranta-tres anys; l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch (1867-1956) de quaranta anys; el polític Pere Coromines (1870-1939) de trenta-set anys, i l'historiador de l'art Josep Pijoan (1879-1963), el més jove, de vint-i-sis anys, elegit primer secretari. Més d'una gene-

ració era representada en aquest elenc d'il·lustres i els números fundacionals els van ser atorgats per rigorós ordre cronològic, de més gran a més jove.

Guillem M. de Brocà, membre fundador número 1, en el moment de ser escollit havia estat secretari del Congrés Català de Jurisconsults de 1881, ja era membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona des de 1890, havia presidit l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya des de 1899 fins a 1901, i més endavant fou degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona entre 1911 i 1915, i va presidir també la comissió oficial encarregada de codificar el dret civil de Catalunya. En el moment d'entrar a l'IEC, Brocà era «una personalitat científica reconeguda en el conreu de la història i del dret».¹² Representava, així, els estudis jurídics dins de l'Institut. El mateix any 1907 va formar part de l'Expedició històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Vall d'Aran i la Ribagorça, juntament amb Puig i Cadafalch. L'arqueologia, el coneixement, la protecció i la difusió del patrimoni cultural català són eixos fonamentals d'aquests primers anys de l'IEC.

Antoni Rubió i Lluch, membre fundador número 2, havia estat vicepresident del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat l'any anterior. L'any 1883 havia estat nomenat membre corresponent de la Real Academia de la Historia de Madrid. Des de 1885 era catedràtic de la Universitat de Barcelona, havent succeït a Milà i Fontanals a causa de la mort prematura d'aquest.¹³ L'any 1889 fou nomenat membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i l'any 1894 fou elegit acadèmic numerari de la Reial Acadèmia Catalana

12. Josep M. FONT I RIUS, *Guillem de Brocà: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000, p. 6.

13. Albert BALCELLS, *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2008, p. 6.

de Belles Arts de Sant Jordi. De 1890 a 1892 va ser el primer president del Centre Excursionista de Catalunya. Va ser cònsol de l'Equador el 1893, i de Colòmbia el 1896. El seu interès per Grècia i les relacions amb Catalunya van ser motiu de rebre la condecoració de Cavaller de l'Orde del Salvador l'any 1886. L'any 1896 va ocupar la Càtedra de Literatura Catalana creada a la Universitat de Barcelona pel rector Duran i Bas, que no va tenir continuïtat. Defensà les aspiracions territorials gregues sobre Creta, fins al punt que l'any 1897 va presentar al rei dels hel·lens un manifest d'adhesió a la causa grega, escrit per Prat de la Riba i en representació de tot un seguit d'institucions civils catalanes. Aquest document li va valer ser nomenat cònsol general de Grècia a Espanya des de 1903, durant més de vint anys, i ser membre honorífic de la Societat Filològica Parnassos, de Grècia. El mateix any fou escollit membre corresponent de la Real Academia Española. Va ser president dels Jocs Florals de Barcelona de 1907. Va ser professor dels Estudis Universitaris Catalans, que havia impulsat des de 1904. Va ser president de l'IEC rotativament, des del primer quadrimestre de 1911 fins a 1915. L'any 1918 un grup de col·legues va promoure la candidatura de Rubió com a president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, però no va reeixir; amb tot, l'any 1925 va ser nomenat per unanimitat president honorari. Va ser nomenat doctor *honoris causa* per la Universitat d'Hamburg l'any 1921. Ja l'any 1880 va iniciar una línia de treball que no va deixar mai: les relacions entre Grècia i Catalunya. Va mantenir contacte amb hel·lenistes francesos i amb intel·lectuals grecs com Spirídon Lambros, Kostís Palamàs o Aléxandros Filadelfeus. Admirador de Menéndez Pelayo i amic de Joan Estelrich, va deixar una gran quantitat de correspondència. «La literatura ens fa conèixer la nostra ànima nacional», va afirmar Rubió. Els seus deixebles són representants conspicus del Noucentisme. Rubió, amb l'ajut de Josep Pijoan, va redactar el primer reglament de l'IEC. El va concebre com una mena de «negociat de cultura».

L'any 1926 la Fundació Bernat Metge va projectar l'edició dels treballs esparsos de Rubió i Lluch i aplegar l'obra completa, però no es va dur a terme. L'any 1930 va prendre possessió de la plaça d'acadèmic «sección especial catalana» de la Real Academia Española, juntament amb Eugeni d'Ors.

Joaquim Miret i Sans,¹⁴ membre fundador número 3, ja des de 1892 havia començat a investigar els arxius catalans i va ser el descobridor de les *Homilies d'Organyà*, el text més antic en català. L'any 1900 va ser elegit membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, de la qual va ser secretari ja l'any següent i va introduir el català en el butlletí de la institució. L'any 1908 organitzà el I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Molt amic de Brocà. L'any 1917 va fer explícit el seu desacord amb les *Normes ortogràfiques* publicades l'any 1913, però les acatà en les publicacions de l'IEC, no pas en les de fora. Va ser nomenat corresponent de la Real Academia de la Historia de Madrid, de la Real Academia Sevillana de Buenas Letras i de la Sociedade Almeida Garrett de Lisboa. La República Francesa li va concedir el títol d'*officier d'instruction publique* l'any 1916.

Jaume Massó i Torrents, membre fundador número 4, havia creat la revista *L'Avenç* el 1881, des d'on va impulsar tot un seguit de publicacions cabdals per al Modernisme català. Havia format part de la comissió que convocà el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906. Va ser a través de la revista que es va dur a terme la campanya de normalització lingüística que impulsava Pompeu Fabra i que és a la base de la creació de les *Normes ortogràfiques* de l'Institut d'Estudis Catalans de 1913. Massó també va ser membre fundador del Centre Excursionista de Catalunya, que va presidir l'any 1915, on coincidia amb

14 . Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Joaquim Miret i Sans: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003.

Pompeu Fabra. Més endavant, l'any 1927, va ser escollit president de l'Ateneu Barcelonès. A l'IEC va ser arxiver bibliotecari i responsable de la formació de la Biblioteca de Catalunya. Va exercir com a professor dels Estudis Universitaris Catalans.

Miquel dels Sants Oliver mallorquí d'origen i representant del corrent modernista,¹⁵ d'idees conservadores, membre fundador número 5, s'instal·là a Barcelona l'any 1904 i gràcies a Joan Maragall va començar a treballar com a bibliotecari a l'Ateneu Barcelonès i a dirigir el *Diario de Barcelona* fins a 1906, quan passà a *La Vanguardia*, que va dirigir fins a 1920, any de la seva mort. Va ser president dels Jocs Florals de Barcelona de 1910. Fins a 1914 va desenvolupar una intensa activitat a l'IEC. Va substituir Pijoan com a secretari de l'IEC primer i de la Secció Històrico-Arqueològica després. Ja sigui perquè va entrar en conflicte amb la Lliga Regionalista, ja sigui per divergències ideològiques i personals amb Puig i Cadafalch, va presentar la seva dimissió de l'IEC el dia 1 de juliol de l'any 1914, la primera que es produïa des de la seva fundació, adduint excessives ocupacions professionals. El 1917 presidí l'Ateneu Barcelonès.

Josep Puig i Cadafalch, membre fundador¹⁶ número 6, arquitecte modernista i polític, va ser regidor de la ciutat de Barcelona de 1901 a 1906, diputat a les Corts espanyoles de 1907 a 1910 i president de la Mancomunitat de Catalunya des de la mort de Prat de la Riba l'any 1917 i fins al cop d'estat de Primo de Rivera. Pertanyé a la Lliga de Catalunya. Fou cofundador de la Lliga Regionalista i membre del Comitè d'Acció Política d'aquest partit, lligat a Francesc Cambó. Col·laborà a *La Renaixença* i a *La Veu de Catalunya*. Va ser professor dels Estudis Uni-

15. Joaquim MOLAS, *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009.

16. Manuel RIBAS I PIERA, *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1996.

versitaris Catalans i de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, i també va exercir docència a les universitats de la Sorbona, de Harvard i de Cornell. Va participar en l'Expedició arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Vall d'Aran i la Ribagorça l'any 1907. Va promoure la Junta Autònoma de Museus i va contribuir a catalogar i a protegir el patrimoni arquitectònic català. Fou nomenat doctor *honoris causa* per les universitats de Barcelona, París, Friburg i Tolosa. Va presidir l'IEC primer rotativament des de 1915 i de manera continuada des de 1942 fins a la seva mort, l'any 1956. Va viure en exili a França des de 1936 fins a 1942. En retornar a Barcelona va treballar per la recuperació de l'Institut d'Estudis Catalans. N'era l'únic president i únic membre fundador viu. Va ser membre de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres de França i de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi des de 1931. També va ser membre honorari de la Societat d'Estudis Bizantins d'Atenes des de 1924, de la Societat Històrica d'Alger des de 1931, de la Société Centrale d'Architecture de Belgique i de la Sociedade de Arquitetos Portugueses de Lisboa des de 1904.

Pere Coromines, membre fundador número 7, va actuar primer com a tresorer i va presidir l'IEC¹⁷ rotativament des de 1931 fins a 1937. Va entrar a formar part del grup de *L'Avenç* l'any 1895, amb Massó i Torrents, Maragall, Fabra i Ignasi Iglésias. L'any 1896 organitzà la representació de l'obra d'Ibsen, *Espectres*, traduïda per Pompeu Fabra i amb Ignasi Iglésias. Fou detingut per l'atemptat de la processó de Corpus, pels fets de la Setmana Tràgica. L'any següent fou absolt del tot en l'anomenat *procés de Montjuïc*. Unamuno intervingué al seu favor. Fou desterrat i no pogué tornar fins a finals d'any. Fou regidor i cap de la Secció de Finances de l'Ajuntament de Barcelona,

17. Albert BALCELLS, *Pere Coromines: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2013.

presidí la Unió Federal Nacionalista Republicana, dirigí *El Poble Català* de 1909 a 1911, fou diputat a Corts el 1910 i conseller secretari del Banc de Catalunya, president de l'Ateneu Barcelonès des de 1927 fins a 1929, membre de la comissió redactora de l'Estatut d'autonomia, conseller de Justícia i Dret de la Generalitat de Catalunya, i comissari general de museus l'any 1936. L'any 1908 publicà *La vida austera*, que traduï al castellà el seu bon amic Gregorio Martínez Sierra i es publicà l'any 1916. Prat de la Riba hagué de realitzar hàbils maniobres per a poder incloure un radical catalanista d'esquerres com Coromines en la llista de membres fundadors de l'IEC. Compartí amb Eugeni d'Ors l'àrea de ciències morals de l'Institut. L'any 1911 Eugeni d'Ors el va incloure en *L'Almanach dels noucentistes*, amb un article sobre la ciutat com a ideal, la Catalunya-ciutat. Fundà i presidí la Societat Catalana de Filosofia. Escriví *Les gràcies de l'Empordà*. Va ser amic de Josep Farran i Mayoral. L'any 1920, ell i Nicolau d'Olwer van ser els únics que es van oposar a la destitució d'Eugeni d'Ors com a secretari general i a la seva expulsió de l'Institut. L'any 1921 va pronunciar un discurs a l'IEC amb aquest títol, *La sobirania de les persones polítiques*, en el qual partia de l'Atenes clàssica. La Fundació Bernat Metge li encarregà la traducció de Terenci l'any 1922 i en publicà un primer volum l'any 1936. Joaquim Balcells l'ajudà en aquesta tasca. Va escriure una conferència sobre Pep Ventura l'any 1928, que va aparèixer en forma de llibre l'any 1953. L'any 1928 va ser elegit president de l'Ateneu Barcelonès i l'any següent en va ser reelegit. El mes de gener de 1931, a Barcelona, se li feu un banquet d'homenatge després de la seva tornada de Cuba i els Estats Units, on va impartir conferències. A un costat tenia Pompeu Fabra i a l'altre Josep Maria de Sagarra. Formà part de la comissió que va redactar l'Estatut de Núria de 1931. Aquest mateix any fou president de la Secció de Ciències de l'IEC.

Josep Pijoan, membre fundador número 8, va ser amic de Joan Maragall, a qui admirava. I ell mateix va ser reconegut com a

poeta pel mestre. Josep Pijoan,¹⁸ impulsor de diversos projectes culturals executats per Prat de la Riba, ja fou secretari del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana celebrat l'any 1906, en el qual intervingué de manera contundent Prat de la Riba, i a qui va presentar el projecte de creació d'allò que acabaria sent l'Institut d'Estudis Catalans. Fou nomenat secretari general de l'IEC des de la fundació l'any 1907 fins a 1911. Des d'allà impulsà l'adquisició del fons bibliogràfic de Marià Aguiló, que acabaria esdevenint la biblioteca de l'Institut i l'embrió de la futura Biblioteca de Catalunya. Com a vocal de la Junta de Museus, Pijoan va intervenir en la restauració i el trasllat de diverses obres romàniques al Museu de Barcelona. La tasca de Pijoan, company d'escola de Joaquim Torres-García, va començar per impulsar la remodelació arquitectònica del Palau de la Generalitat. Va exercir de professor dels Estudis Universitaris Catalans. Però l'any 1910 Pijoan ja va deixar de residir a Barcelona. En part a causa de les desavinences amb Puig i Cadafalch, que Bassegoda considera un personatge «d'especial tarannà autoritari i gens capaç del pacte i la transacció i a qui devem també la desgraciada pèrdua d'Eugeni d'Ors (1881-1954) com a escriptor en català i la intempestiva defenestració de Joaquim Torres-García en els treballs de decoració del Palau de la Generalitat, a més d'altres intervencions professionals força discutibles, com ara la restauració-devastació de la catedral de la Seu d'Urgell».¹⁹ Al llarg de la seva vida, va escriure a *La Renaixensa*, *La Veu de Catalunya* i també a *La Vanguardia*. S'hagué d'exiliar a Suïssa, on va morir. Cambó, Josep Maria de Sagarra, Josep Pla, ens han deixat testimonis del caràcter i del treball de Pijoan. Rubió i Balaguer el va anomenar «ministre de cultura sense cartera» de Prat de la Riba.

18. Xavier BARRAL I ALTET, *Josep Pijoan: Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999.

19. Francesc FONTBONA i Bonaventura BASSEGODA (dir.), *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear* [en línia], Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2013.

El 23 de març de 1908 s'havien iniciat les excavacions oficials a Empúries, impulsades per la Junta de Museus de Barcelona, per iniciativa i sota la direcció de Puig i Cadafalch. Ell mateix va crear el Servei d'Excavacions Arqueològiques de l'IEC el mes de març de l'any 1914, a instàncies de la Diputació de Barcelona que presidia Prat de la Riba. Des d'aquest any fins a 1924, es parla del decenni prodigiós de les excavacions arqueològiques a Catalunya. Encapçalats per Pere Bosch Gimpera, que havia fet una estada d'estudi a Alemanya, estudiosos com Agustí Duran i Sanpere, Lluís Pericot o Josep de C. Serra-Ràfols, van contribuir a fer que l'arqueologia catalana s'equiparés a la dels països europeus.

La descoberta de l'estàtua coneguda com a *Esculapi*, trobada i desenterrada a Empúries l'any 1909, va produir encara un impacte més gran en la societat catalana, ja prou imbuïda de classicisme. Ara sí, Catalunya feia aflorar els vestigis grecolatins, Catalunya esdevenia una nova Grècia. L'estàtua s'exhibí a Barcelona, la ciutat per excel·lència, se'n van fer reproduccions per al jaciment d'Empúries i també per a ornar el vestíbul de la seu del nou Institut d'Estudis Catalans, al Palau de la Diputació. (Jo encara tinc aquesta reproducció de mida natural al costat de la porta del meu despatx de vicepresidenta de l'IEC, a la Casa de Convalescència.)

Per acabar d'ornamentar el vestíbul de l'IEC, s'encarregaren a l'escultor Josep Clarà uns busts d'homes destacats d'aquell humanisme català que descriuria Martí de Riquer, anys més tard, i que representaven l'esplendor medieval catalana, en un sentit ample: Ramon Llull, Francesc Eiximenis, Lluís Vives, als quals es va afegir encara el d'Eugeni d'Ors, acabats ja l'any 1913. Els busts són encara damunt de les mateixes columnes a la seu de l'IEC. L'historiador Albert Balcells afirma:

Si Puig i Cadafalch i els altres arqueòlegs que treballaven a les excavacions d'Empúries contribuïren que els noucentistes possessin en circulació el mite de la Catalunya grega per a reforçar les seves propostes classicistes, Rubió i Lluch donà rigor històric a l'episodi de la Grècia catalana, la vella epopeia almogàver exaltada ja per la Renaixença. La Catalunya grega i la Grècia catalana van ser dos dels tres temes de l'imaginari col·lectiu als quals donà elements científics el treball dels homes de l'Institut. El tercer va ser la Catalunya romànica, explorada en la seva arquitectura per Josep Puig i Cadafalch i en la seva pintura mural per Josep Pijoan.

Els tres tòpics van integrar-se a la memòria col·lectiva popular catalana de l'època, i han arribat als nostres dies, encara que avui, ja més relativitzats, han perdut bona part de l'aura que els adornava. A Rubió i Lluch l'omplia de satisfacció l'elogi de l'Acropolis fet per Pere el Cerimoniós, perquè considerava que un dels primers a retrobar el record de la Grècia antiga clàssica, en plena edat mitjana, havia estat un rei català.²⁰

Després de la cultura, la llengua i les ciències. El 14 de febrer de l'any 1911, Enric Prat de la Riba va fer públic el dictamen acord d'ampliació de l'Institut d'Estudis Catalans, que havia estat creat l'any 1907. S'hi afegien així dues noves seccions, una de ciències i una altra dedicada a la llengua, la Secció Filològica. El segon punt de l'acord deia el següent: «La missió de la Secció Filològica, o institut filològic, serà estudiar científicament la nostra llengua, inventariar el seu lèxic, fer-ne ·l· diccionari y fomentar el seu ús y imperi dins y fora de la nostra terra. Podrà usar tots els medis adequats a la realització d'aquest objectiu. A les reunions destinades a prendre acords definitius, donant normes ortogràfiques o d'altra mena al català, hauran d'esser convocats els membres de les altres Seccions o branques

20. Albert BALCELLS, 2008, p. 23.

de l'Institut.» D'aquesta manera quedava fixada la funció normativa de l'Institut per mitjà de la Secció Filològica.

En el document, Prat de la Riba designava els set membres que havien de formar la secció: el mallorquí Antoni M. Alcover (1862-1932),²¹ eclesiàstic, lingüista, folklorista i propagandista de quaranta-nou anys i el primer president; Pompeu Fabra (1868-1948),²² gramàtic i lexicògraf, a més d'enginyer industrial de quaranta-tres anys i el segon president; Àngel Guimerà (1845-1924),²³ dramaturg i poeta de seixanta-sis anys; l'escriptor, poeta i periodista Joan Maragall (1860-1911)²⁴ de cinquanta-un anys d'edat que moriria el mes de desembre del mateix any; un joveníssim Josep Carner (1884-1970),²⁵ escriptor de només vint-i-set anys; Lluís Segalà (1873-1938),²⁶ hel·lenista de trenta-vuit anys, i Frederic Clascar (1873-1919),²⁷ liturgista i biblista també de trenta-vuit anys, fill de Santa Coloma de Farners. El maig d'aquell mateix 1911 van celebrar el primer Ple.

Vet aquí com en la primera Secció Filològica hi eren representats els dos pilars sobre els quals reposa la cultura catalana noucentista: el món clàssic i el cristianisme. Un hel·lenista, Lluís Segalà, i un biblista, Frederic Clascar, ambdós de la mateixa generació, van materialitzar aquesta presència. I gairebé tots els

21. Joan VENY I CLAR, *Antoni M. Alcover i Sureda: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000.

22. Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2006.

23. Jaume CABRÉ, *L'ocellot sinistre: Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003.

24. Carles MIRALLES, *Un xic exòtic i desorientat: Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011.

25. Josep VALLVERDÚ, *Josep Carner i Puig-Oriol: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011.

26. Carles MIRALLES, *Lluís Segalà i Estalella: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002.

27. Josep MASSOT I MUNTANER, *Frederic Clascar Sanou: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2012.

membres havien participat activament en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906.

La Secció de Ciències s'iniciava amb Miquel A. Fargas (1858-1916),²⁸ metge i polític de cinquanta-tres anys; August Pi i Sunyer (1879-1965),²⁹ fisiòleg de trenta-dos anys; Ramon Turró (1854-1926), biòleg i filòsof de cinquanta-set anys; Esteve Terradas (1883-1950),³⁰ matemàtic de vint-i-vuit anys; Pere Coromines (1870-1939), escriptor, economista i polític de quaranta-un anys; Josep M. Bofill i Pichot (1860-1938),³¹ entomòleg de cinquanta-un anys i Eugeni d'Ors (1881-1954), un jove filòsof de trenta anys.

L'any 1914, d'Ors va dirigir el seminari de filosofia que la Secció de Ciències va crear. També dirigí l'Escola de Bibliotecàries, creada per la Mancomunitat, i el Departament d'Instrucció Pública de la Mancomunitat des de 1917. En va dimitir l'any 1920 per desacords amb Josep Puig i Cadafalch, que va ser-ne president des de la mort de Prat de la Riba i fins a l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. També abandonà els càrrecs de l'IEC, on va ser secretari general des del moment de ser escollit membre, l'any 1911. Deixà d'escriure en català, i s'instal·là a Madrid l'any 1923.

Al mateix temps, el 1914 es creà el Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, les Oficines Lexicogràfiques i les

28. Oriol CASASSAS, *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999.

29. Josep CARRERAS I BARNÉS, *August Pi i Sunyer: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998.

30. Antoni Roca ROSELL, *Esteve Terradas i Illa: Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000.

31. Josep M. CAMARASA, *Josep M. Bofill i Pichot: Metge naturalista (Barcelona, 1860 - Sant Julià de Vilatorrada, Osona, 1938): Semblança biogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009.

de Toponímia i Onomàstica, el Laboratori de Fonètica Experimental, el Servei Geològic i Geogràfic, l'Institut de Fisiologia, l'Estació Aerològica de Barcelona (futur Servei Meteorològic de Catalunya) i el Laboratori de Psicologia Experimental.

Actualment l'Institut està dividit en cinc seccions: Secció Històrico-Arqueològica, Secció de Ciències Biològiques, Secció de Ciències i Tecnologia, Secció Filològica i Secció de Filosofia i Ciències Socials.

Ben aviat l'Institut va col·laborar amb organismes de fora de Catalunya. L'any 1910 va contribuir a la creació de l'Escola Espanyola de Roma al costat de la Junta para Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas de Madrid.

La creació de les societats filials s'encetà ja l'any 1912 amb la fundació de la Societat Catalana de Biologia. Es posaven a l'empara d'alguna de les seccions de l'Institut i els treballs de recerca que realitzaven els publicava el mateix IEC. Han anat augmentant any rere any fins a esdevenir-ne vint-i-vuit.

L'Institut d'Estudis Catalans esdevingué un centre de recerca i de cultura en català, enfront de la recerca que es feia a la universitat, en castellà.

L'any 1914, en la celebració de la primera festa anual de l'Institut, que suposà la conversió de la biblioteca de l'IEC en Biblioteca Nacional de Catalunya, Rubió va dir en el discurs:

I, en aquesta ocasió, bones són de recordar les institucions que ens han precedit en el conreu de la vida cultural catalana. La Reial Acadèmia de Bones Lletres, especialitzà els seus estudis amb un sentit de tradició i de visió patriòtica; ella tractà de dibuixar per primer cop la fisonomia de Catalunya. Els Jocs

Florals li retornaren la llengua en el domini literari. Els Centres Excursionistes reprengueren la tradició arqueològica interrompuda des d'En Piferrer i obriren per primera volta les portes a la ciència catalana. [...]

Jo somnio aquest Institut no sols com un fecund laboratori de magnífiques i serioses publicacions, ans, encara, com un seminari on s'eduqui la nostra joventut noucentista, per a fer-la el company i hereu de les nostres tasques, i fortificar-la treballant ací entre nosaltres. Les Acadèmies oficials són relativament estèrils, perquè sols per excepció s'obren a la joventut. Són moltes voltes uns asils de gloriosos invàlids de la ciència o de les lletres, més que un estadi on entrin els joves lluitadors —com els antics *efebus* en els de la divina Grècia— per a passar-se d'unes mans a les altres les sagrades torxes del saber. La ciència necessita de l'experiència de la vellesa i del vigor de la joventut. [...]

Recollir la força de la tradició i donar un ample areny a tots els corrents nous seriosament progressius; fer de la nostra Institució un veritable negociat de cultura on se senti el moviment i la remor del tràfec del treball que sols compreníem fins ara aplicats a la satisfacció de les necessitats materials; publicar les nostres coses, i donar fe de vida davant de les societats sàvies del món, i dir-los que també volem formar en els rengles dels qui combatin pels avenços de la ciència nova; canviar amb els llurs els nostres productes intel·lectuals; enviar la nostra joventut als grans centres mundials per a vigoritzar son esperit amb els sacrificis que imposa l'adquisició abnegada del saber, i cridar-la al nostre costat, per interessar-la en la vida d'aquesta casa.

També s'instauraren premis destinats a estimular la recerca, el primer cartell de premis es convocà l'any 1915. El cartell de premis anà creixent amb els anys fins avui, que se n'ha convocat el vuitanta-vuitè, amb premis destinats a totes les disciplines científiques.

L'any 1922 l'IEC va entrar a formar part de la Unió Acadèmica Internacional, creada poc abans, dins de la qual ha portat i porta a terme projectes de gran envergadura, com el Corpus Vasorum Antiquorum, un *Diccionari de llatí medieval*, el Tabula Imperii Romani - Forma Orbis Romani, el Corpus Philosophorum Medii Aevi, el Corpus Vitrearum Medii Aevi i, més recentment, el Corpus des Troubadours. Des de 2014 forma part de l'ALLEA, i des de 2013 acull a la seva seu una oficina de l'Academia Europaea.

Rafael Patxot i Francesc Cambó foren els dos mecenes que van sostenir l'Institut durant la dictadura de Primo de Rivera, davant de la retirada de la subvenció oficial. L'any 1930, la Diputació, que s'havia encarregat dels serveis i de la Biblioteca durant els anys precedents, va retornar la subvenció a l'Institut i l'any 1931 l'alcalde de Barcelona, comte de Güell, lliurà les claus dels dos edificis històrics que encara ocupen, la Casa de Convalescència com a seu de l'Institut i l'Hospital de la Santa Creu com a seu de la Biblioteca.

LES PRIMERES TRADUCCIONS DELS CLÀSSICS GRECS I LLATINS³²

És un fet que, en el moment de creació de l'Institut d'Estudis Catalans i, pocs anys després, en el moment de creació de la Secció Filològica, es va tenir en consideració que el món greco-llatí era un pilar fonamental de la nostra cultura. És per aquest motiu que un hel·lenista del prestigi de Lluís Segalà (1873-1938), catedràtic a la Universitat de Barcelona, va ser cridat a formar part d'aquella primera Secció Filològica. Quan va morir Segalà l'any 1938, Ramon Aramon en va fer la necrològica que començava amb aquestes paraules:

En ésser fundada, l'any 1911, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, hom nomenà per a formar-ne part tres poetes, dos lingüistes, un hel·lenista i un hebraïsta. Amb aquesta proporció venien a equilibrar-se les finalitats essencials que en un principi s'assignaven a la nova Secció: d'una banda estudiar científicament la nostra llengua, inventariar-ne el lèxic i redactar-ne el Diccionari, i de l'altra, fomentar el seu ús i difusió. Com a hel·lenista fou cridat Lluís Segalà i Estalella, professor de la Universitat de Barcelona, un dels millors deixebles de l'eminent professor i investigador Josep Balari i Jubany, la tra-

32. Una versió anterior d'aquest capítol va constituir un discurs que vaig pronunciar al Centre d'Études Catalanes de París l'any 2011, publicat després a la revista digital del centre, *Catalonia*, núm. 11, amb aquest títol: «Relació succinta de les vicissituds d'hel·lenistes i llatínistes a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans».

dició del qual havia vingut a continuar dins el nostre primer centre docent. Entre les tasques que de bell antuvi s'emprenia la Secció Filològica cal comptar, ultra la investigació lingüística, la incorporació al català de les obres més destacades de la literatura universal, preferentment les gregues i llatines. Més ençà, l'any 1923, es crearia una institució, la Fundació Bernat Metge, completament dedicada a l'anostrament dels clàssics; fins aleshores, però, només algun intent esporàdic podia anotar-se, i l'Institut venia a corregir, en aquesta com en tantes altres coses, aquesta omissió de la nostra cultura.

Si la Secció Filològica de l'IEC fou creada el 14 de febrer de l'any 1911, el primer de juny d'aquell mateix any el senyor Antoni Riba Garcia pagava a l'impressor F. Altés l'edició d'una obra del seu fill, un jove de divuit anys que ja prometia molt, les *Bucòliques* de Virgili traduïdes en hexàmetres catalans per Carles Riba (Barcelona, 1893-1959). El mes de desembre d'aquell 1911 moria el poeta Joan Maragall.

Ja el mateix 1911 la Secció Filològica es va proposar d'iniciar el projecte d'un diccionari llatí-català que es va encarregar a Ferran Crusat. També hi havia la intenció de preparar un diccionari hebreu-català, del qual s'havia d'ocupar Francesc Barjau. Els dos projectes es van fusionar i ja l'any 1912 es parlava del projecte de *Diccionari llatí-hebreu-català*.

D'altra banda, Segalà es va proposar d'impulsar la traducció dels clàssics a l'Institut, i més concretament, des de la Secció Filològica. Va iniciar una «Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum», de la qual ell era el curador. La característica més destacada d'aquesta col·lecció rau en el fet que es publicava amb una triple traducció, en tres volums diferents bilingües, un amb la traducció catalana, l'altre amb la portuguesa i l'altre amb

la traducció castellana. Sembla que la idea no era nova, segons Ramiro González Delgado³³:

El empeño desde Cataluña de ofrecer traducciones greco-latinas al catalán conlleva que sus promotores se sientan identificados con otras regiones de la península ibérica con lengua propia. Lluís Segalá Estalella había dirigido junto a Cosme Parpal Marqués otra colección que comienza su andadura en enero del año 1910 (con la aparición de un pequeño volumen con poemas de Safo y Erina) y que la revista escolapia *La Academia Calasancia* regalaba a sus abonados (aunque también se podía adquirir de forma independiente); nos referimos a la *Biblioteca de Autores Griegos y Latinos* (BAGL), que ofrecía, junto al texto original y la versión literal castellana, traducciones literarias a las diferentes lenguas ibéricas, especialmente al castellano y catalán, pero también al gallego, portugués, vasco y asturiano. La BAGL, que terminará siendo absorbida por autores de la patrística dada la condición religiosa de la revista que la patrocinaba, desaparece (probablemente con alguna interrupción temporal previa) en 1917 y podemos considerarla como la precursora, a través de la *Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum cum ibericis versionibus*, de la colección FBM.

L'any 1912 es va iniciar la publicació de l'obra de Corneli Nepos *Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium*, amb un primer volum que contenia el «Praefatio et Miltiadis Themistoclisque vitae». La traducció portuguesa la signaven els pares jesuïtes Francisco de Mello i Antonio M. Alves. La traducció castellana era de Ferran Crusat. Finalment, la traducció catalana tenia tres

33. Ramiro GONZÁLEZ DELGADO, «La Bernat Metge y la traducción de clásicos grecolatinos al gallego, vasco y asturiano», *Hermeneus: Revista de Traducción e Interpretación*, núm. 11 (2009), p. 1-11.

autors: Manuel de Montoliu, el mateix Ferran Crusat i el joveníssim Carles Riba. El camí semblava ben dibuixat, aquell 1912: els clàssics grecollatins serien traduïts i publicats per l'IEC.

Els darrers anys de la seva vida, Joan Maragall s'havia interessat per la llengua grega. Segalà, des de la seva càtedra universitària, va posar a la disposició de Maragall un dels seus estudiants, Pere Bosch Gimpera (1891-1974), el qual li llegia i traduïa els textos grecs que interessaven al poeta. D'aquesta manera, Maragall va fer la versió en hexàmetres catalans dels *Himnes homèrics*. Si una de les tasques de l'Institut i de la seva Secció Filològica era la d'enriquir la llengua catalana amb traduccions dels clàssics, no ens ha d'estranyar que Segalà, vicepresident de la Secció Filològica des dels seus inicis, es proposés de publicar aquesta versió que Maragall havia acabat i deixat inèdita en morir. És així com l'any 1913 surt a la llum una nova publicació de l'Institut, fora de la col·lecció ja esmentada, tot i ser una traducció d'un autor clàssic. Serà justament els *Himnes homèrics* (traducció en vers de Joan Maragall; text grec amb la traducció literal de P. Bosch Gimpera).

Voldria parar atenció en el fet que l'any 1911 Maragall i Riba havien assajat, cadascú a la seva manera l'adaptació de l'hexàmetre grecollatí al català. Amb tot, la publicació de Riba és anterior en dos anys a la de Maragall. També cal recordar que la rigidesa amb la qual Riba havia emprès la novetat de traslladar l'hexàmetre per primera vegada en català, va deixondir-se en veure l'adaptació més flexible que n'havia assajat Maragall. I aquest fet va tenir una influència en la versió que Riba va fer de l'*Odissea*. De manera que Riba va servir-se d'una major flexibilitat en l'adaptació, que després va corregir, en la segona versió, la que és considerada unànimement la millor i en la qual Riba retorna a la rigidesa de la seva adaptació jovençana.

Els *Himnes homèrics* de Maragall es reeditaran novament dos anys després de la seva publicació, el 1915. El mateix any que apareixia un nou volum de la col·lecció de l'IEC *Hero i Leandre* (atribuït a Museu; amb versió literal en prosa de Lluís Segalà i en vers d'Ambrosi Carrion duent en apèndix les traduccions inèdites de Pau Bertran i Bros i Josep M. Pellicer i Pagès). L'opció de la col·lecció de traduccions de clàssics grecolatins de la Secció Filològica semblava, doncs, que seria aquesta: edicions bilingües amb versions en prosa i en vers. Ja es veu, però, que no era una opció fàcil. Aquell 1915 seria també l'any d'inici de la publicació de la traducció d'uns altres clàssics, els textos bíblics. No en va, l'hebraïsta Frederic Clascar formava part des dels inicis de la Secció Filològica de l'Institut. Aquell any va veure la llum *El Gènesi* (versió segons els textos originals i amb anotacions de Mn. Frederic Clascar). Carles Riba treballava també en tot un seguit de traduccions de textos bíblics, concretament, el *Llibre de Ruth* i l'*Eclesiastès*, però aquest any de 1915 va renunciar a publicar les seves traduccions. De fet, l'any 1918 va publicar el *Llibre de Ruth* fora de l'Institut i després va aparèixer amb altres traduccions seves a la Fundació Bíblica Catalana, de la qual parlaré més endavant.

L'any 1916 es van crear tot un seguit d'oficines, nom que es donava als serveis dependents de la Secció Filològica que servien per a treballar internament en qüestions diverses i que encara existeixen gairebé totes. Així es crearen les Oficines Lexicogràfiques, l'Oficina de Toponímia i Onomàstica, l'Oficina d'Expansió de la Llengua i les que més ens interessien ara pel tema que ens ocupa: les Oficines d'Estudis Clàssics i Orientals, amb l'objectiu d'organitzar el programa de traduccions que havia iniciat la Secció Filològica. El 25 de setembre de 1916, Segalà va presentar un avantprojecte d'Oficina d'Estudis Clàssics, i el 5 d'octubre Clascar en presentà un altre d'una Oficina d'Estu-

dis Semítics. Es va decidir de fusionar els dos projectes per raons econòmiques. Sota la doble direcció de Clascar-Segalà van començar a funcionar les noves oficines a principis de 1917. L'any següent l'estat econòmic de l'Institut va deixar quasi en suspens la tasca de les Oficines; el mateix Clascar es va oferir a prestar la quantitat necessària per a publicar les traduccions dels llibres de l'Èxode i del *Levític*.

Com a resultat de tot plegat, l'any 1917 van aparèixer *Els IV Llibres de les Geòrgiques* de Publi Virgili Maró (traducció en vers per Mn. Llorenç Riber), obra que va obtenir el Premi de Filologia de l'Institut de l'any següent. Aquest mateix 1917 es publicarà encara un altre volum traduït, em refereixo a *Mireia: poema provençal* de Frederic Mistral, amb traducció catalana de Maria Antònia Salvà. L'any 1917 és l'any de la mort de Prat de la Riba, valedor de Segalà. També aquest mateix 1917 entrarà un membre nou a la Secció Filològica, Lluís Nicolau d'Olwer, un deixeble ben estimat per Segalà, que serà nomenat membre adjunt a Àngel Guimerà, l'any següent serà numerari i ocuparà la vacant de Joan Maragall. Nicolau havia publicat la seva tesi sobre el teatre de Menandre l'any 1911, i Josep Pla explica que Miguel de Unamuno havia dit: «Nicolau es el hombre que sabe más griego en España, pero no quiere que se sepa.» Aquest any 1918 apareixerà un nou volum de la col·lecció: *El Càntic dels Càntics* de Salomó (versió segons els textos originals i amb anotació de Mn. Frederic Clascar). Ni Maria Antònia Salvà, ni Llorenç Riber no seran mai membres de l'Institut, ni numeraris, ni corresponents. En canvi, el mateix 1918 es va decidir nomenar membre corresponent de la Secció Filològica un altre mallorquí, Miquel Costa i Llobera.

L'any 1918, quan ja era ministre de Foment, Francesc Cambó va dir a l'escriptor Josep Maria de Sagarra: «Si jo algun dia fos milionari —que pel camí que vaig no ho seré mai, perquè aquí

on me veieu estic sense un cèntim—, m'agradaria fundar a Catalunya alguna cosa important de cara als clàssics, perquè em penso que el que fa més falta al nostre país és precisament la lectura dels antics; oi que m'enteneu...?» Ja devia intuir que la col·lecció de l'Institut no tindria gaire recorregut.

Aquest mateix any 1918 el mallorquí Joan Estelrich (Felanitx, 1856 - París, 1958), afiliat a les Joventuts de la Lliga Regionalista per influència de Cambó, esdevé secretari i redactor en cap de *Quaderns d'Estudi*, l'any següent promou i dirigeix *Expansió Catalana*, una entitat destinada a difondre internacionalment la cultura catalana per la qual cosa actuà en diverses ocasions prop de la Societat de Nacions, a Ginebra, i esdevé director literari d'Editorial Catalana.

L'any 1919 va morir mossèn Clascar, però, tot i això, les ofícines de la Secció Filològica que dirigia van continuar. En la sessió del mes de març de l'any 1920, Segalà va informar de la finalització de les traduccions de la *Germania* de Tàcit i del primer discurs de Ciceró, fetes per Carles Riba. També informava de la finalització de la lletra «A» d'un *Diccionari llatí-català*. Cap de les tres obres esmentades van veure la llum a les premses de l'Institut.

Recordem ara que un dels membres de la primera Secció Filològica va ser Josep Carner, un jove poeta de vint-i-sis anys. Entre 1913-1914, Carner dirigia la revista *Catalunya*, en la qual Nicolau havia publicat traduccions de clàssics grecs. També hi havien publicat Carles Riba i Bosch Gimpera. Durant els anys 1918-1921, Carner va dirigir una col·lecció de l'Editorial Catalana, la «Biblioteca Literària». Allà, Llorenç Riber hi havia publicat la seva *Eneida* en decasíl·labs blancs i en dos volums, el primer el 1917 i el segon el 1918. I allà, l'any 1919, Riba hi va publicar la seva primera traducció en hexàmetres de l'*Odis-*

sea en tres volums. Semblava, i devia ser així, que Carner i Segalà no col·laboraven. Escoltem les paraules de Carles Miralles (2002) sobre aquesta qüestió: «Dos fets havien determinat el declivi de Segalà a l'Institut i en els cercles capdavaners de la renovació cultural noucentista. El primer, l'obsessió de Segalà per l'estudi filològic dels mots a les sessions de treball de la Filològica, que havia acabat essent objecte de la ironia de Carner, i el segon, l'afer Dwelshauvers. Carner se'n va anar de Catalunya l'any 1921, però des de la «Biblioteca Literària» va consagrar un doble registre de traducció dels clàssics que no acabava de lligar amb el de Segalà; d'una banda, el to més renaixentista i florit de Riber, i de l'altra, el més ajustat i exigent, tan diferentment poètic però també poètic, de Riba.» La xarxa epistemològica dels hel·lenistes i llatinistes que havia donat bons fruits, en el marc de l'Institut d'Estudis Catalans i amb una estreta relació amb la Universitat de Barcelona, no havia acabat de quallar.

El mateix any 1921 que Carner marxa de Catalunya, entren com a membres corresponents de la Secció Filològica els romanistes Wilhelm Meyer-Lübke (Suïssa, 1861 - Alemanya, 1936) i Leo Spitzer (Àustria, 1887 - Itàlia, 1960). L'any 1922, l'Institut d'Estudis Catalans entrà a formar part de la Unió Acadèmica Internacional i començà a publicar l'epistolari de Milà i Fontanals, a cura de Nicolau. I, aquell mateix any, Francesc Cambó crea la col·lecció de clàssics grecs i llatins traduïts al català, la Fundació Bernat Metge, tal com veurem en el capítol següent.

No va ser fins al 5 de març de l'any 1932 que Carles Riba entrà com a membre numerari de la Secció Filològica per omplir la vacant que havia deixat la mort d'Antoni M. Alcover, i ben aviat va esdevenir secretari de la Secció Filològica en substitució de Josep Carner, que continuava a l'estranger. El mes d'octubre d'aquell any apareixia el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra, publicat fora de l'Institut. Riba ja havia

col·laborat amb Fabra des de les Oficines Lexicogràfiques i hi treballa també des de la Secció. Va fer el «Prefaci» de la segona edició de l'any 1954, quan era president de la Secció Filològica.

Durant els anys 1931-1933, es va treballar en un diccionari de catalanització de noms propis grecs i llatins antics, impulsat per Segalà, que no es va finalitzar. L'any 1933 es va encetar un nou projecte: «Textos llatins de Catalunya»; l'impulsaven Nicolau d'Olwer i mossèn Joan Vilar. Les primeres edicions serien les obres de Fèlix d'Urgell i de l'abat Oliba, però l'empresa no va arribar a bon port. Aquell any, Nicolau havia estat nomenat professor de llatí medieval de la Universitat Autònoma. Deixaré, però, de banda la relació dels membres de la Secció Filològica amb la universitat, tot i que la seva presència va ser intensa en la catalanització de la universitat i en la creació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Van venir anys difícils per a l'Institut com per a tota la societat catalana. Amb tot, Nicolau va ser nomenat president de la Unió Acadèmica Internacional durant els anys 1936 i 1937. Segalà va morir en un bombardeig de Barcelona del mes de març de l'any 1938. Riba i Nicolau van anar a l'exili, com tants altres membres de l'Institut. Com reporta Albert Balcells en la seva *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*³⁴:

Cinc anys després de la guerra, Aramon, en la primera memòria com a nou secretari general, resumia així el període: «El dia 20 de maig de 1936 se celebrà la darrera festa anual de l'IEC. Hom parlà del pròxim trasllat a l'Hospital de Santa Creu i Casa de Convalescència. Durant la guerra el trasllat a la casa nova s'accelerà. Els nostres estudiosos hagueren d'atendre més a salvar el tresor bibliogràfic, documental i artístic en perill que a llurs investigacions. Alguns membres de l'IEC hague-

34. Albert BALCELLS i Enric PUJOL, Barcelona, 2002.

ren d'exiliar-se; tant aquests com els que seguiren a Barcelona, continuaren laborant per la cultura catalana. En finir la guerra calgué a altres membres deixar la nostra terra. El nostre local fou ocupat (les Oficines Lexicogràfiques pogueren continuar durant poc temps el treball, però ben aviat foren clausurades definitivament), hom el destinà a un nou nat Instituto Español de Estudios Mediterráneos que encara no ha donat fe de vida malgrat els capitals amb què compta».

❧ LA FUNDACIÓ BERNAT METGE

L'any 1922, Francesc Cambó va crear la Fundació Bíblica Catalana i la Fundació Bernat Metge,³⁵ amb l'objectiu de publicar els textos sagrats i els clàssics grecs i llatins en català. Cambó va proclamar: «En aquests temps de pertorbació i d'anarquia que viu la humanitat, i que tan accentuadament patim a Catalunya, la difusió de la cultura clàssica pot fer un gran bé: pot dur-nos un sentit d'equilibri i de mesura que no sempre hem tingut a Catalunya.» Vet aquí la utilitat de la col·lecció que Cambó va considerar.

El primer director de la col·lecció clàssica va ser el ja esmentat Joan Estelrich, des de la seva creació l'any 1922 fins a la seva mort l'any 1958, i el segon fou Carles Riba, que el va succeir l'any 1958 i només va poder exercir durant un any, perquè va morir l'any següent. Riba, però, ocupà des de 1925 una càtedra de grec a la Fundació Bernat Metge que li havia creat Cambó. Com Prat de la Riba, Cambó va crear estudis al marge de les universitats. Cambó i Estelrich enceten i duen a terme amb èxit i continuïtat la tasca de traducció dels clàssics llatins i grecs que l'Institut d'Estudis Catalans no va ser capaç de tirar endavant. I ho fan amb l'aval acadèmic de Carles Riba.

35. És aclaridor i lúcid el treball de Jaume PÒRTULAS, «Enfortir el nostre nacionalisme literari. Els primers anys de la Fundació Bernat Metge», a *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*, 2003, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Clàssics, p. 51-65.

Estelrich va escriure el manifest fundacional que havia de regir els destins de la Fundació Bernat Metge, elaborat entre 1919 i 1921. El seu objectiu no era només enriquir la llengua i la literatura catalanes amb la traducció dels grans clàssics grecs i llatins, sinó a més recuperar els valors de l'humanisme per a fer una societat més culta i més conscient, en perfecta harmonia amb la finalitat de Cambó i de Prat de la Riba.

El manifest d'Estelrich publicat l'any 1922 i l'ideari d'Estelrich són l'antítesi del Manifest Groc, és quasi, podríem assegurar, l'objecte de denúncia dels autors del Manifest Groc, reblat, això sí, per un altre discurs també d'Estelrich del darrer dia de juliol de 1927. Però no ens avancem més del que convé, encara.

Estelrich, intèrpret fidel de l'ideari del seu mecenes Cambó, expressa la necessitat dels clàssics, de la lectura dels clàssics, de la mateixa manera que s'havia fet en la Catalunya del Renaixement. Lloa l'humanisme català com a transmissor de l'antiguitat i en lloa les traduccions dels clàssics que es van fer durant els segles XIV i XV, tot i que «no arribà generalment a tenir alt valor humanístic», afegeix. Es lamenta de la «decadència de Catalunya» que considera «un fet fatal» ja al segle XVI. I reconeix que «haviem cooperat, els primers dins la Península, a produir l'elevació humanista; en l'hora de rebre'n els fruits i beneficis, perdiem, però, la consciència nacional que ens havia d'empènyer a abastar-los i recollir-los. Així descendírem a la barbàrie en la cultura i en el llenguatge».

Per això creu que cal la lectura dels clàssics: «Sense beure en les nostres fonts naturals, Grècia i Roma, s'alteraria míserament el nostre sentit cultural. Així, si volem fortificar la nostra mentalitat, hem d'anostrar íntegrament aquell heretatge, enriquit encara amb les aportacions dels humanistes de tots els temps i de tots els països.» Només hi veu un antídoto contra la barbàrie:

«oferint al nostre poble els autors clàssics, en edicions catalanes, en traduccions al català. Per això ha nascut la Fundació Bernat Metge». I és en aquest punt que Estelrich menciona els intents que han precedit, i probablement impel·lit, la creació de la col·lecció: «Treballs isolats, orientats a tal objecte, no han mancat al nostre Ressorgiment. Quan Catalunya s'alça de bell nou, tornen també els catalans a l'amor de les llengües i les lletres antigues. Els noms de Bergnes de las Casas, Balari i Rubió i Lluch il·lustren el nostre Ressorgiment humanista. Sobretot, de principis de segle ençà, comencen els grans autors d'ésser divulgats honestament entre nosaltres, ja sense intermediaris. És un deure recordar excel·lents versions i pacients estudis d'Artur Masriera, Lluís Segalà, Costa i Llobera, Gabriel Alomar, Llorenç Riber, Lluís Nicolau, Carles Riba i alguns altres. Però, encara, l'obra no ha estat, en conjunt, prou metòdica, triada, crítica, exigent.»

No s'està de destacar l'oportunitat de la Fundació: «Ens podran dir que arribem un poc tard. I a nosaltres de respondre: no és mai tard si un hi arriba a temps. Els moments són solemnes. El món cerca la pau fugitiva, després de l'horror de la Gran Guerra. El nostre poble es troba ja madur en l'ideal nacionalista. Arreu, en les nacions més cultes —i singularment a la França veïna— hi ha un gran moviment propici a un nou humanisme, a una nova època clàssica. I, en aquest nou classicisme, Catalunya hi participarà; en aquest nou Renaixement, Catalunya hi serà.»

I tot seguit relliga els dos grans projectes dels dos grans polítics i homes d'acció que li són propers, i protagonistes destacats d'aquest treball des de l'inici: «Signe delator de la nostra maduresa, de què havem assolit consciència històrica, és precisament que els directors polítics tinguin a honor màxima encoratjar el culte de les lletres i les arts. Així Prat de la Riba, en crear l'Institut; així Cambó, Mecenes de la Fundació Bernat Metge. L'alt sentit d'aquests homes preclars havia de veure que, trobant-nos

en un període de reconstrucció nacional, calia consultar la història, esforçant-nos a trobar-hi les característiques diferencials de les coses que passen i de les coses que queden. I un dels monuments de la història, més rics en lliçons exemplars, almenys per a la gent llatina, és sens dubte el conjunt de les literatures de Grècia i de Roma. Moltes revolucions de l'esperit humà han reflectit aquestes literatures; moltes formes han creat de pensament i bellesa; tant, que clares vegades deixen de mostrar a la intel·ligència cap font de vida, cap idea activa, cap sentiment fecund. Hem volgut considerar l'enraonament i el seny, consubstancials amb l'ànima catalana; hem volgut creure que aquestes virtuts eren les úniques que podien assegurar la victòria del nostre poble i l'equilibri de la humanitat. Havia d'ésser, doncs, primordial, en el nostre programa nacionalista, la difusió a Catalunya d'aquelles literatures que guarden sempre, fins en les obres menys proporcionades i belles, el respecte a la raó i a la forma clara.» Aquest sí que és l'ideari del programa noucentista, la culminació dels esforços iniciats a començaments de segle. El programa era ben atractiu i engrescador, ornat d'altres valors, però els camins no són sempre rectes ni buits d'obstacles, els assaltacamins es presenten de cop sobtat i ens prenen desprevinguts.

L'any 1922, Carner encara és fora, Nicolau es dedica a la política i s'exilia durant la dictadura de Primo de Rivera. Clascar havia mort l'any 1919. Segalà passà a formar part del cos de revisors de la Fundació Bernat Metge i va encarregar-se de la direcció del Col·legi de Catalunya, dedicat al batxillerat i a la carrera de comerç. A més, va continuar traduint al castellà els grans autors grecs, com ja havia començat a fer abans d'entrar a l'Institut. I va continuar creant col·leccions escolars de clàssics, com la de l'Editorial Bosch, «Colección de Autores Clásicos, Griegos y Latinos, con Construcción Directa y la Traducción Interlineal», entre d'altres.

L'any 1923 Carles Riba entrà a treballar a les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC i es publicà el que seria el darrer dels volums de clàssics traduïts a la institució: *L'Èxode* (versió segons els textos originals i amb anotació de Mn. Frederic Clascar), en edició pòstuma. Només es reeditarà la *Mireia* de Mistral en traducció de la Salvà l'any 1924, però les edicions de clàssics a l'Institut van desaparèixer. Tot aquell projecte de traduccions dels clàssics grecs i llatins i bíblics, i la creació de les oficines, que es va iniciar a l'IEC, va acabar en un estat de letargia, fins que als anys setanta del segle passat es va crear la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, filial de l'IEC adscrita a la Secció Filològica, que recull, d'alguna manera, aquella tradició estroncada.

Ja l'any 1923 es publicà el primer volum de la Fundació Bernat Metge que conté el poema filosòfic *De la natura* de Lucreci, editat i traduït per Joaquim Balcells, i revisat per Joan Estelrich, Pompeu Fabra i Gabriel Alomar. Cambó va considerar també que, donada la poca presència de la llengua i literatura gregues a la Universitat de Barcelona, la Fundació podia fer tasques supletòries de formació, de manera que amb aquest objectiu va crear una càtedra de grec a la Fundació Bernat Metge per a Carles Riba l'any 1925, com ja ha estat dit. El segon volum de la col·lecció aparegut el mateix any és de Corneli Nepos, en va tenir cura Manuel de Montoliu³⁶ i va ser revisat per Balcells, Estelrich i Fabra. Els *Records de Sòcrates* de Xenofont, el primer volum d'un clàssic grec, publicat el mateix any, el va traduir Carles Riba i el va revisar Nicolau d'Olwer. Finalment, el darrer volum de 1923, el primer lliurament dels *Discursos* de Ciceró, el van traduir Llorenç Riber i el mateix Estelrich. Fou revisat per Balcells, Llovera i Fabra.

36. Ja havia tingut cura de la traducció i edició de Nepos publicada en la col·lecció de l'IEC, l'any 1912. Una mostra més del lligam estret entre totes dues col·leccions, als inicis.

Nascut a La Laguna l'any 1890 però de família materna catalana, en crear Cambó la Fundació Bernat Metge, Joaquim Balcells juntament amb Estelrich i Riba, en va ser un dels artífexs. Balcells va tenir l'honor de signar la primera traducció de la Fundació Bernat Metge: *De la natura* de Lucreci. Balcells es va ocupar de la correcció de tots els volums llatins, en vida. El curs 1910-1911 Balcells estudià el doctorat a la Universitat de Madrid, única on es podia fer, juntament amb Bosch Gimpera, Ramon d'Abadal i Josep Olivar. Rubió i Lluch i Segalà els van donar cartes de recomanació a fi que poguessin conèixer i freqüentar Menéndez Pidal i Menéndez Pelayo. Des de 1916 va exercir de professor auxiliar a la Universitat de Barcelona, fins que l'any 1921 hi va ocupar la càtedra de llatí. Havia fet classes de llatí a l'Ateneu, a les quals assistiren Josep Carner, Jaume Bofill i Mates, Pere Bosch Gimpera. I l'any 1923 Balcells va crear un Seminari de Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona.

Segons Josep Lluís Vidal: «Bosch Gimpera va deixar eloqüent testimoni de com arribà Balcells a la Universitat de Barcelona en un dels moments decisius per a la seva renovació. S'havia celebrat el II Congrés Universitari Català, s'havia plantejat amb tota cruesa la necessitat de la reforma i s'havien establert les seves orientacions.» Pompeu Fabra era el president del Patronat de la Universitat Autònoma i Balcells n'era el secretari.

El 1925 va acollir Wilhelm Meyer-Lübke a casa seva, a Alforja, a passar l'estiu. L'alemany era membre corresponent de l'IEC des de l'any 1921; Balcells, en canvi, no en va formar mai part. Sí que en va ser de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i va formar part del Consell de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Segons que reporta el professor Vidal,

El dia 5 de juliol de 1936 l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona celebrava sessió solemne per rebre al nou acadèmic Joaquim Balcells i Pinto, catedràtic de Llengua i Literatura Llatines i Secretari del Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona. A la presidència hi prengueren seient el president de l'Acadèmia, senyor Francesc Carreras i Candi; el rector de la Universitat i acadèmic, doctor Bosch i Gimpera; el doctor Serra i Húnter en representació del Govern de la Generalitat; el doctor Rubió i Lluch, president honorari de l'Acadèmia i d'altres personalitats. Entre els assistents, Josep Xirau, Josep Serra i Ràfols, Manuel de Montoliu, Lluís Segalà, Miquel i Planes... El nou acadèmic va dissertar sobre «Cató el Vell i una concepció democràtica de la Història» i Bosch Gimpera pronuncià el discurs de contestació. Va cloure l'acte un breu discurs del president, Carreras i Candi «subrallant —i cito textualment l'acta de la sessió— la solemnitat de l'acte i fent ressaltar com s'esqueixa en la commemoració de l'efemèrides de la represa de les activitats acadèmiques en escaure's enguany el centenari de la susdita represa després de la suspensió a causa de les guerres civils que ensanglentaren el nostre país». Llegit des de la nostra perspectiva sembla terriblement premonitori. No podien sospitar els presents en aquell acte que l'Acadèmia estava celebrant la seva darrera sessió.

El 2 d'agost, ni un mes després, Balcells hagué de deixar el país per haver estat acusat de «destacado miembro de la Lliga y del derecho semítico». Ventura Gassol va propiciar la seva sortida del país. El 25 d'octubre del mateix any 1936 morí a Ginebra sobtadament afectat per una infecció. I el seu amic Meyer-Lübke va morir a Bonn també aquell 1936.

Marià Bassols de Climent el va substituir a la càtedra universitària i a l'Acadèmia de Bones Lletres el juny de 1948, Martí de

Riquer (1914-2013) li va fer el discurs de resposta. L'any 1934 Riquer havia publicat *L'humanisme català*, una obra hereva encara del Noucentisme.

La Fundació Bernat Metge va contribuir a la construcció d'una ideologia nacional i un model de país. Traduir els clàssics suposava establir un cànon d'autors que eren triats pels valors que representaven. No en va una de les obres de llarga durada que es va considerar prioritària van ser les *Vides paral·leles* de Plutarc, que es va encarregar a Carles Riba. La força de l'exemple de les biografies dels grans homes de l'antiguitat esdevé una pauta a seguir. Al mateix temps el corpus de traduccions que s'anaven elaborant permetia crear un model de català literari, culte, —un dels col·laboradors va ser Pompeu Fabra— i també una escola de traductors.³⁷ El projecte d'edició de la Fundació Bernat Metge preveia tres-cents volums en deu anys, un ritme que no va poder ser seguit, en van sortir entre quatre i sis volums anuals.

A la península Ibèrica no hi havia cap col·lecció semblant, si deixem de banda les edicions que s'havien iniciat a l'IEC, de manera que la intuïció de Cambó li va valer una nova oportunitat per a modernitzar el país amb una ideologia ben precisa, tot seguint també el mirall d'Europa. Hi havia col·leccions de textos clàssics editats i traduïts a Itàlia, amb Laterza i Paravia, a Anglaterra amb les edicions de la Universitat d'Oxford i la Loeb, a Alemanya amb la Teubner. Però qui va servir de model, i de font, va ser sobretot la col·lecció Guillaume Budé, les edicions de clàssics de la casa editorial Les Belles Lettres, creades l'any 1919, que sota l'advocació de l'humanista del segle XVI defensa i promou la cultura clàssica i la cultura intel·lectual; tot i que la col·lecció catalana no perseguia com la francesa l'erudició

37. Ho ha estudiat molt bé Montserrat FRANQUESA a *La Fundació Bernat Metge, una obra de país (1923-1938)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2013.

filològica d'una manera tan estricta. La Fundació Bernat Metge es posà sota la protecció de l'escriptor Bernat Metge. L'escultura de l'Esculapi trobada a Empúries per Puig i Cadafalch l'any 1909 tornaria a ser útil. D'una banda se n'havia fet una còpia per al vestíbul de la primera seu de l'IEC, just després del seu descobriment. D'altra banda, un dibuix del bust va ser, i és encara, utilitzat com a logotip de la Fundació Bernat Metge des que es va crear l'any 1922.

En acabar la Primera Guerra Mundial, quatre filòlegs clàssics, professors universitaris, havien decidit de posar en marxa la col·lecció Guillaume Budé que havia de publicar els clàssics grecs i llatins en edicions bilingües. Eren Maurice Croiset, Paul Mazon, Louis Bodin i Alfred Ernout. Els movia el fet d'aconseguir una col·lecció que pogués emular les edicions alemanyes ja existents, promoure la llengua francesa com a llengua de cultura i difondre els valors dels clàssics. Van fundar una societat anònima Les Belles Lettres per al desenvolupament de la cultura clàssica amb un capital inicial de quatre-cents mil francs que van aportar els tres-cents accionistes fundacionals. També es proposaren d'editar tres-cents volums en quinze anys. No van aconseguir-ho inicialment a causa de diferents problemes, però en poc temps els membres de l'associació van créixer fins a mil cinc-cents. Es tractava, doncs, d'una iniciativa privada i col·lectiva de gran envergadura, que l'Estat francès va reconèixer com a entitat d'interès públic ja l'abril de 1923. El nacionalisme francès va reeixir a superar les col·leccions de clàssics de Leipzig o de Berlín, que els estudiants de la postguerra no podien obtenir fàcilment. La necessitat va fer possible l'aparició d'una col·lecció de gran rigor científic.

La Budé, creada l'any 1919, recollia en els seus estatuts la possibilitat d'establir seccions a l'estranger: «les étrangers sont assez vite venus à nous, surtout dans les pays de langue française. Les sta-

tuts de l'Association prévoient la formation de sections, jouissant d'une certaine autonomie. La première section créée en dehors de la France l'a été en Belgique, [...] de nombreux savants étrangers se sont fait inscrire parmi nos membres fondateurs».

Estelrich va considerar oportú d'afegir-se a l'associació francesa, que ja l'havia considerat com a model per a la Fundació Bernat Metge. Paul Mazon va respondre afirmativament a la sol·licitud el 10 de desembre de 1922 i li escriví:

Monsieur et cher collègue,
 Dans sa séance du 26 novembre, le Conseil d'administration de l'Association Guillaume Budé vous a désigné comme « Correspondant de l'Association en Catalogne ». Il a tenu ainsi à donner une marque de sympathie à la soeur catalane de notre Association, la Fondation B. Metge, et à celui qui la dirige avec une si active et lucide volonté.³⁸

Com ha explicat Franquesa: «La llista d'inscrits d'aquell hivern 1922-1923 ascendí a vint-i-cinc, segons la documentació conservada pels hereus de Joan Estelrich i per ordre alfabètic: Gumerind Alabart, Joaquim Balcells, Lluís Bertran i Pijoan, Pere Bordoy Torrents, Francesc Cambó, Carles Cardó, Joan Crexells, Antoni M. de Barcelona, Manuel de Montoliu, Georges Dwelshauvers, Josep Farran i Mayoral, Miquel Ferrà, Josep M. Junoy, Josep M. Llovera, Carles Magrinyà, Joan Mínguez, Cebrià Montserrat, Antoni Navarro, Lluís Nicolau d'Olwer, Marçal Olivar, Carles Riba, Llorenç Riber, Lluís Segalà i Anton Vidal. La quota anual era de deu francs, trenta-cinc pessetes de l'època, i gairebé tots la van abonar puntualment. A part, l'Associació Guillaume Budé ingressà set-cents francs de part d'Editorial Catalana, que Paul Mazon va agrair també per escrit.»

38. Paul MAZON, «L'Association Guillaume Budé», *Le Flambeau: Revue des Questions Politiques et Littéraires*, núm. 12 (desembre 1921), p. 3.

A començaments de 1923, Joan Estelrich va escriure a Paul Mazon:

J'ai l'honneur de vous informer que nous venons de constituer officiellement à Barcelone la Section Catalane de l'Association Guillaume Budé. Le 10 courant, se trouvant réunis pour célébrer la parution du premier volume de la Fundació Bernat Metge la plupart des associés catalans, ont nommé Président de notre Section Mr. Lluís Nicolau d'Olwer, Membre de l'Institut d'Études Catalans, Vicé-président Mr. Joaquim Balcells, Professeur à l'Université de Barcelone et Secrétaire Mr. Joan Estelrich, Directeur de la Fundació Bernat Metge. Tous les associés m'ont chargé de vous adresser la salutation la plus cordiale, comme témoignage d'admiration à nos collègues français. Nous avons décidé de nous réunir en séance ordinaire chaque mois à l'Athénée de Barcelone. Nous espérons accroître le numéro des associés à la G. Budé jusqu'à 40 ou 45. Notre Section est disposée à collaborer intimement avec vous, nous sommes à vos ordres pour atteindre le même idéal de culture humaine et généreuse.

L'aparició de la Fundació Bernat Metge va permetre crear contactes i establir relacions amb intel·lectuals, acadèmics i estudiosos europeus; com ho havia permès també la creació de l'Institut d'Estudis Catalans. De bon començament, el segell editorial que acollia la col·lecció va ser Editorial Catalana, en la qual Carner ja havia publicat aquella «Biblioteca Literària», ja esmentada. L'any 1927 ja fou l'Editorial Alpha l'encarregada de dur a terme les edicions de la Fundació.

És simptomàtic que una col·lecció que fou creada als inicis dels anys vint, com hem vist, per una burgesia conservadora compromesa amb el catalanisme polític, just l'any 2017, en complir els noranta anys de vida, hagi passat a ser gestionada per una cooperativa vinculada al món sobiranista. I tot l'arxiu històric

de l'Institut Cambó o de l'Editorial Alpha o de la Fundació Bernat Metge ha estat dividit: la part documental s'ha lliurat a la Biblioteca de Catalunya i la biblioteca històrica s'ha donat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

EL PAPER DE LA DONA

Durant el Renaixement, l'humanisme pretenia que la cultura fos universal, per això volia fer conèixer els clàssics a la major part possible de la societat, per a fer-la més lliure. Va obrir les portes de les biblioteques dels monestirs on els llibres savis de l'antiguitat havien estat reclosos en l'edat anterior. La necessitat de copiar els textos antics per a fer-los conèixer a més i més gent va possibilitar la invenció de la impremta. La necessitat de fer sortir la cultura de les universitats ancorades en els ensenyaments escolàstics, va impulsar la creació de nous centres de cultura. L'objectiu de l'humanisme era assolir la dignitat de l'ésser humà, de fer-lo més lliure a partir del coneixement i de la centralitat de la cultura.

La Mancomunitat, insuflada d'alè renaixentista, creà biblioteques i escoles diverses per portar el saber arreu i fer-lo universal. L'educació com a regeneradora de la societat per a fer-la més culta; i l'educació passava per la dona, com a receptora i com a difusora.

Si ho esmento en aquest punt del discurs és perquè va ser sobretot en aquest espai on la dona va tenir un paper més important, o dit d'una altra manera, va ser en aquest espai on se li va deixar fer amb més facilitat aquest paper destacat. Abans, esmentaré, però, el brevíssim paper de la dona a l'Institut d'Estudis Catalans i a la Fundació Bernat Metge, ja que han estat els dos exemples estudiats.

Tot i que la mallorquina Maria Antònia Salvà (1869-1958) va aparèixer com a traductora en les edicions dels primers temps

de l'IEC, l'any 1917, com hem vist, mai no va arribar a ser-ne membre numerària. Cal esperar fins a l'any 1978 per a documentar la primera dona membre numerària de l'Institut d'Estudis Catalans. Va ser Creu Casas (1913-2007) i va entrar a formar part de la Secció de Ciències i Tecnologia. Uns quants anys abans, el 1966, Aurea Javierre (1898-1980) havia estat escollida com a membre corresponent per la Secció Històrico-Arqueològica. Durant molts anys, la presència femenina a l'IEC serà només a l'administració i els serveis.

No passarà el mateix a la Fundació Bernat Metge. Anna Maria Saavedra (1905-2001) i Adela M. Trepà (1905-1964), totes dues llatínistes, van ser les primeres dones traductores de la col·lecció. No n'hi tornarà a haver, però, fins als anys seixanta. L'any 1927, Saavedra i Trepà van publicar les *Heroides* d'Ovidi, i els anys 1929, 1930 i 1932 van aparèixer els tres volums de les *Metamorfosis* ovidianes que elles mateixes van preparar. Trepà es va doctorar en filologia clàssica a la Universitat de Barcelona, amb una tesi sobre Lucreci. Saavedra es va llicenciar en filosofia i lletres també a la Universitat de Barcelona. El seu professor Joaquim Balcells, catedràtic de llatí de la Universitat i autor de la primera traducció de la Fundació Bernat Metge, l'obra de Lucreci, els va donar l'oportunitat de col·laborar-hi.

El fet no va passar inadvertit i va aixecar tota mena de reaccions, entre curioses i condescendents.³⁹ Un exemple d'aquesta recepció seria l'article de Carles Soldevila (1892-1967) del dia 11 de novembre de 1927, a *La Publicitat*, titulat «Senyores, apreneu llatí», en el qual deia: «Vull, abans d'acabar, fer-vos una altra confessió. He tingut un mal pensament. Després de llegir un tros de l'elegant traducció de les senyoretes Saavedra i Tre-

39. Vegeu Montserrat BACARDÍ i Pilar GODAYOL, *Les traductores i la tradició: 20 pròlegs del segle XX*, Lleida, 2013, p. 25.

pat m'ha passat pel cap que potser havia estat objecte d'una correcció laboriosa i profunda, d'aquelles que equivalen a una nova redacció... I bé: el meu mal pensament era absolutament menyspreable. Em consta que les dues eixerides llatinistes han realitzat totes soles l'admirable feina i que els revisors hi han tingut menys a esmenar que en alguna versió signada per barons respectables.»

Les «eixerides llatinistes» tenien vint-i-dos anys i el periodista en tenia trenta-cinc. Saavedra i Trepà havien passat uns anys d'estudi a l'estranger, Saavedra a Estrasburg i Trepà a Alemanya. Trepà i Saavedra s'incorporaren al cos docent de l'Institut-Escola de la Generalitat, a partir de la seva creació, l'any 1932. L'any 1939 posà punt final a aquesta tasca.

On eren les dones en l'espai públic de la cultura? L'exemple de Saavedra i Trepà a la Fundació Bernat Metge és excepcional i ens porta a seguir dos camins, d'una banda, el que transiten les escriptores i traductores, d'altra banda, el de les que ocupen professions considerades femenines. Algunes conreen ambdues activitats.

Els espais de sociabilitat d'aquestes dones emancipades varien al llarg d'aquests anys. Hi ha les pioneres, les més grans, les que serveixen de model, les que preparen el camí. Com Dolors Monserdà (1845-1919), activista social i una de les primeres defensores de l'educació de la dona, escriptora i la primera dona que va presidir uns Jocs Florals, els de Barcelona de 1909, en els quals Víctor Català va guanyar el Premi Fastenrath amb la novel·la *Solitud*, que al seu torn els va presidir l'any 1917. O com l'escriptora i periodista Carme Karr (1865-1943), que va dirigir la revista *Feminal*, suplement de *La Il·lustració Catalana*, tot al llarg dels anys que es va publicar, de 1907 a 1917. Signava sovint amb pseudònim: *Joana Romeu*, *L'Escardot* o *Xènia*,

fent referència al pseudònim d'Eugeni d'Ors, amb qui va polemitzar a les pàgines de la revista *Juventut*. Karr va ser la primera dona convidada a fer una conferència a l'Ateneu Barcelonès, l'any 1910; va dirigir el Pavelló de la Dona a l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, i gràcies a ella, que era amiga de Prudenci Bertrana, la seva filla Aurora anirà a estudiar música a Barcelona a l'escola de Joan Llongueras, i finalment esdevindrà escriptora, el seu desig contra la voluntat paterna.

L'obra de Víctor Català, o Caterina Albert (1869-1966), va patir una certa marginació per part dels noucentistes, contraris al drama rural, de manera que l'escriptora restà uns anys sense publicar, també per dificultats familiars, fins que Josep Carner, director de l'Editorial Catalana, decidí editar-li la novel·la *Un film (3.000 metres)* l'any 1926. Aquest mateix 1926, Josep Carner signava el pròleg del poemari *Espigues en flor* de l'escriptora i traductora mallorquina Maria Antònia Salvà, publicat a Barcelona a la Impremta Altés. Les seves poesies van ser sol·licitades per les revistes noucentistes. A més de les obres que Salvà va traduir de Frederic Mistral, *Les illes d'or* (1910) i *Mireia* (1917), com ja ha estat dit, Salvà va traduir *Els promesos* d'Alessandro Manzoni (1923-1924) i va fer versions dels sonets de Petrarca. L'any 1918, Salvà va traduir *Dins les ruïnes d'Empúries. Sonets*, de l'escriptora Andrée Bruguère de Gorgot. Un any abans Víctor Català va presidir els Jocs Florals de Barcelona, amb un discurs de títol noucentista *De civisme i de civilitat*.

Justament, Caterina Albert va ser la primera dona membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres⁴⁰ des de 1923, la qual cosa la convertí en la primera dona que entrava a formar part d'una

40. Vegeu Pere MOLAS, Eulàlia DURAN i Josep MASSOT (dir.), *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres, Fundació Noguera, 2012.

acadèmia en tot l'Estat. Justament va dedicar el discurs a Empúries i el va començar amb aquestes paraules:

Senyors Acadèmics: Una de les sorpreses mes grosses de la meua vida —que no n'ha pas estat del tot mancada de sorpreses— fou la nova de que se'm destinava un lloc en la Real Acadèmia de Bones Lletres. I, al acusar-vos rebut de la comunicació en que em participàveu l'acord pres, venia a dir-vos, plena de sincera i pregonia emoció: Persona sana de vans inflaments, no he pogut menys que preguntar-me a quin arcà propòsit podia obeir que aquesta casa, Sèu d'eminències pujades i aclarides en totes les disciplines de l'estudi, badi tan generosament les seves portes a un senzill aficionat erm de ciència i sens més lluch i guiatge que l'instint: i no trobant en ma confusió, clara resposta, vinc a comprendre que l'alt honor que se'm dispensa no és un premi a mereixements personals, sinó una mostra de consideració i un estímul a les dones catalanes que s'ocupen i preocupen dels negocis de l'esperit. Si així fós, jo dono en nom de totes elles i en el propi, les més fervents mercès a n'aquesta doctíssima Corporació.

El discurs de resposta fou fet per Ernest Moliné i Brasés. Caterina Albert, nascuda a l'Escala, va sentir sempre admiració per Empúries, a qui va dedicar també un text publicat al butlletí de l'Acadèmia (X, 1922) amb aquest títol: «Ressons d'Empori». I el 26 de novembre de l'any 1930 va pronunciar una conferència sobre els descobriments de les seves troballes en la part no explorada d'Empúries al Centre Excursionista de Catalunya, a Barcelona.

De les dones catalanes «que s'ocupen i preocupen dels negocis de l'esperit» n'havien tingut cura dues dones punteres en el camp de l'educació: Francesca Bonnemaison (1872-1949) i Rosa Sensat (1873-1961). L'any 1909, Bonnemaison havia fundat la Biblioteca Popular de la Dona que ben aviat va esde-

venir l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, una institució que vetllava per l'educació femenina. L'any 1914, la mestra Rosa Sensat fou nomenada directora de la secció de nenes de l'Escola del Bosc de Barcelona i va poder aplicar les seves idees renovadores en el terreny de l'educació. Ambdues van col·laborar, van escriure articles a la premsa i van impartir conferències per a conscienciar la dona.

L'any 1915, Eugeni d'Ors va presentar el Pla General de Biblioteques Populares de la Mancomunitat, que acabaria sent la primera xarxa de biblioteques públiques de l'Estat. Al mateix temps creà l'Escola Superior de Bibliotecàries, i l'any 1917 es creà l'Escola d'Infermeres. Al costat de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, que havia estat creat per Francesca Bonnemaison, van tenir incidència en la formació i en l'emancipació femenina. L'objectiu, però, no sempre era tan desinteressat, sinó que responia també a criteris econòmics. Això és el que es desprèn d'aquest fragment de l'*Anuari de les Biblioteques Populares. 1922-1923*:

[...] Sobre la natura d'aquest personal havem reflexionat molt. Després d'un detingut estudi de la qüestió i d'haver sospesat els avantatges i inconvenients de cada una de les solucions possibles, creiem poder presentar les conclusions següents:

1a) El personal tècnic de les Biblioteques Populares de Catalunya ha d'ésser femení. 2a) El personal tècnic de les Biblioteques Populares de Catalunya ha d'ésser especialment preparat. 3a) El personal tècnic de les Biblioteques Populares de Catalunya ha de tenir una preparació no únicament d'especialista sinó d'humanitats en general, de cultura superior, d'espiritualitat elevada, que faci que es puguin considerar les persones encarregades d'aquest servei com a veritables missioners, en els pobles, de tota mena de superioritat. 4a) El personal tècnic de les Biblioteques Populares de Catalunya, un cop terminats els seus anys de preparació, haurà de mantenir, però, una comu-

nicació no sols a distància, sinó reforçada per la presència, reunint-se de nou aquest personal en l'objecte sobretot de renovar durant una quinzena, el contacte amb les fonts educatives que l'hauran format.

[...] La primera solució, la del caràcter femení del personal, ens és aconsellada encara que no fos per altres per dues raons: la possibilitat d'obtenir així una reducció de despesa i la seguretat que a igualtat d'aquesta, així com sol·licitant personal masculí el que acudiria fóra segurament de segon ordre, sol·licitant-lo femení aquest podria ésser de primer ordre i ben triat. A més, cal no oblidar quan es tracta d'això, del caràcter de missió, d'obra d'educació social que atribuïm a les Biblioteques Populars de Catalunya. En una obra així la dona és, com sabem tots, un instrument excel·lent. I també cal que tinguem en compte el caràcter atractívol, amable, de netedat i coqueteria que volem donar a les nostres instal·lacions i mantenir en elles.⁴¹

En van ser professors el mateix Eugeni d'Ors, Jordi Rubió i Balaguer, Carles Riba, Jaume Massó i Torrents, Lluís Nicolau d'Olwer, Manuel de Montoliu, Pompeu Fabra, Lluís Segalà, Rafael Campalans, Ramon d'Alòs-Moner i algunes de les dones de les primeres promocions. Quan va ser dissolta la Mancomunitat, l'any 1924, tots van ser destituïts. L'any 1930, però, la Diputació de Barcelona se'n va fer càrrec i la majoria de professors van ser readmesos.

D'aquesta escola en van sortir dones que van dirigir les biblioteques que creava la Mancomunitat i també dones que van

41. CATALUNYA. MANCOMUNITAT. DIRECCIÓ TÈCNICA DE BIBLIOTEQUES POPULARS, *Anuari de les Biblioteques Populars. 1922-1923*, Barcelona, 1923; extret de Montse ARGENTE, Neus LORA i Marta PERPIÑÁN, «De com i per què *biblioteca* s'escriu en femení. Primera part», Ítem, núm. 29 (2001), p. 88-100. Vegeu també Assumpció ESTIVILL, Amadeu PONS i Teresa MAÑÀ, «Dones bibliotecàries», *Biblioteconomia i Documentació* (en línia), núm. 10 (2003), <<http://bid.ub.edu/10dones.htm>>.

dedicar temps i esforços a la traducció. És el cas de Dolors Hostalrich i Fa (1891-1979) alumna de la primera promoció de l'Escola Superior de Bibliotecàries (1915-1918), traductora de Schiller i Goethe; de Palmira Jaquetti Isant (1895-1963), traductora de Gérard de Nerval, o de Concepció de Balanzó Echevarria (1904-1938), traductora de *L'educació de les noies*, de Fénelon.

Algunes van col·laborar en l'Obra del Cançoner Popular Català, com és ara Palmira Jaquetti, que va elaborar més de deu mil fitxes amb cançons recollides sobretot a la Vall d'Aran, Seu d'Urgell i Andorra. També hi va col·laborar Irene Rocas (1861-1947), una de les més destacades informants d'un altre recull cabdal, l'obra del *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll, juntament amb la seva filla la poeta Maria Gràcia Bassa (1883-1961).

Una altra poeta, Clementina Arderiu (1889-1976) apareix ja en antologies de poesia catalana dels anys 1913 i 1914. Casada amb Carles Riba i amiga de Josep Carner, Arderiu no deixà mai d'escriure i publicar poesia i també articles a la premsa, tot intentant compaginar aquesta seva vocació amb la vida de casada, com moltes altres de les dones esmentades fins ara.

Però una de les grans traductores d'aquest primer terç del segle xx va ser Carme Montoriol (1892-1966). Pianista i poeta, va prendre lliçons de català a les classes de Pompeu Fabra a l'IEC, a qui va dedicar la seva primera traducció, els sonets de Shakespeare en vers, l'any 1928. Va dirigir el Lyceum Club, va fer recitals de piano, fins i tot al Palau de la Música, i va escriure obres de teatre representades arreu amb notable èxit. A més d'impartir conferències en tots aquells centres de socialització femenina ja coneguts.

Si hi ha una dona que representi l'esperit més genuí del Noucentisme, aquesta és Lola Anglada (1892-1984). Dibuixant, alumna d'Utrillo i de Joan Llaverias, va il·lustrar contes propis i revistes infantils, alguna de les quals creada per ella mateixa, com *La Nuri*. Va exposar els seus dibuixos en les galeries més representatives de la Barcelona noucentista: el Faianç Català, les Galeries Laietanes. Va fer estades d'estudi a París, becada pel Govern francès, i va publicar el seu primer recull de contes il·lustrats a l'Editorial Catalana, dirigida per Josep Carner, l'any 1920.

Entre les dones nascudes abans de 1900, esmentaré encara les escriptores Aurora Bertrana (1892-1974) i Cèlia Suñol (1899-1986). Bertrana va ser violoncel·lista, escriptora i periodista. Alumna de Joan Llongueras, que havia creat una escola a Barcelona segons les bases de l'Institut Dalcroze de Ginebra, va fundar la primera *jazz band* de senyorettes. Va viatjar, va escriure en diaris i revistes les seves impressions de viatges, va dedicar-se a la política, va donar conferències en llocs com el Centre Excursionista de Catalunya, com el Lyceum Club, el Club Femení d'Esports de Barcelona o l'Ateneu Enciclopèdic i Popular de Barcelona. Va ser una escriptora pionera.

En el primer decenni del segle xx van néixer figures de primer ordre per a la història de la literatura catalana. Em refereixo a Llucieta Canyà (1901-1980), Anna Murià (1904-2002), Maria Teresa Vernet (1907-1974), Irene Polo (1909-1942), Rosa Maria Arquimbau (1909-1992), Rosa Leveroni (1910-1985), i molt especialment, Mercè Rodoreda (1908-1983), que tindran rellevància durant els anys vint i trenta i en l'actualitat. La popularitat d'algunes ha crescut amb els anys, per la universalitat dels temes que han tractat i la qualitat de la seva obra. D'altres només poden ser llegides en el context en què van escriure, pel desfasament del seu pensament. Totes, però, van tenir cons-

ciència de fer alguna cosa nova i, sobretot, de contribuir a fer aflorar la presència femenina en la vida cultural del país. Des de la prosa i des de la poesia, des de la traducció, des de la premsa i des de les conferències en centres públics, des de la política, des de les aules i des de les biblioteques.

He deixat les dones de l'escena per al final d'aquest capítol. Tòrtola València (1882-1955). Margarida Xirgu (1888-1969) va ser una de les dames de l'escena catalana, la seva carrera com a actriu la portà a actuar en escenaris de tot el món. Més o menys com la ballarina Àurea de Sarrà (1889-1974), de la qual parlaré extensament en un altre capítol d'aquest discurs. Dues ballarines i una actriu. Una ballarina, però, que va escriure poemes, va impartir conferències i va fer lectures dramatitzades i, finalment, lectures poètiques. Si Tòrtola València va ser la Loïe Fuller catalana, Àurea de Sarrà va ser la Isadora Duncan catalana. Tot i que la van anomenar «la Duse de la dansa», ella admirava sobretot Sarah Bernhardt, les dues mateixes actrius amb les quals molts crítics la van comparar, tant a ella com a Margarida Xirgu. Totes van merèixer paraules d'elogi de poetes i escriptors. La Xirgu va ser elogiada en algunes *Gloses* d'Eugeni d'Ors, López-Picó li va escriure un sonet i Farran i Mayoral la veié amb bons i sensuals ulls. El cantant Emili Vendrell la lloà, com el mateix Bosch Gimpera. La periodista Irene Polo s'ocupà de les seves gires americanes. Però Sebastià Gasch també la va criticar. Si Àurea va ser Circe en els escenaris, Xirgu va ser Medea, i ambdues es van posar a la pell de Salomé. Pintors i escultors les van immortalitzar amb les seves plomes i pinzells i gúbies. Lluïsa Vidal va retratar la Xirgu i Josep Clarà va dibuixar Isadora, Tòrtola i Àurea; era un escultor fascinat per la dansa. Van escriure peces de teatre o poemes dramatitzats perquè elles els representessin a escena. Van aparèixer amb noms literaris, això és falsos, en novel·les i narracions. Les reflexions de Clarà, de la mateixa Àurea i del mestre Llongueras sobre el

ritme i la dansa són dignes de ser analitzades i comparades per les seves similituds. Es troben tots en la idealitzada dansa del món grec.

Si és cert que l'eclosió de la presència de la dona en la cultura catalana es produeix primordialment durant els anys vint i trenta, és a dir, durant la dictadura de Primo de Rivera i durant la Segona República, no és menys cert que això s'esdevé perquè durant els primers vint anys del segle es van anar posant les bases perquè això succeís. I aquesta realitat es deu, en bona part, a la política en favor de l'emancipació femenina que va dur a terme la Mancomunitat, i això es deu també a l'ideari noucentista.

Algunes d'aquestes dones van acabar els seus dies a l'exili, algunes en van tornar i van tenir una presència en la Catalunya franquista. D'altres van ser cobertes pel vel de l'oblit, en alguns casos per voluntat pròpia. En determinats casos, la invisibilitat femenina era motivada per la censura. Aurora Bertrana va tornar de l'exili suís l'any 1948. Va escriure les seves memòries, publicades en dos volums, un dels quals va aparèixer ben poc després de la seva mort. Els títols dels volums són *Memòries fins a 1935* (1973) i *Memòries del 1935 fins al retorn a Catalunya* (1975). Quan les estava escrivint, li van fer una entrevista a la revista *Presència*. Era l'any 1969. Aurora va explicar que les *Memòries* acabarien «cap a l'any 1950 aproximadament». En ser preguntada per què suprimia els darrers vint anys, va respondre: «Perquè aquests darrers anys *no he viscut*. És difícil d'explicar. Són anys sense cap aventura, anys somorts, anys grisos. Només he viscut en les meves obres literàries. Ara per a mi, escriure és viure, i l'aventura ja resta explicada en el contingut de la meva obra. [...] el país... és diferent de com jo voldria! Ara la meva pàtria sentimental són els fulls de paper, on, dia rere dia, escric les meves memòries.»

No era l'única que sentia així. Des de l'exili ginebrí, Mercè Rodoreda escrivia les seves novel·les de Barcelona, *La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies*, *Mirall trencat*. Irene Rocas i Maria Gràcia Bassa van morir a Buenos Aires, com Irene Polo. Margarida Xirgu va morir a Montevideo. La casa de Clementina Arderiu i el seu marit Carles Riba va ser un lloc de trobada d'aquells que mantingueren encesa la flama de la cultura catalana. Carme Montoriol no va tornar a publicar cap de les seves obres, quan va tornar a Barcelona després de l'exili i fins a la seva mort l'any 1966. Lola Anglada es va amagar i recloure a Tiana al final de la Guerra Civil i no va tornar a publicar res més.

LA PREGUNTA DEL MANIFEST GROC

El mes de març de l'any 1928, suara ha fet noranta anys, tres joves inquiets i trencadors, de vint-i-quatre, trenta-un i vint-i-cinc anys respectivament, publicaven un manifest conegut com el Manifest Groc, pel color del paper sobre el qual el van imprimir. Em refereixo al pintor Salvador Dalí (Figueres, 1904-1989), el crític d'art Sebastià Gasch (Barcelona, 1897-1980) i l'escriptor i periodista Lluís Montanyà (Barcelona, 1903 - Ginebra, 1985). El manifest és un document assenyalat i definitori de l'avantguardisme català dels anys vint i d'una visió del Noucentisme sota la mirada d'una nova generació. Els mateixos autors el van editar i es van ocupar de donar-li difusió arreu.

L'objectiu del manifest era incidir i servir de revulsiu en una societat que s'havia anat forjant en el corrent del Noucentisme restaurador del classicisme i d'esquena, segons ells, als nous corrents artístics eixits del progrés de la tècnica. La denúncia del Noucentisme i l'afirmació de l'avantguardisme són la clau del document que va sacsejar part de la societat catalana i, de retruc, va posar en dubte el model de país.

En el manifest hi ha una sola pregunta, aquesta: «PREGUNTEM ALS INTEL·LECTUALS CATALANS: —De què us ha servit la Fundació Bernat Metge, si després heveu de confondre la Grècia antiga amb les ballarines pseudo-clàssiques?»

La dona que s'amaga rere les «ballarines pseudo-clàssiques» era Àurea de Sarrà, que en un principi hi figurava amb nom i cognom, omesos, segons que explicà Sebastià Gasch, a sug-

geriment del Govern Civil de Barcelona, amb l'argument de «porque la pobrecita se gana la vida bailando».

En plena dictadura primoriverista, els signants del manifest no anaven tant en contra del classicisme que postulava el Noucentisme com en contra d'una classe intel·lectual creada a partir del Noucentisme, que havia perdut la partida de la política i havia abocat el país a una dictadura «tova», però conservava el reducte de certes creacions del Noucentisme, com podia representar la Fundació Bernat Metge, obra del mecenatge de Francesc Cambó, com hem vist. En l'àmbit cultural, el somni del Noucentisme es movia entre dos extrems: hiperculturalisme d'una banda i *kitsch* de l'altra, ambdós van convergir durant un quant temps, potser a causa de les limitacions imposades per la dictadura imperant.⁴²

Tot i la ruptura que volia significar, el Manifest Groc s'inscriu en una tendència que a Europa s'havia produït des de 1902 i que a Catalunya havia iniciat el poeta Joan Salvat Papasseit amb el seu *Contra els poetes en minúscula. 1r manifest català futurista*, de l'any 1920, que havia tingut continuïtat amb el *Segon manifest català futurista. Contra l'estensió del tifisme en literatura...* de Sebastià Sánchez-Juan, de l'any 1922. Les novetats del manifest ja venien d'antic, doncs. De fet, era una nova manera de mirar cap a Europa, com havien fet també aquells que criticaven. Els models, però, eren mudadissos i anaven variant, segons les tendències de cadascuna de les generacions que hi girava els ulls. La tendència de retornar a un passat més llunyà, saltant per damunt d'allò que havia estat immediatament anterior, és una constant en els manifestos, en els nous moviments que apareixen, per contraposició a allò que els havia precedit. Tot plegat,

42. Sobre el Manifest Groc, recomano la lectura del treball de Josep MURGADES, «Contestacions al Classicisme», a *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 255-272.

però, fa que els manifestos i els moviments nous s'acabin assemblant. No hi ha dubte que la reacció contra allò més proper fa que el moviment que neix i es vol afermar acabi sent parió al moviment penúltim i que cíclicament es vagin alternant les estètiques. L'actitud dels manifestos consisteix a «fer el contrari del que s'havia fet fins aleshores».⁴³ És així com es va desenvolupant la història de la cultura: per reacció contra l'anterior. A cada manifest, o a cada gest, anem avançant en el coneixement i anem avançant com a societat.

Els tres signants del Manifest Groc formaven part del grup que confegia *L'Amic de les Arts*, revista mensual d'avantguarda publicada a Sitges entre 1926 i 1929, que va arribar a trenta-un números, dirigida per Josep Carbonell i Gener. Hi col·laborava també el poeta J. V. Foix. És dins del marc de la revista que va néixer el Manifest. Els seus autors van ser perseguïdors del classicisme i d'uns determinats personatges amb qui no necessàriament compartien els mateixos criteris polítics o estètics. Dues publicacions periòdiques són denunciades explícitament pels signants del manifest. *La Nova Revista*, fundada l'any 1927 i dirigida per Josep Maria Junoy, aquest cop sí sense eufemismes, apareix ja al primer paràgraf del manifest. Va tenir una vida curta, i va aparèixer mensualment des de 1927 fins a 1929, trenta-dos números. El redactor en cap era Just Cabot. Pompeu Fabra, Carles Riba, López-Picó, Farran i Mayoral, Fages de Climent, Ambrosi Carrion o Joan Estelrich en foren col·laboradors. Els signants del manifest consideren la revista un exemple de «perniciosa influència». Al número de maig-agost de 1928 Carles Rahola hi parlà del poeta grec Kostís Palamàs, a propòsit —diu— d'un «diari que hem rebut de Salònica»; es tracta de *Le*

43. Ho afirma Núria PERPINYÀ a «El Manifest Groc i el poder», a CREUS, Imma; PUIG, Maite; VENY, Joan R. (coord.), *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Universitat de Lleida, 7-11 setembre, 2009), vol. II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 321-330.

progrés, que li havia enviat Nausica, la filla del poeta Palamàs i amiga d'Àurea de Sarrà.

Pel que fa a la segona publicació, cap al final del pamflet, els signants denuncien el setmanari infantil *Jordi* com a «metzines artístiques per a ús infantil». La revista es va publicar des del febrer fins a l'agost de 1928. Quan faltava només un mes per a l'aparició del primer número, aquesta revista promoguda per Rovira i Virgili despertà les ires dels groguistes. La revista va tenir dos directors, el primer va ser Melcior Font, i a partir del número 9 va ser Clovis Eimeric. Entre els redactors hi havia Josep Carner, Carles Riba, Marià Manent o Armand Obiols.

El dramaturg Àngel Guimerà i l'Orfeó Català són també objecte de crítiques en el manifest. El primer és denunciat per «la influència sentimental» dels seus «llocs comuns racials». El segon per la seva «sensibleria malaltissa» i pel seu «repertori tronat de cançons populars adaptades i adulterades per la gent més absolutament negada per a la música». Guimerà, que havia mort l'any 1924, va aparèixer al manifest a causa de la referència que representava per a tota una generació de dramaturgs, al costat del poeta Maragall, també denunciat per la seva influència sobre «la poesia catalana actual, feta dels més rebregats tòpics maragallians». Guimerà i Maragall eren dos dels set membres fundadors de la Secció Filològica de l'IEC, com hem vist.

L'Orfeó Català, fundat l'any 1891 per Lluís Millet, Amadeu Vives i Aureli Capmany, va néixer amb l'objectiu d'impulsar el sentiment de catalanitat i crear una escola nacional catalana. L'any 1908 va establir la seva seu en el Palau de la Música, acabat de construir.

La cançó *Rosó*, *Rosó* és justament un exemple de cançó popular catalana denunciada explícitament també pel manifest; en

concret, s'hi denuncia «la psicologia de les noies» i també «la psicologia dels nois» que la canten. Va ser composta l'any 1922 pel compositor Josep Ribas i Gabriel amb lletra de Miquel Ponal-Aregall, el qual es casaria amb l'escriptora Llucietta Canyà l'any 1930. Al Centre de Documentació de l'Orfeó Català es conserva el fons personal del cantant Emili Vendrell, que va fer popular aquesta cançó.

El nom propi que apareix més mencionat en el manifest és «Grècia». Vet aquí que els signants del manifest no denuncien pas Grècia, ans el mal ús que consideren que fan del concepte ideal de la Grècia antiga els intel·lectuals de l'any 1928. Arriben a afirmar que «els *sportsmen* estan més a prop de l'esperit de Grècia que els nostres intel·lectuals» i que per a ells «Grècia es continua en l'acabat numèric d'un motor d'avió, en el teixit antiartístic d'anònima factura anglesa destinat al golf, en el nu en el *music-hall* americà». Els intel·lectuals hi són denunciats per «miops i carregats d'una preparació negativa» per a «sentir l'art d'avui i la poesia d'avui». I és que el manifest denunciava sobretot la Catalunya grega que pregonava el Noucentisme, esclat definitiu de la fascinació que els artistes, escriptors i polítics catalans de començaments del segle xx sentien per Grècia.

UNA CATALUNYA GREGA?

«Quan algú s'autoanomena clàssic, classiqueja, i això és tot. I classiquejar és una forma com qualsevol altra de donar-se una imatge. També és, i sempre ho ha estat, un factor limitador, igual que el ritme limita el gest. Qualsevol operació cultural és, per la seva pròpia condició, limitadora». Són paraules de l'hellenista Carles Garriga.⁴⁴ Àurea de Sarrà classiquejava. Ballarina pseudoclàssica o classiquejadora, Àurea de Sarrà, l'única dona del Manifest Groc, va viure i sobreviure activament en aquest primer terç del segle xx.

Àurea de Sarrà (Barcelona, 1889 - Arenys d'Empordà, 1974)⁴⁵ va debutar a Madrid l'any 1920; va ballar en els millors teatres de París l'any 1921; a Berlín, Viena, Budapest, Brussel·les i Li-eja l'any 1922; a Londres i a la Universitat de Cambridge l'any 1923; a Buenos Aires, a Roma, a Trípoli i a Malta l'any 1924. Egipte l'acollí l'any 1925; va ballar al Caire, a Alexandria, a Luxor, a Assuan; i va passar tot l'any 1926 a Grècia, enmig d'honors i actuacions en tots els monuments arqueològics d'Atenes, al Pireu, a Súnion, a Delfos i a Eleusis. L'any 1927 retornà a Catalunya i actuà a l'arc de Berà, a Figueres, a Sant Feliu de Guíxols, a Palafrugell, a Girona, a Barcelona, a Reus i a Madrid. L'any 1929 actuà en el marc del IV Congrés Internacional d'Arqueologia i l'any 1930, al Teatre Grec de Montjuïc. A partir d'aquell any

44. Carles GARRIGA, «El ritme, el gest i la consciència nacional», *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 40.

45. He escrit diversos treballs sobre Àurea de Sarrà, com es pot veure en les referències bibliogràfiques del final.

començà a fer lectures públiques de textos i a donar conferències sobre l'art de la dansa. Va iniciar la seva vida en comú amb José Francés l'any 1934 i Francés va adoptar el seu fill Alberto, nascut l'any 1922. Es van casar l'any 1950, a la mort de l'esposa de Francés. L'any 1964 va morir Francés i va ser enterrat a Madrid. Àurea el va sobreviure deu anys i, quan va morir el 1974, va ser enterrada al costat de la seva germana Emília, entre l'església i el castell d'Arenys, on encara reposa en la seva única i darrera «Domus Aurea», un auster mausoleu amb aquesta sola inscripció i una petita creu, gravades sobre la pedra grisa.

A començaments de 1921, l'escultor Josep Clarà va exposar en el Primer Saló d'Hivern que es va celebrar a les Galeries Laietanes de Barcelona. S'hi va poder contemplar un *Crepuscle*, que li havia encarregat Pere Sacrest per als jardins de la seva casa de les Planes, a Olot, còpia de la maqueta que l'escultor havia fet fondre en bronze l'any 1909 i que li havia comprat l'Estat francès per al Jardí de Luxemburg; uns petits nus en bronze; dos caps de dona, un en bronze i un en marbre; i una sèrie esplèndida de dibuixos inspirats per Àurea. Clarà la va dibuixar com en unes seqüències cinematogràfiques, coberta amb un enorme vel, jugant amb un enorme vel.

Àurea va actuar al Salon d'Automne de París el dimecres 9 de novembre de 1921. A la portada del programa de mà d'aquella actuació es pot veure un altre dibuix preciós del rostre d'Àurea, signat per Josep Clarà. Ell també exposava en aquell saló. Després, Àurea va actuar per mig món, com ja ha estat dit. Va ser aplaudida, homenatjada i divinitzada. Amb aquesta aurèola va retornar a Catalunya, esperant renovar a la seva pàtria els èxits grecs, mediterranis.

L'any 1925 Clarà va ser rebut com a acadèmic numerari de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando. José Francés

ben aviat s'havia sentit atret per l'art classicitzant de Clarà, ja als anys deu havia escrit sobre l'obra de Clarà i, a començaments dels anys vint, havia prologat un llibre de fotografies d'escultures de Clarà. Com a secretari perpetu de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, Francés també s'havia encarregat de pronunciar el discurs de rebuda de Clarà a la dita Acadèmia el dia 13 de desembre de 1925, que havia d'ocupar el lloc que havia deixat vacant la mort de Ricardo Bellver. Al final d'aquell discurs, Francés feia aquesta definició de Clarà: «Clásico y coetáneo es Clarà. La sensibilidad actual anima en él cánones pretéritos. Las figuras de danzarinas, las estatuas de diosas, la sensualidad fragante o el casto candor de los desnudos que va José Clarà añadiendo a la escultura española, están concebidos y ejecutados ante la mujer de su tiempo, que conserva la eternidad rítmica transmitida por la mujer de los siglos arcaicos.»

L'any 1925 fou també l'any de l'aparició de l'obra de Manuel Brunet, *El meravellós desembarc dels grecs a Empúries*, que donaria peu a l'escriptor Carles Fages de Climent a escriure sobre el segon desembarcament a Empúries, el dels romans, a la peça teatral publicada pòstumament *Empòrion la de les tres muralles*. Brunet i Fages pretenen treure transcendència a la Catalunya grega dels noucentistes, tota seny, ordre i mesura. L'arribada dels grecs a Empúries fou casual, per culpa del vent que va portar les naus cap a terra, just en aquell indret; procedien de Marsella i no hi va haver cap intervenció divina. Vet aquí la seva interpretació. Intenten unir la tradició popular i la cultura dels nouvinguts. Mariner i Tamariu, d'una banda, Matafaluga i Beristegui, de l'altra, són les parelles protagonistes de les dues obres, respectivament. Des de dins mateix del Noucentisme s'aixecaren veus iròniques com la de Brunet i la de Fages que s'allunyen dels paràmetres noucentistes.

L'any 1926 Àurea va anar finalment a Grècia, el país anhelat, la terra promesa que havia estat també per a Isadora Duncan. Grècia havia de donar-li la consagració definitiva com a ballarina del món clàssic. El primer gran protector d'Àurea a Grècia va ser l'arqueòleg format a Alemanya, Aléxandros Filadelfeus, professor a la Universitat d'Atenes i director més tard del Museu de l'Acròpolis, el qual va saludar l'arribada d'Àurea al diari *Le Messager d'Athènes* el dia 28 d'abril de 1926, amb un text elogiós i prou significatiu de l'ambient en el qual s'havia mogut Àurea fins a aquells moments.

Potser Filadelfeus havia conegut Àurea a París, o potser el seu amic Enrique Gómez Carrillo li havia parlat de la ballarina. Gómez Carrillo, fill de pare espanyol i mare francesa, havia nascut a Guatemala l'any 1873. Com tants d'altres escriptors iberoamericans, de ben jove es va establir a París, va adoptar el francès com a segona llengua i va obtenir el primer treball com a redactor del *Dictionnaire encyclopédique* de Garnier. Allà va fer el seu aprenentatge com a escriptor, va començar la carrera com a home de lletres i es va iniciar com a francòfil. El seu autodidactisme es va veure compensat ràpidament gràcies a les bones amistats de les quals es va envoltar i gràcies a la seva ploma àgil. Va col·laborar en diverses revistes d'Espanya i d'Iberoamèrica i l'any 1898 *El Liberal* de Madrid el va nomenar el seu cronista a París. Va escriure per a la revista *Mundial*, de la qual era redactor juntament amb Rubén Darío, i per a la revista literària *La Plume*, dirigida per un dels personatges que Gómez Carrillo més va freqüentar i amb qui el va unir una gran amistat, duradora i sens dubte de gran importància per al seu futur literari, el poeta francès d'origen grec Jean Moréas.

Jean Papadiamantopoulos, vertader nom de Moréas, havia nascut a Atenes l'any 1856, i des de 1877 va fixar definitivament la seva residència a París. Fins a 1884 no va publicar el seu primer

volum de poemes, *Les Syrtes*, pel qual va començar a ser conegut i inclòs entre els decadentistes de Mallarmé. Això no obstant, Moréas va refusar aquesta denominació en un manifest en el qual reclamava per a ell i per als seus seguidors l'apel·latiu de simbolistes, al qual també va renunciar el 1891 per crear l'École Romane Française, amb la intenció de reivindicar el principi grecolatí, el retorn a l'equilibri i a l'harmonia, tant en el pensament com en l'estil. Un dels seus més fervents seguidors era Gómez Carrillo. L'any 1907, a instàncies de Moréas, Gómez Carrillo va realitzar un viatge d'estudis a Grècia. Moréas li va escriure una carta de recomanació per al seu amic Spyridion Pappas, director en aquells moments de *Monde Hellénique*. Gómez Carrillo, acompanyat de la poetessa Annie Perrey i conduït per Pappas, va recórrer durant quinze intensos dies els llocs arqueològics més importants de Grècia, va conviure amb la Grècia moderna i va realitzar, així, un viatge iniciàtic a la recerca de les seves arrels i de la perennitat del món occidental, i per a afermar el mediterranisme i el classicisme que postulava Moréas i que Gómez Carrillo va assumir per a ell mateix. Moréas, ja ho hem vist a l'inici, ha estat considerat un dels autors fonamentals del Romanisme, moviment mirall del Noucentisme.

Del viatge a Grècia va sorgir *La Grecia eterna*, publicada l'any 1908, amb un pròleg de Moréas, el qual, al seu torn, havia publicat el 1902 *Voyage en Grèce en 1897*. El llibre li va valer a Gómez Carrillo la condecoració de la «rosette d'officier du Saveur» i els elogis de grecs com el mateix Pappas, el qual el considerava «le meilleur livre sur la Grèce d'aujourd'hui, après l'ouvrage classique de ce nom», i el definia com un llibre que «est animé d'un bout à l'autre par un souffle philhellénique». En un article publicat el 14 de desembre de 1927 al diari *Le Messager d'Athènes* per a donar la notícia de la mort a París de Gómez Carrillo, el seu acompanyant per Grècia l'any 1907, Spyridion Pappas, elogiava la figura de l'escriptor iberoamericà i acabava el text amb una

anècdota absolutament representativa de la importància que se li donava a Grècia en aquells moments a Gómez Carrillo.

Així, a partir del seu viatge a Grècia i de la seva obra sobre Grècia, Gómez Carrillo va afegir a la seva condició de francòfil la de filohel·lènic. Efectivament, va ser un gran amic de Grècia i més encara, segons les seves pròpies paraules: «de la Atenas del rey Jorge y del poeta Costis Palamás». I amb ell entra en escena un nou personatge per a configurar aquest quadre amb amics i sobre un fons clàssic. A *La Grecia eterna*, Gómez Carrillo va dedicar unes pàgines d'elogi a Palamàs, que van ser reproduïdes en traducció francesa en el número extraordinari dedicat al poeta que va editar la revista *La Semaine Égyptienne* del Caire del 15 d'abril de 1930, al costat d'unes paraules i d'un poema de Jean Moréas. L'aleshores poeta nacional grec, Kostís Palamàs, havia nascut a Patres l'any 1859 i va morir el 1943 a l'Atenes ocupada pels alemanys. En els inicis, Palamàs cultivà la poesia simbolista i després va arribar a ser un ferm defensor de la poesia de tradició popular. Ja en vida, va ser considerat un gran escriptor i al seu entorn s'agrupaven les personalitats literàries de l'època, que van formar l'anomenada *Escola d'Atenes*. Molt respectat en el seu país, Palamàs, poeta nacional, va gaudir també d'un gran reconeixement a tot el món, com ho demostren els nombrosos testimonis reunits en el voluminós número extraordinari de la revista literària del Caire, ja mencionada, que abracen des de Rabindranath Tagore fins a Henri de Régnier, passant per Gómez Carrillo. Van demanar per a ell (fins i tot Kavafis) el Premi Nobel de Literatura, que al final no va tenir.

Per mitjà de la seva filla Nausica, Palamàs va mantenir contacte epistolar amb Carles Rahola, l'escriptor gironí autor d'una breu biografia inèdita d'Àurea. A *El Autonomista*, diari republicà gironí propietat de la família Rahola, apareixia el dimarts 2 de setembre de 1930 un article signat pel mateix Rahola, en el qual,

sota el significatiu títol «Un gran poeta griego Costis Palamás», l'autor donava a conèixer el poeta neogrec: «Costis Palamás, no traducido todavía, que nosotros sepamos, en España», i es donava notícia de l'homenatge de la revista egípcia a través d'escriptors de tants països i s'hi deia: «de lengua española, si mal no recordamos, sólo aparecen en dicha revista unas líneas de Gómez Carrillo, traducidas de su libro sobre Grecia», i s'instava els intel·lectuals espanyols a traduir l'obra de Palamàs amb aquestes paraules:

En el jubileo al poeta glorioso de la Grecia de nuestros días no debe faltar la aportación de nuestros más significados escritores. Esta aportación debería consistir, ante todo, en dar a conocer las mejores obras de Palamás en castellano y en catalán. Don Miguel de Unamuno —luchador, pero hombre de letras ante todo—, que está en relación con el autor del *Himno a Atenas*, podría tomar la iniciativa. En Cataluña, Juan Estelrich sería uno de los más indicados para estimular a nuestros poetas a traducir en lengua catalana a Costis Palamás y reunir en uno o dos volúmenes aquellas obras que mejor idea dan de la excelsitud de su genio.

Josep Pla a la seva obra *En mar*, recordant un sopar a casa del compositor grec Kalomiris, que havia estat molt amic de Palamàs, fa un incís per a explicar al lector que Joan Estelrich sovint feia referència a Palamàs en les seves converses. Amb tot, no tinc constància que Estelrich traduís res del poeta grec, ni que tingués èxit en la tasca d'incentivar els poetes catalans perquè s'hi dediquessin, si és que alguna vegada ho va intentar, tal com desitjava Rahola.

Atenes va retre honors i homenatges a Àurea, i li va oferir bones amistats. Àurea freqüentà la casa del president de la República, gaudí de l'amistat del poeta Kostís Palamàs i de la seva filla Nausica, i també d'escultors, pintors i escriptors grecs, de qui li agradava es-

tar envoltada, com a Arenys, o a París, a Egipte o a Itàlia. Explicava que els reis d'Espanya, «les Nostres Majestats», tal com apareix en alguns dels seus programes, li enviaren una medalla d'homenatge. Els membres de l'associació dramàtica Eurípides li van fer present d'una medalla antiga del déu Dionís, i l'arquebisbe d'Atenes li regalà una magnífica creu bizantina en memòria de Constantí. El rector de la universitat portà tots els deixebles a contemplar les danses d'Àurea. Àurea fou divinitzada «dea de l'Hèl·lade».

El 24 de juliol de l'any 1926, en el diari *El Correu* d'Alexandria es publicava a primera pàgina un llarg article signat amb el pseudònim Àristos, en el qual s'informava que el president Pàngalos havia concedit l'Orde del Fènix al poeta Konstandinos Kavafis (1863-1933) i a la ballarina Àurea, que restaven així per sempre més agermanats per la condecoració. A Atenes i a Alexandria es va encendre una forta polèmica entre els que es manifestaven a favor que Kavafis acceptés la distinció i els contraris, és a dir, aquells que consideraven Àurea indigna de compartir una condecoració amb un poeta de la categoria de Kavafis. El cert és que era la primera vegada que Kavafis rebia un reconeixement oficial a la seva pàtria d'adopció, on fins a aquell moment no havia estat gaire ben acceptat. Àurea es mantenia al marge de la discussió, però va sortir caricaturitzada al costat de Kavafis a la revista *Isis* portant tots dos una palma, símbol del fènix (pot significar l'au o una fulla de palmera), és a dir, l'honor rebut. El peu de foto diu: «Després de la cerimònia de la condecoració els innombrables pretendents.» Entre el seguici, Alexis Eudald Solà⁴⁶ reconeix els escriptors Àngelos Sikelianós i Nikos Kazantzakis.

46. Alexis EUDALD SOLÀ, «Àurea de Sarrà: una *soirée* amb Kavafis», *Revista de Girona*, núm. 186 (1998), p. 36-41. En la primera nota, Solà anuncia que l'article forma part d'un treball més extens que té pensat publicar amb el títol «Àurea de Sarrà: de Demèter Eleusina a dama del Fluvià», en un volum que havia de tractar la història de les relacions culturals entre Grècia i Catalunya «presentades a través de les figures més representatives, Rubió i Lluch, Carles Riba i Jaume Berenguer Amenós». Dissortadament, la mort prematura no li va permetre de publicar aquest volum.

Sobre els èxits grecs d'Àurea, Gómez Carrillo va escriure un article que va titular «La danzarina Aurea en Atenas», publicat a la revista *Nuevo Mundo*, i que Carles Rahola reproduí a la primera plana del diari gironí *El Autonomista*, del 10 de gener de 1928, just el dia abans de la presentació de la dansarina al Teatre Principal de Girona.

Amb l'amistat i els elogis fets poema del poeta Palamàs i la seva filla, de l'arqueòleg Filadelfeus i del president de la República, Pàngalos, i esposa, i amb el reconeixement de la seva vàlua artística per part tant dels crítics com de la societat atenesa que l'havia ornada amb condecoracions altra vegada, però també amb la polèmica per la condecoració compartida amb Kavafis, Àurea retornava a Catalunya l'any 1927, després de set anys de recórrer ciutats i països i actuar, incansable, en teatres i monuments. Àurea tornava amarada de classicisme i d'antiguitat, i volia triomfar al seu país.

Àurea tenia el seu públic, entre els quals hi havia una bona colla d'intel·lectuals, escriptors i artistes que han anat prenent forma en el fris que intento dibuixar. Tots i cadascun d'ells hi tenen un paper, més o menys destacat, més o menys durador. «Veig que l'Àurea fa furor per tots els pobles de Catalunya. Diu el diari que fins En Pla va anar-la a felicitar després d'una sessió de les d'ella. No ho comprenc! El nostre poble es revela com més va com absolutament incapacitat i insensible», escrivia Gasch a Dalí en una carta del gener de 1928, poc abans de publicar el manifest.

Una de les cròniques que el tàndem Avel·lí Artís Gener, *Tísner*, i Pere Calders van publicar en el número 5 de la revista que dirigien *Gràcia-Rambles*, el dia 14 d'abril de 1934, set anys més tard de la publicació del manifest, la van titular «Una conferència amb atraccions. Salvador Dalí fa rodar el cap als socis de l'Ateneu Enciclopèdic Popular». Hi escriuen:

En el carrer del Carme, tan pacífic i tan dedicat al comerç a la menuda, va tenir lloc la sensacional conferència de Salvador Dalí, una de les piules més sorolloses que s'han engegat de molt temps ençà al cor de la Barcelona vuitcentista. N'hi havia, simplement, per llogar-hi cadires. «Surrealisme» era el títol de la conferència. [...]

Començà dient que el surrealisme era l'ateisme de l'inconformisme i l'abisme del *vachierisme*.

Àurea de Sarrà (sensació!) és surrealista —afirmà el pintor dels rellotges de butxaca «tous» i dels menuts de gallina en llibertat— i ho és perquè quan balla no sap el que es fa. No sap el que es fa i balla i ningú no li dóna corda... Voler prendre el pèl a En Sagarra és un acte digne d'un surrealista. Fer articles en castellà destinats a diaris provincians de Barcelona és una altra prova fefaent de surrealisme perquè prova que el fons d'aquests senyors no era aquell que tothom creia.

Pseudoclàssica, surrealista, musa, Àurea de Sarrà forma part de discursos d'intel·lectuals i de polítics del primer terç del segle xx, la seva presència és un fet i un paradigma de centralitat femenina.

Quin havia estat el detonant perquè els signants del Manifest Groc es preguntessin de què havia servit la Fundació Bernat Metge als intel·lectuals catalans si havien de confondre la Grècia antiga amb les ballarines pseudoclàssiques?

Un mes abans de la publicació del manifest, s'havia celebrat un homenatge a Àurea de Sarrà a la Maison Dorée de Barcelona. El mateix Pere Bosch Gimpera havia escrit una carta al gironí Carles Rahola per convidar-lo a assistir-hi. Segons la ressenya que va aparèixer en un diari de l'endemà, aquesta seria la llista dels convidats: «Entre els reunits recorden les senyores i senyorettes Emília de Sarrà, Carme Montoriol, de Carrión i Rigau de Farran i els senyors Ignasi Iglésies, Bosch Gimpera, Pere Font i

Puig, Ambròs Carrión, Emili Tintorer, Carles Rahola, J. Farran i Mayoral, J. Puig Pujades, Pere B. Tarragó, Lluís Capdevila, J. Navarro Costabella, Josep M. Girona, Joan A. Jordana, Josep Maria Jordana, Ramon Vilaró, Francesc Guillamet, Joan Camps, Jaume Marill, Jaume Fonolleda, Manuel Gispert i Frederic Estahun.»

Cap al final d'aquest acte hi hagué parlaments dels assistents. Primer es va aixecar a parlar Farran i Mayoral, després Bosch Gimpera, a continuació, Puig Pujades, tot seguit Ambrosi Carrion, després d'ell Ignasi Iglesias, seguit de Lluís Capdevila i, finalment, Carles Rahola. Enmig de grans aplaudiments Àurea també va parlar, i llargament, sobre la dansa i sobre els seus viatges i actuacions arreu del món, i fins i tot dansà acompanyada al piano per Carme Montoriol, l'autora de la traducció en vers dels *Sonets* de Shakespeare i de diverses obres de teatre.

Quin motiu havia portat els amics d'Àurea a organitzar aquest homenatge? Volien celebrar l'èxit que Àurea havia recollit a les seves actuacions al Teatre Romea, a principis de febrer d'aquell 1928. Però, a més, devien sentir la necessitat de mostrar públicament el seu suport a la ballarina, després de la polèmica aixecada per la seva actuació el 31 de juliol de l'any anterior en aquella festa «d'una alta valor clàssica», que s'havia dut a terme a l'arc de Berà, a la posta de sol, dins del marc de la II Exposició d'Art del Penedès, al Vendrell.

La festa, «Ungiment de l'arc de Berà», es definia com l'homenatge dels selectes de la terra a aquella meravella de l'arquitectura i al poble que la concebí, de les ensenyances del qual encaira viu la nostra civilització. Els prohoms de la Fundació Bernat Metge estaven darrere de l'organització. El programa d'actes va ser extens i heterogeni, tal com mostra l'ordre de la festa:

A dos quarts de set de la tarda, sortida del Vendrell de tots quants es proposen assistir a la festa. Arribats a l'Arc de Barà, el Dr. Joaquim Balcells, catedràtic de la Universitat de Barcelona, autoritat llatínista mundial, enraonarà sobre'l tema «L'espirit romà». A seguit la més genial dansarina d'avui dia, la que ha sabut fer reviuire el passat i la antiguitat, Aurea ballarà la dansa «Tristesia d'amor», cant plàstic inspirat en un quadre del Greco, existent al Museu d'Atenes. El doctor Bosch i Gimpera, també catedràtic de la Universitat de Barcelona, personalitat de gran renom als centres científics europeus, farà un estudi d'història de Roma relacionada amb la festa. La dansarina Aurea ballarà el poema «La nimfa de Zeus», inspirat en les ruïnes d'Empuries i amb música de Grieg. El senyor Joan Estelrich, Director de la «Fundació Bernat Metge», amb la seva eloqüència parlarà de «La influència dels clàssics damunt els homes d'acció». Finalment, Aurea ballarà el gran poema «Demèter», mimo-drama inspirat en els misteris de Demèter, executat per primera vegada al santuari de la deessa de Eleusis per tan genial dansarina i il·lustrat amb música de Bach i Schumann. Avants de cada dansa en Joan Vidal i Salvó explicarà la significació de les mateixes. Les danses seran a piano per la delicada Nausica Palamas, filla del gran poeta grec Kostís Palamas, amb cantabils de violoncel·lo a càrrec del jove violoncel·lista En Joan Carné.

Efectivament, Nausica Palamàs era una bona concertista de piano, havia estudiat al Conservatori de Ginebra amb Bernhard Stavenhagen, que havia estat el darrer alumne de Listz, i amb Georges Humbert, alumne de Grieg, i també a l'Acadèmia Reial de Música de Munic. I era també una bona amiga d'Àurea.

Com solia fer en tots els programes de les seves actuacions, Àurea explicava el contingut dels seus cants plàstics en l'opuscle que s'edità per a aquella ocasió. Era la primera vegada que ballava a Catalunya «Demèter», peça que havia creat a Grècia precisament amb la col·laboració del seu amic arqueòleg Fi-

ladelfeus. I per aquest motiu va considerar que havia d'explicar-ne l'origen, abans de resumir la llegenda i l'argument. Així, en l'encapçalament i després del títol, es recordaven uns versos de l'«Himne homèric a Demèter», en la versió catalana de Joan Maragall, els que diuen:

Canto Demèter santa, la dea dels cabells rossos
i amb ella canto la filla seva tant alta i esbelta
que Zeus, déu dels trons, que al lluny del lluny mira
volguè atorgar a Aidoneu...

Per a continuar amb la seva versió del cant plàstic:

Mimo-drama inspirat en els misteris de Demèter, executat per primera volta en el santuari de la deesa a Eleusis. Música de Bach i Schumann. A vint quilometres d'Atenes es troba el santuari de Demèter, la Ceres romana, a Eleusis, on fa tres mil anys el poble i els sacerdots de la religió pagana acudien en professó per a iniciar-se en els sagrats misteris. El camí voreja la mar, i, tres quilometres avans d'arribar al santuari, a l'altra banda banda del camí es troba un llac anomenat el «Llac sagrat d'Eleusis», on els escollits per a els misteris es banyaven, avans d'entrar al temple, en símbol de purificació.

Demèter fou una de les figures de més relleu de la religió grega. Ella havia portat a la terra el conreu del grà, sobre tot del blat que ens dona el nostre pa de cada dia. Demèter, en aquella època llegendària, pel que patí quan la seva filla li fou arrabassada per Plutò, s'anomenà «Mater dolorosa», com en la nostra era cristiana Maria, la Mare del nostre Deu. Però, a mes, Demèter atorgava als complidors dels seus misteris una immortalitat benaurada després de la mort.

Des de aquells segles cap mortal penetrà novament a aquells misteris. Jo vaig tenir la fortuna de reproduir-los, encarnant a Demèter en el seu propi santuari, aplegant-s'hi com en un romiatge, mes de 60.000 persones. Verament fou un dels jorns més feliços de ma vida.

La festa resultà un èxit de públic, les cròniques del moment parlaven de tres mil assistents. I entre ells relacionaven aquests: el pintor Joaquim Mir, Fidel i Vicens de Moragues, Romà Macaya, filles del senyor Baró d'Esponellà, Jaume Mercader, Emili Folch, representació de l'Ajuntament vendrellenc, Pere Lloret, Aubal Malendas, Alandí, Plandiura, Francesc Pujols, Valentí Carner, Jaume Carner, Pere Planas, Mercè Ramon, Antoni Estivill, Rosend Mercader i Ramon de Saavedra.

Els tres quadres plàstics que havia triat Àurea per a representar aquell dia eren tots inspirats en danses gregues, ben adequats per a l'ocasió. Àurea va ballar enmig dels parlaments dels tres intel·lectuals. Es va posar la garlanda al cap i el pèplum per fer de nimfa de Zeus, mentre del piano sortien les notes de Grieg, com si s'hagués escapat d'un seguici de lírica coral. Es va guarnir amb els vestits transparents i amb flors d'ametller a les mans per mostrar les penes d'una tristesa d'amor acompanyada de les notes musicals de Tellier. I, finalment, amb una túnica brodada d'espigues d'or i el paner amb els símbols de Demèter, es va convertir en divinitat i va tornar a sentir dins del seu cor tota la grandesa de l'amor maternal, mentre ballava al so de Bach i Schumann. Va tornar a ser feliç, «creia trobar-se en una d'aquelles memorables festes celebrades a Grècia durant el temps que hi sojornà», deia.

El discurs de Joan Estelrich va ser el més abrandat de la nit i el que, juntament amb el text d'Àurea sobre Demèter, ens donarà la clau per a entendre el que succeí després. Digué així:

Ciutadans.

El temps no permet discursos. Procuraré ésser breu, breu com un glavi romà.

Fa prop de divuit segles que aquest arc contempla, estàtic, el pas de les generacions. Mole elegant i grandiosa, de majestat fascinant sobre aquesta ampla marina, és un triomf, una esplèndida victòria sobre la massa.

Mentre els homes sentiran la Humanitat i els ulls no es desavessaran de la grandesa estètica, vindran les gents a admirar-te. En aquesta tarda lluminosa i daurada, ínclita hora vespral sobre la pedra gloriosament imperturbable, venim nosaltres a rebre la teva unció eterna, sota la seva ombra augusta, d'una eloqüència sense mots ni fites. En aquesta hora que l'Arc abandona la seva austeritat republicana del ple dia, per a vestir-se, imperial i sumptuós, amb l'or i la púrpura del capvespre, nosaltres hem vingut, per uns instants, a submergir la nostra ànima en l'ànima sempre vivent del gran poble antic que ens el deixà com un vestigi perdurable indestructible. Ell simbolitza per a nosaltres la realitat, insigne i fecunda de la idea llatina. Sens dubte, els organitzadors d'aquesta festa, han tingut present, en convidar-nos, la nostra significació com a defensors de l'educació clàssica i de la tradició greco-llatina. Per això venim i podem dir com l'eminent Coolidge, campió de la cultura clàssica: Venim avui aquí a defensar algunes de les grans realitats de la vida. Venim per a continuar assegurant el progrés en l'esdevenidor, fent que s'estengui més la coneixença del progrés en el passat. Venim per a proclamar la nostra fidelitat a l'ideal que ha plasmat la civilització predominant en el món. Venim perquè creiem que el pensament és el rector de les coses. Venim perquè comprenem que l'única via cap a la llibertat passa per la coneixença de la veritat. La nostra cultura liberal ens ve de Grècia i Roma. L'educació s'hi fonamenta.

Tota una declaració de principis, i per a alguns una declaració de guerra. Abans de la primera batalla, però, a la nit d'aquell mateix dia, al Teatre Tívoli del Vendrell, Pau Casals i Benvingut Socias van oferir un concert a benefici de la II Exposició d'Art del Penedès. Els amics grecs d'Àurea recordarien durant temps aquella jornada clàssica i artística celebrada un vespre de juliol a Catalunya; i lloarien la iniciativa, en retornar al seu país.

Un sector de la intel·lectualitat catalana va acollir favorablement aquella festa; en canvi, d'altres sectors la van rebutjar per

més d'una raó. Alguns la titllaven de frívola i d'amoral, d'altres simplement la consideraven passada de moda, anacrònica i falsament clàssica. Algunes de les veus més crítiques van ser les que van aparèixer a les planes de *Catalunya Social*. L'editorial del número del 13 d'agost, signada per Ramon Rucabado, carregava fort les tintes contra la festa que s'havia celebrat a l'arc de Berà. La por de l'editorialista residia sobretot en la perillositat que veia pel fet que la festa tendia «a una espècie de reviscolament pagà, al qual no podem assentir de cap manera», segons s'hi pot llegir. Les veus es van aixecar, doncs, d'una banda, davant de l'enaltiment que es va fer de la Roma pagana en detriment de la Roma cristiana, que s'havia ignorat i silenciada completament en els discursos dels estudiosos que hi van participar, segons la interpretació que des de les files del catolicisme més conservador es feia del que havia estat la festa.

I, d'altra banda, el crit d'alerta va sonar per a recordar la perillositat d'invocar la síntesi romana, en uns moments de feixisme creixent a Itàlia: «a Roma mateix, una gent inflamada d'ideals imperialistes es dedica de pressa a la romanització integral del poble i de les institucions, amb totes ses conseqüències», es deia en el mateix editorial. Àurea en va sortir tan mal parada com els oradors que la van acompanyar, «i per a fi de festa —o tal vegada com a motiu principal d'ella— una dansarina ballà “per al poble, rodejada del poble”, danses clàssiques», seguia dient l'editorial, que acabava amb aquestes paraules:

L'anacronisme de la festa paganitzant de l'Arc de Barà, si prosperés —Déu nos en guard— ens portaria als anacronismes morals més esgarriposos. El misticisme estatista, brot genuí del tany dels Cèsars, que per ci per lla torna a florir, i en alguns llocs a granar, amb fruita negra o vermella, afegiria a l'arc de Barà tots els arcs de pont que fessin falta.

La contundència i gravetat de les advertències que es vessaren en l'editorial mencionat, al qual s'afegí un article de mossèn R. Viladàs també a *Catalunya Social* i un altre article de mossèn Ramon Pinyas a *La Cruz de Tarragona* del dia 5 d'agost, van provocar cartes de protesta dels catedràtics Bosch Gimpera i Balcells dirigides a *Catalunya Social*, i articles justificatius dels organitzadors en defensa de la festa a *El Baix Penedès* del Vendrell del dia 6 d'agost, i del mateix Estelrich a *La Veu de Catalunya*, dels dies 10 i 12 d'agost. Tot plegat va originar un nou editorial a *Catalunya Social*, en el qual s'assenyalava que cap de les justificacions no els havia tranquil·litzat, tot i que reconeixien «la consideració que ens mereixen els distingits professors que hi prengueren part», però insistien en la necessitat de tallar definitivament amb la continuïtat de festes semblants.

La polèmica no va acabar aquí i motivà un nou editorial a *Catalunya social* (primers de setembre), que rectificava un parell de punts en els quals reconeixien que s'havien equivocat, però puntualitzaven i insistien en sis punts «perquè damunt d'ells s'aguanta el nostre judici advers». I els sis punts són fletxes enverinades dirigides per a encertar de ple Àurea, els organitzadors i els oradors. Les havia enverinat més encara la resposta d'Estelrich, home d'acció on hi hagués, que reclamava justament això, acció, en els seus articles a *La Veu de Catalunya*. En l'editorial es destaquen dos paràgrafs d'Estelrich, per a ser atacats amb tota la duresa de què són capaços: «Per bé que ens apleguéssim en festa sota un monument antic —deia el senyor Estelrich dies després—, el nostre ideal no és una enyorança arqueològica. Volem donar al nostre ensomni una realitat viva i moderna; i aquest altre: tant de bo que actes com el de diumenge poguessin provocar l'acció.» Aquest «punt de partida de tot un moviment» era el que coïa als editorialistes. Aquesta és, si més no, la conclusió que també en va treure Josep Pla, quan, en la biografia que dedicà a l'homenot Estelrich, afirma:

En un moment determinat es convertí en un humanista actiu... Ell no comprenia que els clàssics fossin una lletra morta, simples exercicis per a gramàtics, filòlegs, capellans, traductors i estudiants barbamecs. Considerà —no fou mai un hipòcrita— que el paganisme era encara un ressol tebi, de moltes possibilitats, no extingit, i que els clàssics oferien sempre un rendiment positiu, autèntic. Aquesta posició, perfectament correcta, absolutament explicable, sobretot en un editor de llibres grecs i llatins, li donà més d'un contratemps. Els humoristes, agafant com a pretext una festeta organitzada a l'Arc de Berà, digueren que el nostre amic pretenia posar un nas grec a les senyores, un casc de llautó als senyors i vestir la societat amb túniques roses o violeta, gregues i llatines. En realitat aquests contratemps no foren pas, però, originats per aquestes caricatures d'opereta. En foren purament el pretext. Estelrich s'havia mogut massa en el país, tenia una presència massa envaïdora perquè no s'hagués format al seu voltant tot un espèss entrellat d'envegetes. És un altre mal del país, probablement el pitjor, i contra el qual només es pot lluitar passant desapercebut, posant el cap sota l'ala sistemàticament. Per als extravertits, el país és un trencaclosques perillosíssim. La jugada consistí, és clar, a separar Cambó d'Estelrich.

Sigui que volguessin fer mal a Estelrich o no, el cert és que Àurea va rebre cops de tots cantons. El seu art va patir novament la incomprensió. El moment que vivia era tan delicat com quan Kavafis declinava d'acceptar l'Orde del Fènix perquè l'havia de compartir amb ella. La incomprensió l'envoltava sempre. Sort que sovint apareixia un cavaller que aixecava l'espasa al cel per aquella dama, Atanasio Catraro a Atenes l'any 1926, i Estelrich a Barcelona aquell estiu. Fins en el darrer editorial de *Catalunya social*, del qual parlàvem, els detractors van gosar dir: «Si els professors s'haguessin trobat que les conferències respectives havien d'alternar amb números de lluita greco-romana, és d'esperar que haurien sentit llur dignitat mortificada, malgrat haver de tractar ells de coses de Grècia i de Roma. No comprenem com no es

van sentir igualment mortificats havent d'alternar amb unes danses tan discutibles en el terreny moral i tan problemàtiques com a valor clàssic.» Explicaren també que, per culpa de l'exhibició sensual que representaren les danses d'Àurea, «uns reve-rends capellans... hagueren de retirar-se, i públicament i sorollosa, protestaren moltes persones i alguns pares de família». I presentaven «com a important element de judici i prova documental incontestable» de la manca de moralitat que presidí la representació de la ballarina precisament aquella explicació que escriví Àurea per situar el seu poema «Demèter», reproduïda més amunt. El text va ser considerat la prova més escandalosa i fefaent del que volien demostrar.

Estelrich, però, no pensava com aquells editorialistes, i el mes d'agost de 1927 va escriure aquests elogis que ben segur havien d'endolcir les penes i trifulgues que Àurea havia hagut de passar:

L'entrada triomfal s'inicia amb la resolta presència d'un peu.
 Peu portentós, peu intel·ligent: insinuació ardida que avansa marcant la mesura, cap a la conquesta de l'eternitat.
 Després se li ajuntarà el company —deliciosa parella de tòrtorres que esborronen tota sutzura de la terra.
 Lluirà a dalt una espatlla lluminosa, mentre picarà el taló sobre l'espai infinit i sonor. Fermesa de l'ànima segura aquestes nobles passes.
 Ara, seguint aquesta marxa monumental, aquest moviment —sensació d'immobilitat— esguarden cap amunt: el cim daurat de la testa, el front ondulant s'oretgen d'aires eterns.
 Ella acluca els ulls i romàn, davant tots tota sola, en col·loqui amb la seva ànima il·lusió també d'una dansa.
 En obrir els ulls, apar consumat l'ofertament de tota una vida, a tots els punts de l'infinita esfera.
 I retornen les il·lusions inquietes a teixir al voltant una mages-tat confusa, damasc de sensacions indefinibles, embolcallant la nostra petita ànima vagarosa i blanca.

Lluny de tota contingència, lluny de tota banalitat quotidiana, lluny de tot pensament frívol, ella esdevé Ella, transfigurada en si mateixa.

Desfet l'encís, resta, en un lloc tot abstracte, una forma de dansa sense formes, tota línea, tota puresa, sense cap reflexe sobre el pensament, idea nua de la dansa nua.

Aléxandros Filadelfeus va ser present en aquella festa, perquè havia passat l'estiu a l'Empordà, convidat per la seva amiga Àurea. Havia aprofitat el temps per a impartir conferències, a l'Hotel Ritz i a l'Ateneu Barcelonès; per a visitar les ruïnes d'Empúries, l'Institut d'Estudis Catalans, el Museu Arqueològic de Catalunya i per a admirar l'Esculapi emporità; per a participar en el banquet anual de la Fundació Bernat Metge, on se'l pot veure en la fotografia de l'acte assegut al costat de Francesc Cambó i Pere Coromines, amb la presència de Joan Estelrich, Pompeu Fabra o Carles Fages de Climent, entre d'altres. Abans de retornar al seu país, Nausica Palamàs va voler presentar-li la persona que havia traduït al castellà algunes de les obres del seu pare i, des de la casa d'Àurea a Barcelona, va escriure a Antoni Rubió i Lluch, cònsol de Grècia, membre fundador de l'IEC i president des de 1907 fins a 1915. El doctor Rubió els va rebre gentilmente a casa seva i aquell dia van parlar de la seva Grècia estimada. Filadelfeus va haver d'anar-se'n i pocs dies després Nausica també va marxar. L'estiu s'havia acabat. Però no s'havien acabat els alts i baixos en les vides dels nostres protagonistes.

El mes de novembre d'aquell mateix any, Filadelfeus va escriure en francès un llarg article amb aquest títol «Un chef d'œuvre de la sculpture grecque du Vème siècle en Catalogne: L'Esculape d'Emporion dans le Musée archéologique de Barcelone». Es va publicar, amb un estol de fotografies de l'escultura i de la d'Esculapi del Museu Arqueològic Nacional d'Atenes, a l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* l'any 1936. L'admiració que sentia

Filadelfeus per la Catalunya grega li va fer datar l'escultura el segle v abans de Crist i considerar-la feta de marbre pentèlic. Signava l'article com a director del Museu d'Olimpia i de les excavacions arqueològiques de Sició (Sicyone) i Nicòpolis.

Les actuacions d'Àurea al Romea i l'homenatge de la Maison Dorée de gener i febrer de 1928 la confortaren. Però el mes de març va portar el Manifest Groc.

L'any 1929, en ocasió de l'Exposició Internacional de Barcelona, es va inventar i construir de cap i de nou el Teatre Grec de Barcelona. Àurea hi va actuar dins dels actes del IV Congrés Internacional d'Arqueologia, organitzat pel seu amic Bosch Gimpera aquell any. El mes de juliol de l'any següent va ser Ambrosi Carrion l'encarregat de dur a terme allò que van anomenar *Festivals Clàssics Aurea*, sota els auspicis de l'Exposició de Barcelona, novament al Teatre Grec.

En el programa apareixen fotografies noves d'una Àurea ara totalment clàssica i totes són fetes a Grècia. Per primera vegada Àurea recitava a més de ballar. Van ser tres poemes d'Ambrosi Carrion: «Mediterrània», «Fedra» i «Níobe», que Àurea interpretà, començant així una nova etapa en la carrera artística de la dansarina. La figura de Níobe no li era gens aliena, només hem de recordar que la *Níobe* de Kostís Palamàs va ser recitada en una de les seves representacions ateneses, l'any 1926. I justament va ser el nom de *Níobe Casas* el que va triar Josep M. de Sagarra per a la ballarina protagonista d'un capítol de la seva novel·la *Vida privada*, aquell punyent retrat de la Barcelona burgesa dels anys vint, publicat per primera vegada l'any 1932, darrere de la qual s'amagava, sembla, la figura d'Àurea.

L'any 1930, es van reinstaurar a Grècia les Festes de Delfos, organitzades pel poeta grec Àngelos Sikelianós, casat amb una

altra ballarina, la nord-americana Eva Palmer, seguidora de l'estètica d'Isadora Duncan. A les Festes de Delfos la representació espanyola la formaven el mateix Josep Clarà, l'escriptor Eugeni d'Ors i el pintor de la Manxa Gregorio Prieto. Clarà va visitar la família Palamàs, bons amics seus i d'Àurea.

EPÍLEG

El fris del Partenó, que hem de veure al Museu Britànic i no pas a l'Acròpolis d'Atenes, aquella meravella de l'art grec de l'època esplendorosa, el segle v abans de Crist, conté tot un seguit de figures, 378 exactament, a més de 245 animals. Doncs i homes, nens i vells, músics i atletes, magistrats i soldats, herois i déus, sacerdotesses i dansarines. Si l'evoco al final del meu discurs és perquè voldria haver presentat aquestes pàgines com un fris, encara que no sigui de marbre del Pentèlic. Un fris amb governants i poetes, amb músics i escriptors, amb actrius i dansarines, un fris que recorre l'Europa sencera com el camí que lord Elgin va obligar a fer al fris del Partenó, des d'Atenes fins a Londres, tot aturant-nos més llargament a la nostra terra amb arrels gregues i romanes, ressaltades durant aquests anys del primer terç del segle xx, una època també esplendorosa de la nostra història i de la nostra cultura. Com el fris del Partenó, lloat, admirat i fressat pels protagonistes que han desfilat en les pàgines anteriors, la Catalunya d'avui és la suma de les decisions, accions i pensars de tots aquells que ens han precedit. Totes les figures del fris d'aquest discurs hi van tenir art i part. Unes més que altres. Però totes van col·laborar a dibuixar aquella Catalunya grega del primer terç del segle xx, la que va fer que el Noucentisme fos més que un mot, més que un moviment intel·lectual. Si va ser un miratge o un somni, un error o un encert, no cal plantejar-s'ho. Les societats humanes evolucionen, es mouen, a voltes miren endavant, a voltes s'emmirallen en el passat. Si és d'una manera o de l'altra, no importa gaire. Cada tria suposa una renúncia. Per a poder triar, però, cal conèixer, i després encertar en la tria. Només la distància en

el temps pot acabar d'escatir si hi ha hagut més guanys o més pèrdues en la tria. Ara, des de la distància que ens ofereix el temps i davant del comportament de la societat catalana d'avui, hem pogut passejar-nos i reflexionar sobre els partits presos per aquells homes i dones que van compartir un temps, un país, i van construir-lo per als que hem seguit tot darrere.

L'Institut d'Estudis Catalans, la Fundació Bernat Metge, el Manifest Groc i la ballarina implícitament mencionada en el manifest han estat alguns dels fils conductors d'aquest assaig que s'ha proposat de donar arguments per a respondre a la pregunta, única pregunta, del manifest. Uns i altres han estat només el pretext per a desgranar un seguit d'episodis que ens han permès de reflexionar sobre el classicisme i el Noucentisme, el Modernisme i les avantguardes, la defensa de la llengua i la cultura catalanes en la Catalunya del primer terç del segle xx i, més concretament, dels anys vint i trenta, amb alguns actors que configuren un fresc del nostre passat que ens pot ajudar a entendre el present. Com s'arriba a la modernització del país a través dels postulats noucentistes i el contrapès de les avantguardes, amb la creació d'estructures clau i d'un model de país, que inclou també el procés de l'emancipació femenina al costat del paper dels intel·lectuals. Vet aquí exposats alguns elements vertebradors d'aquest discurs.

M'he proposat de fer una aproximació al Noucentisme i al model de país que intentava dur a la pràctica. He girat la mirada al passat més llunyà i més recent per poder entendre el present; he regirat en el present per explicar el passat. M'he aturat en la creació de la Mancomunitat com a projecte més reeixit, per la incidència que va tenir en la societat. He repassat el projecte cultural del Noucentisme, i m'he centrat sobretot en dues manifestacions: d'una banda, l'Institut d'Estudis Catalans, creació de Prat de la Riba i, de l'altra, la Fundació Bernat Metge,

creació de Francesc Cambó; dos projectes culturals reeixits i encara existents, emmarcats dins d'un projecte polític de curta durada. A l'inici, un va ser fruit de mecenatge públic i l'altre de mecenatge privat. La tradició i traducció dels clàssics llatins i grecs com a modeladors d'un discurs de país han estat, així mateix, objecte de reflexió i estudi, pel nexa que representaven entre ambdós projectes culturals. Tot plegat vist a partir d'uns ulls d'avui i amb la mirada posada en els fets que han marcat el darrer any de les nostres vides. També he volgut aproximar-me al paper de la dona en aquells anys, en el Noucentisme, en la societat que se'n va derivar. La pregunta, única pregunta, que apareix en el Manifest Groc me n'ha proporcionat el motiu; de manera que he fet un repàs al model de dona del primer terç del segle xx i a les diferents manifestacions femenines, ben diverses, que hi conviuen. M'ha interessat també de resseguir els recorreguts vitals de les figures que he esmentat i dibuixat en aquest fris. Algunes les he seguit fins al final, altres les he deixat *nel mezzo del cammin*, perquè m'he fixat un límit cronològic: el final de la Guerra Civil.

A la mort de Prat de la Riba l'any 1917, Puig i Cadafalch va continuar l'obra que aquell havia iniciat. El tarannà, però, era diferent. Josep Pijoan i Eugeni d'Ors, inspiradors del Noucentisme, van xocar amb el nou president i van marxar. L'any 1923 va arribar la dictadura de Primo de Rivera i, l'any següent, Alfons Sala va substituir Puig i Cadafalch; la Mancomunitat va ser dissolta definitivament l'any 1925. La societat catalana mutava ràpidament. Tot i que el rei Alfons XIII va forçar la dimissió de Primo de Rivera i va posar al seu lloc el general Dámaso Berenguer l'any 1930, el nou directori va durar just un any, quan l'oposició aconseguí de convocar eleccions i proclamar la Segona República, que, al seu torn, va acabar amb l'altre cop d'estat militar del general Franco i va provocar una guerra fratricida que va durar tres anys. L'any 1939 va començar una

llarga etapa de quaranta anys. Tothom va expiar alguna cosa: no hi va haver cap vida de cap català que no quedés tocada pel franquisme. Després d'una edat d'or, continua una edat d'argent i s'acaba amb una edat de ferro; per tornar a començar, segons ens ensenyen els clàssics.

❧ REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALSINA I KEITH, Victòria. «Lluís Nicolau d'Olwer i les traduccions de la Fundació Bernat Metge». *Els Marges*, núm. 62 (1998), p. 89-105.
- ARGENTE, Montse; LORA, Neus; PERPIÑÁN, Marta. «De com i per què *biblioteca* s'escriu en femení. Primera part». *Item*, núm. 29 (2001), p. 88-100.
- AUFERIL, Jaume. «A propòsit del Noucentisme, un moviment polèmic». *Revista de Catalunya*, núm. 95 (1995), p. 77-90.
- AYENSA, Eusebi. «L'estiu empordanès d'Aléxandros Filadelfeus i Nausica Palamàs». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* [Figueres], vol. 48 (2017), p. 131-151.
- BACARDÍ, Montserrat; GODAYOL, Pilar. *Les traductores i la tradició: 20 pròlegs del segle XX*. Lleida: Punctum, 2013.
- BALCELLS, Albert. *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008.
- Pere Coromines: *Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2013.
- BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric. *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002.
- BARRAL I ALTET, Xavier. *Josep Pijoan: Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999.
- BASTARDAS, Joan. «Els inicis del Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae». A: VILALLONGA, Mariàngela (ed.). *Actes de*

- les Jornades d'Homenatge a Dolors Condom*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1991, p. 335-340.
- CABRÉ, Jaume. *L'ocellot sinistre: Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- CABRÉ, Rosa; JUFRESA, Montserrat; MALÉ, Jordi (ed.). *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003.
- CACHO VIU, Vicente. *Revisión de Eugenio d'Ors*. Barcelona: Quaderns Crema, 1997.
- CAMARASA, Josep M. *Josep M. Bofill i Pichot: Metge naturalista (Barcelona, 1860 - Sant Julià de Vilatorrada, Osona, 1938): Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009.
- CARRERAS I BARNÉS, Josep. *August Pi i Sunyer: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998.
- CASASSAS, Jordi. *El Noucentisme: assaig de revisió de les seves circumstàncies històriques*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015.
- *La voluntat i la quimera: El Noucentisme català entre la Renaixença i el marxisme*. Barcelona: Proa, 2017.
- CASASSAS, Oriol. *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999.
- CATALÀ, Víctor. «Ressons d'Empori». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, núm. 76 (1922), p. 145-179.
- CREXELLS, Joan. «Els clàssics i la joventut». *La Publicitat* (17 juliol 1924). Reproduït a *Obra completa*, vol. I. Barcelona: La Magrana, 1996, p. 525-529.

- ESTELRICH, Joan. «Fundació Bernat Metge: una col·lecció catalana dels clàssics grecs i llatins». *1611: Revista d'Història de la Traducció*, núm. 5 (2011).
- ESTIVILL, Assumpció; PONS, Amadeu; MAÑÀ, Teresa. «Dones bibliotecàries». *Biblioteconomia i Documentació*, núm. 10 (2003).
- FERRER I MALLOL, M. Teresa. *Joaquim Miret i Sans: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- FILADELFEUS, Aléxandros. «Un chef d'œuvre de la sculpture grecque du Vème siècle en Catalogne: l'Esculape d'Emporion dans le Musée archéologique de Barcelone». *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 8 (1927-1931).
- FONT I RIUS, Josep M. *Guillem de Brocà: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- FONTBONA, Francesc; BASSEGODA, Bonaventura (dir.). *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2013. <<https://dhac.iec.cat>> [Consulta: 10 setembre de 2018].
- FRANQUESA GÒDIA, Montserrat. «Les primeres normes generals de traducció de la Fundació Bernat Metge». *Quaderns: Revista de Traducció*, núm. 17 (2010), p. 213-223.
- «Les primeres col·leccions bilingües dels clàssics grecs i llatins a Europa i la primera a Catalunya: la col·lecció de la Fundació Bernat Metge». *1611: Revista d'Història de la Traducció*, núm. 5 (2011),
- *La Fundació Bernat Metge, una obra de país (1923-1938)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.
- GARRIGA, Carles. «El ritme, el gest i la consciència nacional». A: *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 40.

- GONZÁLEZ DELGADO, Ramiro. «La Bernat Metge y la traducción de clásicos grecolatinos al gallego, vasco y asturiano». *Hermeneus: Revista de Traducción e Interpretación*, núm. 11 (2009), p. 1-11.
- MANENT, Albert. «Notes sobre la recepció de Charles Maurras a Catalunya». A: *Del Noucentisme a l'exili: Sobre cultura catalana del nou-cents*. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- MARFANY, Joan Lluís. *Història de la literatura catalana*. Vol. 8. Barcelona: Ariel, 1986.
- MARTÍN MARTY, Laia. «La mujer en la ideología y la literatura del Novecentismo catalán». *Scriptura*, núm. 12 (1996), p. 101-128.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Frederic Clascar Sanou: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2012.
- MAZON, Paul. «L'Association Guillaume Budé». *Le Flambeau: Revue des Questions Politiques et Littéraires*, núm. 12 (desembre 1921), p. 3.
- MIRALLES, Carles. «Clàssics i no entre Modernisme i Noucentisme a Catalunya». *Boletín del Instituto de Estudios Helénicos*, vol. VI, núm. 1 (1972), p. 125-135.
- *Eulàlia: Estudis i notes de literatura catalana*. Barcelona: Edicions del Mall, 1986, p. 63-82.
- «Servir el comú quan l'hora arriba és llei de tota democràcia. Aproximació a l'humanisme de Lluís Nicolau d'Olwer». A: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Memòria: Curs 1995-1996*. Barcelona: IEC, 1997, p. 75-80.
- *Lluís Nicolau d'Olwer: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- *Ramon Aramon i Serra: Sessió en memòria*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001, p. 31-34.

- *Lluís Segalà i Estalella: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002.
- «Lluís Segalà: entre tradició i Noucentisme». A: MALÉ, Jordi [et al.] (ed.). *Del Romanticisme al Noucentisme: Els grans mestres de la filologia catalana i la filologia clàssica a la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004, p. 67-77.
- *Un xic exòtic i desorientat: Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011.
- «Cap al futur, sense oblidar». A: NICOLAU D'OLWER, Lluís. *Caliu: Records de mestres i amics*. Barcelona: Edicions 62, 2012, p. VII-XIV.
- «Llengua, política i cultura». *Catalonia* [en línia] [Universitat de París - Sorbona], núm. 11 (2n semestre 2012): *Les conférences du SEC*. <http://crimic-sorbonne.fr/img/pdf/Catalonia_11_Carles_Miralles.pdf> [Consulta: 10 setembre 2018].
- «Virtut de la paraula; virtut de la poesia». *Onze de Setembre: Discursos commemoratius (2012-2015)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2016, p. 21-28.
- MOLAS, Joaquim. *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009.
- MOLAS, Pere; DURAN, Eulàlia; MASSOT, Josep (dir.). *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres: Fundació Noguera, 2012.
- MURGADES, Josep. «El Noucentisme: balanç finisecular d'un moviment primisecular». *Journal of Hispanic Research*, vol. 4, núm. 1-2 (1995-1996), p. 211-227.
- «Usos del Noucentisme». *Els Marges*, núm. 58 (setembre 1997), p. 73-92.

- «Ús ideològic del concepte de 'classicisme' durant el Noucentisme». A: *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 9-32.
- «Contestacions al classicisme». A: *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2003, p. 255-272.
- PANYELLA, Vinyet. *Cronologia del Noucentisme: (Una eina)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.
- PERPINYÀ, Núria. «El Manifest Groc i el poder». A: CREUS, Imma; PUIG, Maite; VENY, Joan R. (cur.). *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Universitat de Lleida, 7-11 setembre, 2009). Vol. II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 321-330.
- PÒRTULAS, Jaume. «Enfortir el nostre nacionalisme literari. Els primers anys de la Fundació Bernat Metge», *Polis i nació: Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003, p. 51-65.
- PRAT DE LA RIBA, Enric. *Per la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de «La Revista», 1918.
- RIBAS I PIERA, Manuel. *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.
- ROCA ROSELL, Antoni. *Esteve Terradas i Illa: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- RUBIÓ I LLUCH, Antoni. *Epistolari grec: Anys 1916-1936: Correspondència recollida i anotada per Eusebi Ayensa i Prat*. Vol. 4. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2012.
- SÀNCHEZ-JUAN, Sebastià. *Segon manifest català futurista: Contra l'estensió del tifisme en literatura no a guisa de mestratge sinó com un gest normalíssim en nostre temps*. Barcelona: Omega, 1922.

- SOLÀ, Alexis Eudald. «Àurea de Sarrà: una *soirée* amb Kavafis». *Revista de Girona*, núm. 186 (1998), p. 36-41.
- SOLÀ, Joan. *Pompeu Fabra i Poch: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2006.
- SOLER, Rosa; MIRET, Eulàlia. *Inventari de l'arxiu Lluís Nicolau d'Olwer*. Presentació de Montserrat Vilà. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1995.
- VALENTÍ FIOI, Eduard. «Presència de la tradició clàssica en la Renaixença catalana». *Convivium*, núm. 27 (1968).
- *Els clàssics i la literatura catalana moderna*. Barcelona: Curial, 1973.
- VALLCORBA, Jaume. *Noucentisme, mediterraneisme i classicisme: Apunts per a la història d'una estètica*. Barcelona: Quaderns Crema, 1994.
- VALLVERDÚ, Josep. *Josep Carner i Puig-Oriol: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011.
- VENY I CLAR, Joan. *Antoni M. Alcover i Sureda: Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- VIDAL, Josep Lluís. «Joaquim Balcells, el llatinista de la Universitat Autònoma». A: MALÉ, Jordi; CABRÉ, Rosa; JUFRESA, Montserrat (cur.). *Els grans mestres de la filologia catalana i la filologia clàssica a la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2004, p. 93-106.
- VILALLONGA, Mariàngela. «Àurea de Sarrà, la dansarina apassionada i de vida apassionant». *Revista de Girona*, núm. 180 (1997), p. 54-59.
- «La *Domus Aurea* d'Arenys d'Empordà». *Revista de Girona*, núm. 186 (1998), p. 97-106.
- «Retrato de Gómez Carrillo con amigos sobre un fondo griego». A: BAÑULS, José Vicente; SÁNCHEZ Méndez, Juan;

- SANMARTÍN, Julia (ed.). *Literatura iberoamericana y tradición clásica*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona: Universitat de València, 1999, p. 465-471.
- «Clarà i la dansa». A: *Josep Clarà i els anys de París: 1900-1931*. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell, 2000, p. 39-46.
- «Àurea de Sarrà: una demèter catalana a la Grècia de 1926». *Assaig de Teatre*, núm. 66-67 (2008), p. 30-61.
- «Àurea de Sarrà». A: *La fascinació per Grècia*. Catàleg. Girona: Museu d'Art, 2009, p. 222-224.
- «Relació succinta de les vicissituds d'hel·lenistes i llatinistes a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans». *Catalonia* [en línia] [Universitat de París - Sorbona], núm. 11 (2n semestre 2012): *Les conférences du SEC*. <http://crimic-sorbonne.fr/img/pdf/Catalonia_11_M_Vilallonga.pdf> [Consulta: 10 setembre 2018].

ÍNDEX DE NOMS PROPIS

Aquest índex conté els noms de persona, els topònims (llevat de *Catalunya* i *Europa*, que són massa abundants o generals), els noms de les entitats, les empreses i les institucions (llevat de les que figuren com a editores en els referències bibliogràfiques) i els noms de premis i distincions que són esmentats en el text d'aquesta obra. Les entrades estan ordenades pel sistema discontinu i els cognoms són destacats amb la lletra versaleta.

ABADAL, Ramon d'	56	ALCOVER, Antoni M.	23, 36, 48, 70
Acadèmia de Bones Lletres		Alemanya	34, 48, 58, 65, 84
Vegeu Reial Acadèmia de		Alexandria (Egipte)	81, 88
Bones Lletres de Barcelona		Alfons el Magnànim	14
Acadèmia de Jurisprudència i		Alfons XIII	105
Legislació de Catalunya	27	Alforja	56
Academia Europaea	40	ALLEA, All European	
Acadèmia Reial de Música		Academies	40
(Munic, Alemanya)	92	ALOMAR, Gabriel	53, 55
Académie des Inscriptions et		ALÒS-MONER, Ramon d'	69
Belles-Lettres	31	Alpha (editorial)	61, 62
Acròpolis		ALSINA I KEITH, Victòria	107
(Atenes, Grècia)	35, 84, 103	Alta Ribagorça (comarca)	27, 31
AGUILÓ, Marià	33	ALTÉS, Francesc X.	42, 66
Aidoneu	93	ALVES, Antonio M.	43
Ajuntament del Vendrell	94	Andorra	70
ALABART, Gumersind	60	ANGLADA, Lola	18, 71, 74
ALANDÍ, Cristòfor	94	ANGLADA, Maria Àngels	12
ALBERT, Caterina		Anglaterra	58
(<i>Víctor Català</i>)	65, 66, 108		

ARAMON, Ramon	41, 49	BARCELONA, Antoni M. de	60
Arc de Berà	81, 91, 96	BARJAU, Francesc	42
ARDERIU, Clementina	70, 74	Barral i Altet, Xavier	33, 107
Arenys d'Empordà	81, 82, 88	BARRÈS, Maurice	19, 20
ARGENTE, Montse	69, 107	BASSA, Maria Gràcia	70, 74
Àristos	88	BASSEGODA, Bonaventura	33, 109
ARQUIMBAU, Rosa Maria	71	Bassols de Climent, Marià	57
ARTÍS GENER, Avel·lí (<i>Tísner</i>)	89	BASTARDAS, Joan	107
Association Guillaume		Bèlgica	60
Budé	58, 59, 60, 61, 110	BELLVER, Ricardo	83
Assuan (Egipte)	81	Berenguer Amenós, Jaume	88
Atenes (Grècia)	31, 32, 81, 84, 86, 87, 88, 92, 93, 98, 100, 103	BERENGUER, Dámaso	105
Ateneu Barcelonès	21, 30, 32, 56, 66, 100	Bergnes de las Casas, Antoni	53
Ateneu Enciclopèdic i Popular de Barcelona	71, 89	Beristegui (personatge de ficció)	83
Audiència Provincial de Barcelona	25	Berlín (Alemanya)	59, 81
AUFERIL, Jaume	20, 107	BERNHARDT, Sarah	72
Aula Carles Riba	19	Bertran i Bros, Pau	45
Àustria	48	Bertran i Pijoan, Lluís	60
AYENSA, Eusebi	107	BERTRANA, Aurora	66, 71, 73
BACARDÍ, Montserrat	64, 107	BERTRANA, Prudenci	66
BACH, Johann Sebastian	92, 93, 94	Biblioteca de Catalunya	22, 25, 30, 33, 62
BALANZÓ ECHEVARRIA, Concepció de	70	Biblioteca de la Universitat de Barcelona	62
BALARI, Josep	41, 53	Biblioteca Nacional de Catalunya	Vegeu <i>Biblioteca de Catalunya</i>
BALCELLS, Albert	27, 31, 34, 35, 49, 107	Biblioteca Popular de la Dona	67, 68
BALCELLS, Joaquim	32, 55, 56, 57, 60, 61, 64, 92, 97	Biblioteques Populares de Catalunya	Vegeu Biblioteques Populares de la Mancomunitat de Catalunya
Banc de Catalunya	32	Biblioteques Populares de la Mancomunitat de Catalunya	68, 69
BAÑULS, José Vicente	113		

Bisbe, carrer del (Barcelona)	25	CAMPS, Joan	91
BODIN, Louis	59	CANYÀ, Llucieta	71, 79
Bofill i Mates, Jaume	56	CAPDEVILA, Lluís	91
BOFILL I PICHOT, Josep M.	37	CAPMANY, Aureli	78
Bohigas Tarragó, Pere	91	Carbonell i Gener, Josep	77
Bonn (Alemanya)	57	CARDÓ, Carles	60
BONNEMAISON, Francesca	67, 68	Carme, carrer del (Barcelona)	90
Bordoy Torrents, Pere	60	CARNÉ, Joan	92
BORJA MOLL, Francesc de	70	CARNER, Jaume	94
Bosch (editorial)	54	CARNER, Josep	36, 47, 48, 54, 56, 61, 66, 70, 71, 78
BOSCH GIMPERA, Pere	34, 44, 47, 56, 57, 72, 90, 91, 97, 101	CARNER, Valentí	94
BROCÀ, Guillem M. de	26, 27, 29	Carreras i Barnés, Josep	37, 108
BRUCE, Thomas (lord Elgin)	103	CARRERAS I CANDI, Francesc	57
Bruguière de Gorgot, Andrée	66	CARRIÓN, Ambròs	
BRUNET, Manuel	83	Vegeu <i>CARRION, Ambrosi</i>	
Brussel·les (Bèlgica)	81	CARRION, Ambrosi	45, 77, 90, 91, 101
Budapest (Hongria)	81	Casa de Convalescència	34, 40, 49
BUDÉ, Guillaume	59, 60	CASALS, Pau	95
Buenos Aires (Argentina)	21, 74, 81	CASAS, Creu	64
CABOT, Just	77	CASAS, Níobe	101
CABRÉ, Jaume	36, 108	CASASSAS, Jordi	16, 17, 18, 108
CABRÉ, Rosa	19, 108, 113	CASASSAS, Oriol	37, 108
CACHO VIU, Vicente	20, 108	Castellterçol	21
Caire, el (Egipte)	81, 86	CATALÀ, Víctor	Vegeu ALBERT, Caterina (Víctor Català)
CALDERS, Pere	89	Cató el Vell	57
CALVO, Maria Àngels	12	CATRARO, Atanasio	98
CAMARASA, Josep M.	37, 108	Centre d'Études Catalanes (París)	41
CAMBÓ, Francesc	40, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 60, 62, 76, 98, 100, 105	Centre de Documentació de l'Orfeó Català	79
CAMPALANS, Rafael	69		

Centre Excursionista de Catalunya	28, 29, 67, 71	CROISET, Maurice	59
Centre Nacional Català	21	CRUSAT, Ferran	42, 43, 44
Ceres	93	Cuba	32
CICERÓ, Marc Tul·li	47, 55	DALÍ, Salvador	75, 89, 90
Circe	72	DARÍO, Rubén	84
CLARÀ, Josep	16, 18, 34, 72, 82, 83, 102	Delfos (Grècia)	81, 101, 102
CLASCAR, Frederic	36, 45, 46, 47, 54, 55	Demèter	88, 92, 93, 94, 99
Club Femení d'Esports de Barcelona	71	Dionís	88
Col·legi d'Advocats de Barcelona	27	Diputació de Barcelona	21, 22, 25, 34, 40, 69
Col·legi de Catalunya	54	Direcció d'Instrucció Pública (Mancomunitat de Catalunya)	37
Colòmbia	28	Direcció Tècnica de Biblioteques Populars (Mancomunitat de Catalunya)	68
Comitè d'Acció Política (Lliga Regionalista)	30	DUNCAN, Isadora	72, 84, 102
comte de Güell Vegeu GÜELL, Joan Antoni (comte de Güell)		DURAN I BAS, Manuel	28
Consell de Cultura (Generalitat de Catalunya)	56	Duran i Sanpere, Agustí	34
Conselleria de Justícia i Dret (Generalitat de Catalunya)	32	DURAN, Eulàlia	40, 66, 111
Conservatori de Ginebra	92	DUSE, Eleonora	72
Constantí de Grècia	88	DWELSHAUVERS, Georges	48, 60
COOLIDGE, Calvin	95	Editorial Catalana	47, 60, 61, 66, 71,
COROMINES, Pere	26, 31, 32, 37, 100	Egipte	81, 88
Corts espanyoles	21, 31, 32	EIMERIC, Clovis	78
COSTA I LLOBERA, Miquel	46, 53	EIXIMENIS, Francesc	34
Creta (Grècia)	28	Eleusis (Grècia)	81, 92, 93
CREUS, Imma	77, 112	Elgin, lord Vegeu BRUCE, Thomas (lord Elgin)	
CREXELLS, Joan	20, 60, 108	ELIOT, Thomas Stearns	10
		Empordà	100
		Empúries	34, 35, 59, 66, 67, 83, 92, 100
		Equador	28

Erinna	43	Eurípides (associació dramàtica)	88
ERNOUT, Alfred	59	Expansió Catalana	
Escala, l'	67	(entitat cultural)	47
Escardot, L' Vegeu KARR, Carme (Joana Romeu)		Exposició Internacional de Barcelona	66, 101
Escola d'Arquitectura de Barcelona	31	FABRA, Pompeu	24, 29, 30, 31, 32, 36, 48, 49, 55, 56, 58, 69, 70, 77, 100
Escola d'Infermeres	68	FAGES DE CLIMENT, Carles	77, 83, 100
Escola de Bibliotecàries Vegeu <i>Escola Superior de Bibliotecàries</i>		Faianç Català (galeria d'art)	71
Escola del Bosc	68	FARGAS, Miquel A.	37
Escola Espanyola de Roma	38	FARRAN I MAYORAL, Josep	32, 60 72, 77, 90, 91
Escola Superior de Bibliotecàries	37, 68, 70	Felanitx	47
Esculapi	34, 59, 100	Fèlix d'Urgell	49
Espanya	46, 84	FÉNELON, François	70
Esponellà, baró d' Vegeu FORTUNY MIRALLES, Carles (baró d'Esponellà)		FERRÀ, Miquel	60
Estació Aerològica de Barcelona (Institut d'Estudis Catalans)	38	Ferrer i Mallol, M. Teresa	29, 109
Estats Units	32	Figueres	75, 81
Estatut de Núria	32	FILADELFEUS, Aléxandros	28, 84, 89, 100, 101, 109
ESTAUN, Frederic	91	FOIX, Josep Vicenç	77
ESTELRICH, Joan	18, 28, 47, 51, 52, 53, 55, 56, 60, 61, 77, 87, 92, 94, 97, 98, 99, 100, 109	FOLCH, Emili	94
ESTIVILL, Antoni	94	FONOLLEDA, Jaume	91
ESTIVILL, Assumpció	69, 109	FONT I PUIG, Pere	90
Estrasburg (França)	65	FONT I RIUS, Josep M.	27, 109
Estudis Universitaris Catalans	22, 28, 30, 33	FONT, Melcior	78
EUDALD SOLÀ, Alexis	88	FONTBONA, Francesc	33, 109
		FORTUNY MIRALLES, Carles (baró d'Esponellà)	94
		França	15, 31, 33, 53, 60
		FRANCÉS, Alberto	82
		FRANCÉS, José	82

FRANCO, Francisco	105	Guatemala	84
FRANQUESA GÒDIA, Montserrat	58, 60, 109	GÜELL, Joan Antoni (comte de Güell)	40
FULLER, Loïc	72	GUILLAMET, Francesc	91
Fundació Bernat Metge	20, 21, 24, 29, 42, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 75, 76, 90, 91, 92, 100, 104	GUIMERA, Àngel	23, 36, 46, 78
Fundació Bíblica Catalana	45, 51	Hospital de la Santa Creu	40, 49
Galleries Laietanes (galeria d'art)	71, 82	Hostalrich i Fa, Dolors	70
Garnier Frères (editorial)	84	HUMBERT, Georges	92
GARRIGA, Carles	81, 109	Ibèrica, península	43, 58
GASCH, Sebastià	72, 75, 89	Iberoamèrica	84
Generalitat de Catalunya	11	IBSEN, Henrik	31
Ginebra (Suïssa)	47, 57, 71, 75	IEC Vegeu Institut d'Estudis Catalans	
Girona	81	IGLÉSIAS, Ignasi	31, 91
GIRONA, Josep M.	91	Imperi romà	10, 52, 53, 91, 95
GISPert, Manuel	91	Impremta Altés	66
GODAYOL, Pilar	64, 107	Institut Cambó	62
GOETHE, Johann Wolfgang	70	Institut d'Estudis Catalans	19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 41, 48, 49, 51, 61, 63, 64, 100, 104
GÓMEZ CARRILLO, Enrique	84, 85, 86, 87, 89	Institut Dalcroze de Ginebra	71
GONZÁLEZ DELGADO, Ramiro	43, 110	Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona	68
Govern Civil de Barcelona	76	Institut de Fisiologia (Institut d'Estudis Catalans)	38
Govern de la Generalitat de Catalunya	57	Institut de France	26
Grècia	28, 34, 35, 39, 52, 54, 75, 79, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 94, 95, 98, 100, 101	Institut-Escola (Generalitat de Catalunya)	65
Greco, el	92	Instituto Español de Estudios Mediterráneos	50
GRIEG, Edvard	92, 94	Itàlia	48, 58, 88, 96
Grup de l'Ateneu	21	JAQUETTI, Palmira	70
		Jardí de Luxemburg	82

JARDÍ, Enric	18	LLAVERIAS, Joan	71
Jaume I	14	Lliga de Catalunya	30
JAVIERRE, Aurea	64	Lliga Regionalista	21, 22, 30, 47
JORDANA, Joan A.	91	LLONGUERAS, Joan	66, 71, 72
JORDANA, Josep Maria	91	LLORET, Pere	94
Jordi II de Grècia	86	LLOVERA, Josep M.	55, 60
Joventuts de la Lliga		LLULL, Ramon	34
Regionalista	47	Loeb (editorial)	58
JUFRESA, Montserrat	19, 108, 113	Londres (Regne Unit)	81, 103
JUNOY, Josep M.	16, 60, 77	LÓPEZ-PICÓ, Josep M.	72, 77
Junta Autònoma de Museus	31	LORA, Neus	69, 107
Junta de Museus de Barcelona	33	LUCRECI	55, 56, 64
Junta para Ampliación de Estudios		Luxor (Egipte)	81
e Investigaciones Científicas	38	Lyceum Club de Barcelona	70, 71
KALOMIRIS, Manolis	87	MACAYA, Romà	94
KARR, Carme (<i>Joana Romeu</i>)	65, 66	Madrid	37, 81, 82, 84
KAVAFIS, Konstandinos		MAGRINYÀ, Carles	60
Petru	88, 89, 98	Maison Dorée de Barcelona	90, 101
KAZANTZAKIS, Nikos	88	MALÉ, Jordi	19, 108, 111, 113
Laboratori de Fonètica		MALENDAS, Aubal	94
Experimental		MALLARMÉ, Stéphane	85
(Institut d'Estudis Catalans)	38	Malta	81
Laboratori de Psicologia		MAÑÀ, Teresa	69, 109
Experimental (Institut		Mancomunitat de Catalunya	13, 22, 24, 30, 37, 63, 58, 69, 73, 104, 105
d'Estudis Catalans)	38	MANENT, Albert	20, 110
Laguna, La (Canàries)	56	MANENT, Marià	78
LAMBROS, Spirídon	28	MANZONI, Alessandro	66
Laterza (editorial)	58	MARAGALL, Joan	23, 30, 31, 32, 36, 42, 44, 45, 46, 78, 93
Leipzig (Alemanya)	59	MARCH, Ausiàs	14
Les Belles Lettres (editorial)	59	MARFANY, Joan Lluís	19, 110
LEVERONI, Rosa	71		
Lieja (Bèlgica)	81		
LISTZ, Franz	92		

Maria (mare de Jesús)	93	MIRALLES, Carles	19, 36, 48, 110
MARILL, Jaume	91	MIRET I SANS, Joaquim	26, 29
Mariner (personatge de ficció)	83	MIRET, Eulàlia	113
Marsella (França)	83	MISTRAL, Frederic	46, 55, 66
MARTÍN MARTY, Laia	110	MOLAS, Joaquim	30, 111
MARTÍNEZ SIERRA, Gregorio	32	MOLAS, Pere	66, 111
MASRIERA, Artur	53	Moliné i Brasés, Ernest	67
MASSÓ I TORRENTS, Jaume	23, 26, 29, 31, 69	MONSERDÀ, Dolors	65
MASSOT I MUNTANER, Josep	36, 66, 110, 111	MONTANYÀ, Lluís	75
Matafaluga (personatge de ficció)	83	Montevideo (Uruguai)	74
MAURA, Antoni	24	Montjuïc	31
MAURRAS, Charles	16, 19, 20	MONTOLIU, Manuel de	44, 55, 57, 60, 69
MAZON, Paul	59, 60, 61, 110	MONTORIOL, Carme	70, 74, 90, 91
Medea	72	MONTSERRAT, Cebrià	60
Mediterrània, mar	14	MORAGUES, Fidel de	94
MELLO, Francisco de	43	MORAGUES, Vicenç de	94
Menandre	46	MORÉAS, Jean (<i>Jean Papadiamantopoulos</i>)	16, 84, 85, 86
MENÉNDEZ PELAYO, Marcelino	28, 56	MURGADES, Josep	19, 20, 76, 111
Menéndez Pidal, Ramón	56	MURIÀ, Anna	71
MERCADER, Jaume	94	Museu Arqueològic de Catalunya	100
MERCADER, Rosend	94	Museu Arqueològic Nacional d'Atenes	100
METGE, Bernat	14, 21, 59	Museu Benaki d'Atenes	92
MEYER-LÜBKE, Wilhelm	48, 56	Museu Britànic	103
MILÀ I FONTANALS, Manuel	27, 48	Museu d'Olímpia	101
MILLET, Lluís	78	Museu de Barcelona	33
MÍNGUEZ, Joan	60	Museu de l'Acropolis d'Atenes	84
Ministeri de Foment (Espanya)	24	Navarro Costabella, Josep	91
Miquel i Planes, Ramon	57	NAVARRO, Antoni	60
MIR, Joaquim	94		

NEPOS, Corneli	43, 55	Palafrugell	81
NERVAL, Gérard de	70	PALAMÀS, Kostís	28, 77, 78, 86, 87, 89, 92, 101, 102
NICOLAU D'OLIVER, Lluís	32, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 60, 61, 69	PALAMÀS, Nausica	78, 86, 87, 92, 100
Nicòpolis (Grècia)	101	Palau de la Diputació de Barcelona	25, 34
Níobe	101	Palau de la Generalitat de Catalunya	22, 25, 33
OBIOLS, Armand	78	Palau de la Música Catalana	70, 78
Obra del Cançoner Popular Català	70	PALMER, Eva	102
Oficina d'Estudis Clàssics (Institut d'Estudis Catalans)	45	PÀNGALOS, Theódoros	88, 89
Oficina d'Estudis Semítics (Institut d'Estudis Catalans)	45	PANYELLA, Vinyet	112
Oficina d'Expansió de la Llengua (Institut d'Estudis Catalans)	45	PAPPAS, Spyridion	85
Oficina de Toponímia i Onomàstica (Institut d'Estudis Catalans)	38, 45	Paravia (editorial)	58
Oficines d'Estudis Clàssics i Orientals (Institut d'Estudis Catalans)	45	París (França)	31, 47, 71, 81, 82, 84, 85, 88
Oficines Lexicogràfiques (Institut d'Estudis Catalans)	24, 37, 45, 49, 50, 55	Parpal Marquès, Cosme	43
OLIBA, abat	49	Partenó	103
OLIVAR, Josep	56	Patres (Grècia)	86
OLIVAR, Marçal	60	Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona	56
Olot	82	PATXOT, Rafael	24, 40
Orde del Fènix	88, 98	PELLICER I PAGÈS, Josep M.	45
Orde del Salvador	28	Penedès, el	95
Orfeo Català	78	Pentèlic (Grècia)	101
ORS, Eugeni d' (<i>Xènius</i>)	14, 15, 16, 22, 29, 32, 33, 34, 37, 66, 68, 69, 72, 102, 105	Pere el Cerimoniós	35
OVIDI, Publi	64	PERICOT, Lluís	34
		PERPIÑÁN, Marta	69, 107
		PERPINYÀ, Núria	77, 112
		PERREY, Annie	85
		PETRARCA, Francesco	66
		PI I SUNYER, August	37

PIFERRER, Francesc	39	RAMON, Mercè	94
PIJOAN, Josep	14, 23, 25, 26, 28, 30, 33, 35, 105	Real Academia de Bellas Artes de San Fernando	82, 83
PINYAS, Ramon	97	Real Academia de la Historia de Madrid	27, 29
Pireu, El (Grècia)	81	Real Academia Española	28
PLA, Josep	20, 33, 46, 87, 89, 97	Real Academia Sevillana de Buenas Letras	29
PLANAS, Pere	94	RÉGNIER, Henri de	86
PLANDIURA, Lluís	84	Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi	28, 31
Planes d'Hostoles, les	82	Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona	38, 56, 57, 66, 67
PLUTARC, Luci Mestri	58	República Francesa	29
Plutó	93	Reus	81
POAL-AREGALL, Miquel	79	RIBA GARCIA, Antoni	42
POLO, Irene	71, 72	RIBA, Carles	42, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 53, 55, 56, 58, 60, 69, 70, 74, 77, 78, 88
PONS, Amadeu	69, 109	Ribas i Gabriel, Josep	78
PÒRTULAS, Jaume	51, 112	Ribas i Piera, Manuel	30, 112
PRAT DE LA RIBA, Enric	13, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 46, 104, 105, 112	RIBER, Llorenç	46, 47, 48, 53, 55, 60
Premi Carles Rahola d'assaig	17	RICO, Francisco	18
Premi de Filologia de l'Institut d'Estudis Catalans	46	Rigau de Farran, Carme	90
Premi Fastenrath	65	RIQUER, Martí de	34, 58
Premi Nobel de Literatura	86	ROCA ROSELL, Antoni	37, 112
PRIETO, Gregorio	102	ROCAFORT, Alfredo	12
PRIMO DE RIVERA, Miguel	15, 24, 30, 37, 40, 54, 73, 105	ROCAS, Irene	70, 74
PUIG I CADAFAŁCH, Josep	24, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 37, 59, 105	RODOREDA, Mercè	11, 71, 74
PUIG PUJADES, Josep	91	Roma (Itàlia)	81, 95
PUIG, Maite	77, 112	Vegeu <i>Imperi romà</i>	
PUJOL, Enric	49, 107	ROMEU, Joana	Vegeu KARR, Carme (Joana Romeu)
PUJOLS, Francesc	94		
RAHOLA, Carles	77, 86, 87, 89, 90, 91		

Rovira i Virgili, Antoni	78	Secció de Ciències Biològiques (Institut d'Estudis Catalans)	38
RUBIÓ I BALAGUER, Jordi	33, 69	Secció de Ciències i Tecnologia (Institut d'Estudis Catalans)	38, 64
RUBIÓ I LLUCH, Antoni	23, 26, 27, 29, 35, 53, 56, 57, 88, 100, 112	Secció de Filosofia i Ciències Socials (Institut d'Estudis Catalans)	38
RUCABADO, Ramon	96	Secció de Finances (Ajuntament de Barcelona)	31
SAAVEDRA, Anna Maria	64, 65	Secció Filològica (Institut d'Estudis Catalans)	35, 36, 38, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 55, 78
SAAVEDRA, Ramon de	94	Secció Històrico-Arqueològica (Institut d'Estudis Catalans)	30, 38, 64
SACREST, Pere	82	Section Catalane de l'Association Guillaume Budé	61
Safo de Lesbos	43	SEGALÀ, Lluís	36, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 56, 57, 60, 69,
SAGARRA, Josep M. de	32, 33, 46, 90, 101	SENSAT, Rosa	67
SALA, Alfons	105	Serra i Hünter, Jaume	57
Salomé III	72	SERRA I RÀFOLS, Josep de Calassanç	34, 57
Salònica (Grècia)	77	Servei d'Excavacions Arqueològiques (Institut d'Estudis Catalans)	34
SALVÀ, Maria Antònia	46, 55, 63, 66	Servei de Conservació i Catalogació de Monuments (Institut d'Estudis Catalans)	37
Salvat Papasseit, Joan	76	Servei Geològic i Geogràfic (Institut d'Estudis Catalans)	38
Sánchez Méndez, Juan	113	Servei Meteorològic de Catalunya (Mancomunitat de Catalunya)	38
SÀNCHEZ-JUAN, Sebastià	76, 113		
SANMARTÍN, Julia	114		
SANS TRAVÉ, Josep Maria	12		
Sant Feliu de Guíxols	81		
Santa Coloma de Farners	36		
SANTS OLIVER, Miquel dels	26, 30		
SARANYANA, JOSEP-Ignasi	12		
SARRÀ, Àurea de	72, 75, 78, 81, 82, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102		
SARRÀ, Emília de	82, 90		
SCHILLER, Friedrich	70		
SCHUMANN, Robert	92, 93, 94		
Secció de Ciències (Institut d'Estudis Catalans)	32, 37		

Seu d'Urgell, la	33, 70	Teatre Grec de Montjuïc	81, 101
SHAKESPEARE, William	70, 91	Teatre Principal (Girona)	89
Sició (Grècia)	101	Teatre Romea	91, 101
SIKELIANÓS, Àngelos	88, 101	Teatre Tívoli (el Vendrell)	95
Sitges	77	TELLIER, André	94
SOCIAS, Benvingut	95	Terenci Àfer, Publi	32
Sociedade Almeida Garrett	29	TERRADAS, Esteve	37
Sociedade de Arquitectos Portugueses	31	Teubner (editorial)	58
Societat Catalana d'Estudis Clàssics	19, 55	Tiana	74
Societat Catalana de Biologia	38	TINTORER, Emili	91
Societat Catalana de Filosofia	32	Tísner Vegeu ARTÍS GENER, Avel·lí (Tísner)	
Societat d'Estudis Bizantins d'Atenes	31	TORRA, Quim	11
Societat de Nacions	47	TORRES-GARCÍA, Joaquim	16, 33
Societat Filològica Parnassos	28	Tòrtola València, Carmen	72
Societat Històrica d'Alger	31	TREPAT, Adela M.	64, 65
Société Centrale d'Architecture de Belgique	31	Trípoli (Líbia)	81
SOLÀ, Alexis Eudald	88, 113	Tucídides	20
SOLÀ, Joan	36, 113	TURRÓ, Ramon	37
SOLDEVILA, Carles	64	UNAMUNO, Miguel de	31, 46, 87
SOLER, Rosa	113	Unió Acadèmica Internacional	40, 48, 49
Sorbona, La	31	Unió Federal Nacionalista Republicana	32
SPITZER, Leo	48	Unió Regionalista	21
STAVENHAGEN, Bernhard	92	Universitat Autònoma de Barcelona	49, 56, 57
Suïssa	33, 48	Universitat d'Atenes	84
Súnion (Grècia)	81	Universitat d'Hamburg	28
SUÑOL, Cèlia	71	Universitat d'Oxford	58
TÀCIT, Corneli	47	Universitat de Barcelona	19, 27, 28, 41, 48, 55, 56, 62, 64, 92
TAGORE, Rabindranath	86	Universitat de Cambridge	81
Tamariu (personatge de ficció)	83		

Universitat de Cornell	31	Vidal i Salvó, Joan	92
Universitat de Friburg	31	VIDAL, Anton	60
Universitat de Harvard	31	VIDAL, Josep Lluís	56, 57, 113
Universitat de Madrid	56	VIDAL, Lluïsa	72
Universitat de París	31	Viena (Àustria)	81
Universitat de Tolosa	31	VILADÀS, Ramon	97
UTRILLO, Antoni	71	VILALLONGA, Mariàngela	107, 113
VALENTÍ FIOI, Eduard	18, 19, 113	VILAR, Joan	49
Vall d'Aran (comarca)	27, 31, 70	VILARÓ, Ramon	91
VALLCORBA, Jaume	16, 17, 18, 19, 113	VIRGILI, Publi	42, 46
VALLVERDÚ, Josep	36, 113	VIVES, Amadeu	78
Vendrell, el	91, 92, 95, 97	VIVES, Lluís	23, 34
VENDRELL, Emili	72, 79	Xènia	
VENTURA GASSOL, Bonaventura	57	Vegeu KARR, Carme (Joana Romeu)	
VENTURA, Pep	32	Xènius	
Veny i Clar, Joan	36, 113	Vegeu ORS, Eugeni d' (Xènius)	
VENY-MESQUIDA, Joan Ramon	77, 112	Xenofont	55
Verges	21	XIRAU, Josep	57
VERNET, Maria Teresa	71	XIRGU, Margarida	72, 74
		Zeus	92, 93, 94

Discurs de resposta

Excma. Sra. Dra. M. Àngels Calvo Torras

Excel·lentíssim Sr. President de la Reial Acadèmia Europea de Doctors

Autoritats,

Molt Il·lustres Senyores i Senyors Acadèmics.

Senyores i Senyors.

Amics,

Permetin-me que les meves primeres paraules siguin per agrair a la Junta de Govern de la Reial Acadèmia Europea de Doctors i molt especialment al seu President Excm. Sr. Dr. Alfredo Rocafort Nicolau, que m'hagin concedit l'honor de poder dirigir-me a aquesta selecta audiència, per fer la presentació de l'Acadèmica Numerària electa Dra. Mariàngela Vilallonga i Vives.

Aquest honor representa per a mi una doble satisfacció, donar acompliment a un mandat estatutari que em permet participar de forma activa en l'Acte d'incorporació de la nova acadèmica, i al mateix temps, donar la benvinguda a una bona amiga, i reconeguda professional del camp de la Filologia arreu del món.

És estatutari i tradicional, que el discurs de benvinguda i presentació d'un nou acadèmic, consti de dos apartats: la *Laudatio* del recipiendari y el comentari dels aspectes rellevants del discurs llegit.

Fer un resum, de la meritòria i extensa trajectòria científica de la recipiendària, és una tasca difícil d'assolir amb èxit, compto amb la seva benvolença.

Mariàngela Vilallonga i Vives, nasqué a Girona, però com a ella li agrada de dir “Sempre m’he sentit de Llagostera”, ciutat que l’ha vist créixer i on torna sempre que li és possible.

És filla de Josep Vilallonga Ribalta i Àngela Vives Viñets. El seu pare, avui entre nosaltres, home treballador i responsable és un reconegut i molt estimat sastre a Llagostera. Fa pocs anys li varen dedicar un homenatge, exposant part del seu taller, en el Museu de la ciutat. A la seva mare, que com ens ha comentat Mariàngela, sempre l’acompanya, la defineix com l’origen de tot el que ha desenvolupat al llarg de la seva vida. Mariàngela ha escrit sobre ella: “fou una lectora infinita, crítica lúcida, i va escriure poemes al llarg de tota la vida”, i diu amb enyorança i dolçor, “Em va voler passar la seva força. Com li ho agraeixo”. Segur que avui ens acompanya.

També cal recordar i fer especial esment del grup d’amics entranyables de Llagostera, sempre presents en els moments més importants de la seva vida, per la qual cosa avui també ens acompanyen.

Mariàngela Vilallonga, traspua entusiasme i vitalitat juvenil, és una gran amiga dels seus amics, de tracte afable, compromesa amb tot i tots els que estima i convençuda defensora dels seus ideals.

La Dra. Vilallonga, de ben petita ja va mostrar una clara vocació per l’ensenyament i per l’estudi de la llengua. Va estudiar el batxillerat a l’Institut Vicens Vives de Girona. Finalitzada aquesta primera etapa d’estudiant, va començar la carrera de Filosofia i Lletres a la Universitat de Girona, aleshores Secció delegada de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, on va gaudir del mestratge de Dolors Condom i Joan Castellanos, figures de renom en les matèries de Llatí i Grec. Es va

llicenciar en Filologia Clàssica a la Universitat Autònoma de Barcelona el mes de setembre de 1974 amb la seva tesina intitulada “L’estructura omfàlica a l’epístola *Ad Pisones* d’Horaci” dirigida per Àngel Anglada Anfruns. Aquest aprofundiment en l’obra d’Horaci, marcaria, sens dubte, part de les seves activitats en el món dels clàssics. Pocs dies després, el primer dia d’octubre del mateix any va iniciar la seva carrera docent a la Universitat, com a professora encarregada de curs al Col·legi Universitari de Girona.

Posteriorment va realitzar la seva tesi doctoral sobre Jeroni Pau, màxim representant de l’Humanisme català, dirigida per Francisco Rico. En va fer la defensa l’any 1983, davant d’un tribunal presidit per l’insigne mestre Martí de Riquer. Va rebre la màxima qualificació de *cum laude* i posteriorment el Premi extraordinari de Doctorat.

Quatre anys més tard, esdevé Professora Titular per oposició i l’any 2003, obté la Càtedra de Filologia Llatina de la Universitat de Girona. Des de la seva creació, l’any 2004, és directora de la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent i del Grup de Recerca de Patrimoni Literari.

Ha dirigit i dirigeix projectes de recerca sobre les relacions entre els humanistes de la Corona d’Aragó i Europa durant els segles XV i XVI. Coordina el grup de treball *Studia Humanitatis*, en què participen catorze investigadors de diferents països: Alemanya, Itàlia, el Regne Unit, Bèlgica i l’estat espanyol.

Ha creat una biblioteca virtual, accessible a través del web de l’Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, on es poden consultar les biografies dels principals humanistes catalans i alguns dels seus textos llatins.

Cal destacar que és autora de més d'una dotzena de monografies i llibres, entre els que esmentarem per la seva importància: *Jeroni Pau. Obres* (1986), *Els arbres* (1986), *Dos opuscles de Pere Miquel Carbonell* (1988); *La literatura llatina a Catalunya al segle XV* (1993), *Llatí II. Llengua i cultura llatines en el món medieval i modern* (1998). *Johannes Burckard. Dietari secret* (2003) o *Recrear Rodoreda Romanyà* (2008).

Des del jardí de la casa “El senyal vell” de Romanyà de la Selva, on visqué Mercè Rodoreda i durant trenta anys propietat de la recipiendària, va poder copsar l'estreta relació que hi ha entre els textos de l'autora de *La plaça del Diamant* i el lloc.

Amb el llibre *Els arbres*, recull dels articles setmanals publicats a la revista *Presència* la Dra. Vilallonga, va iniciar la reflexió sobre el binomi literatura i paisatge, que va culminar amb èxit notori, en la publicació del voluminós *Atles literari de les terres de Girona (segles XIX i XX)* (2003), codirigit amb Narcís-Jordi Aragó i editat per la Diputació de Girona, que posteriorment es va convertir també en un portal web.

Seguint aquesta línia, ha creat i publicat una col·lecció d'itineraris literaris, amb els quals es pot gaudir dels paisatges i dels entorns, acompanyats sempre d'una enriquidora pinzellada poètica o en prosa dels autors que els han immortalitzat en la seves obres.

Ha escrit nombrosos pròlegs i capítols de llibres així com articles de divulgació i periodístics en diaris i revistes com: *El Punt*, *Revista de Girona*, *Serra d'Or*, *Ara*, *La Vanguardia*, *Avui*, entre d'altres, que sumen més de 180. Hem de destacar que l'any 2011, va fer una acurada traducció de *Poemes francesos* de Rainer M. Rilke, endinsant-se, en una nova facetà literària

Cal remarcar que és una gran comunicadora, ha impartir més de 150 conferències i ponències en congressos a Catalunya i arreu d'Europa. Al mateix temps, ha organitzat nombrosos cursos, congressos, seminaris i cicles de conferències,

Des del 28 de febrer de 2005 és membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans; des de 2017 és Vicepresidenta de la Institució. Ja ho havia estat anteriorment, des de l'any 2010 fins al 2013 i fou Vicepresidenta de la Secció Filològica des de 2014 fins a 2017.

És vocal de la Junta de Govern i del Consell Assessor de la Institució de les Lletres Catalanes des de 2015 i membre de la Junta Rectora de l'Institut Ramon Llull des d'aquest any. Ha estat coordinadora dels "Fulls" de la *Revista de Girona* (1985-2008), Membre del Consell de les Arts i la Cultura de Girona (2008-2011), president del Consell Assessor de la Xarxa CRUSCAT (2010-2015), membre del Comitè Organitzador de les Comemoracions de la Generalitat de Catalunya (2011-2013), membre del Consell Escolar de Catalunya (2011-2015), membre del Consell Social de Cultura (2014-2015), així com Jurat de nombrosos Premis literaris, a nivell de Catalunya i de la resta de l'Estat espanyol

Ha estat guardonada a Roma amb el *Premio Nazionale per l'Ambiente Gianfranco Merli* (2009), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (2016) i molt recentment amb la Medalla i Placa Narcís Monturiol al mèrit científic i tecnològic de la Generalitat de Catalunya (2018).

Les seves línies principals de recerca són la literatura llatina, especialment l'època del renaixement i la literatura catalana per la seva relació amb el clàssics i també amb el paisatge. Està especialitzada en literatura llatina del Renaixement a la Corona

d'Aragó, sempre en relació amb la literatura clàssica. Els humanistes catalans són la seva especialitat acadèmica, i Mercè Rodoreda, la seva passió personal.

En la vessant docent, ha dirigit una vintena de tesines, tesis i treballs de recerca.

Els seus alumnes aprecien molt les seves classes, que sap amenitzar amb les lliçons de vida de les odes horacianes, i sempre els recorda: “Hem d'estudiar clàssiques perquè són el bressol de la nostra cultura occidental. Venim de Grècia i Roma i de la tradició bíblica i cristiana. Són les nostres fonts i n'hem de beure, sobretot els estudiants de literatura catalana. Moltes obres del passat no s'entenen sense aquest pòsit de tradició, i bona part de les del present tampoc”. I segueix: “Explico una cosa que estimo i que m'ha apassionat des de sempre. Ensenyo Virgili, que estimo moltíssim i penso que és un gran valor que cal conèixer, potser la gent sentirà que els arriba. I això que no els estalvio pas d'estudiar declinacions i conjugacions”. Paraules que, recollides d'entrevistes a mitjans de comunicació, permeten conèixer també la seva gran faceta de mestre, en el sentit més encomiable de la paraula.

Abans de passar al comentari del magnífic discurs que ens acaba de llegir, cal esmentar dues persones que són i, em consta, puntal fonamental en la vida de la recipiendària; el seu fill Borja, que seguint l'exemple de la mare es també doctor i en el seu cas, bi-doctor, així com escriptor reconegut, i el seu company en el camí de la vida, Dr. Josep Llupià, amb qui comparteix el dia a dia, així com inquietuds acadèmiques i culturals.

Mariàngela Villalonga és un gran coneixedora de la cultura catalana com ens ha posat de manifest en el text que ens acaba de llegir. Ens ha parlat de Noucentisme, detallant aspectes re-

lacionats amb el moviment com a tal, i la implicació amb manifestacions de la cultura com la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, les primeres traduccions de clàssics, la importància de la Fundació Bernat Metge, la importància del Manifest Groc i el paper de la dona.

En el seu discurs, ens descriu de manera magistral el Noucentisme, destacant que el moment que vivim pot ser considerat el seu hereu tant en la política, com en la societat, com en la cultura, Posa de manifest la centralitat de la cultura en el projecte polític.

El terme noucentisme va ser forjat per Eugeni d'Ors i com destaca el *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*, va sorgir per analogia amb els noms de *Quattrocento* i *Cinquecento*, per fer referència a l'indicador centesimal dels segles que començava (1900) i aprofitant el doble significat de la paraula “nou”, segons accepcions, per una part el nombre (9) i per l'altre el contrari de vell, per l'ideari que incloïa.

El noucentisme va ser un moviment ideològic amb un programa modernitzador que es reflecteix a la literatura i l'art i que va influir en el desenvolupament científic i econòmic de principis de segle XX.

Com ha destacat la Dra. Vilallonga, el nostre il·lustre acadèmic Dr. Jaume Vallcorba, va publicar a Quaderns Crema, l'any 1994, la seva obra de referència sobre el tema: *Noucentisme, mediterraneisme i classicisme. Apunts per a la història d'una estètica*. D'aquesta obra i altres d'autors posteriors ens ha parlat amb detall,

El noucentisme es caracteritza per l'actitud cívica en la cultura, pel catalanisme i la voluntat de contemporitzar amb els moviments europeus, sense oblidar, com esmenta Vallcorba en el títol de la seva obra, el context mediterrani.

Almenys en els seus inicis, era un moviment lligat a la política. Josep Pla el va definir com “un moviment d’idees que havia aconseguit una sèrie de realitzacions que havien donat vida i prestigi a la cultura catalana.”

La literatura va ser un gènere menor durant aquest període, excepció feta de la poesia.

Aquest moviment, fonamenta el model de llengua en la norma i la correcció i d’aquests aspectes en té bona cura, l’Institut d’Estudis Catalans, que tan bé coneix la Dra. Vilallonga, creat l’any 1907, en època noucentista.

Al llarg del seu discurs, destaca els fundadors de l’Institut d’Estudis Catalans, així com la seva evolució posterior i el seu paper en el desenvolupament de la llengua i cultura catalanes.

La Fundació Bernat Metge va ser creada per Cambó l’any 1922 i va ser dirigida per Joan Estelrich, els primers anys. Tenia com a objectius publicar els textos clàssics en català, amb la finalitat d’enriquir la llengua i recuperar els valors de l’humanisme per fer una societat més culte i més conscient. En aquest context ens parla la Dra. Vilallonga del paper de la dona, perquè com destaca: “Va ser sobretot en aquest espai on la dona va tenir un paper important”.

El Noucentisme va tenir gran relleu pel que fa a les arts plàstiques, podem destacar escultors com Arístides Maillol, Josep Clarà, Enric Casanovas i Esteve Monegal. Entre els pintors, podem esmentar Joaquim Torres Garcia, Joaquim Sunyer, Xavier Nogués, Francesc d’Assis Galí, Josep Aragay i Josep Obiols. Arquitectes com Josep Godoy i Rafael Masó. Cal destacar el complex artístic de Maricel construït per Miquel Utrillo, una de les primeres mostres del Noucentisme arquitectònic i artístic

tant per les característiques dels edificis com pel conjunt escultòric de gàrgoles i capitells de l'escultor Pere Jou. Voldria també recordar que la Sala dels Atlants del Cercle Artístic, que ens acull amb assiduitat, pertany també aquest període.

Podem dir que va representar un esforç de creació d'infraestructures i un marc de reflexió cívica. En resum la seva filosofia representa un estil de pensament centrat en la relació entre la veritat i la realitat.

El Noucentisme va produir un ideal civil i de servei que Serra Húnter va definir com "Fer cultura per a tothom".

Avui la Reial Acadèmia Europea de Doctors rep en el seu si la Dra. Mariàngela Vilallonga, clar exponent de la cultura catalana actual; tenim l'honor d'acollir-la entre nosaltres amb la certesa que contribuirà amb el seu saber a incrementar la tasca cultural i científica de la RAED i a aconseguir el desig tantes vegades expressat encertadament per nostre President que la cultura sigui cada cop més, un bé universal.

Permetin-me que en aquest colofó del meu discurs, expressi el meu goig per ampliar la nòmina d'Acadèmics de la RAED amb una gran erudita i molt bona amiga.

Mariàngela, avui prens possessió de casa teva. Sigues molt benvinguda

Moltes gràcies a tots per l'amabilitat d'escoltar-me.

PUBLICACIONES DE LA REIAL ACADEMIA EUROPEA DE DOCTORES

Directori 1991

Los tejidos tradicionales en las poblaciones pirenaicas (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm. Sr. Eduardo de Aysa Satué, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'Excm. Sr. Josep A. Plana i Castelltví, Doctor en Geografia i Història) 1992.

La tradición jurídica catalana (Conferència magistral de l'acadèmic de número Excm. Sr. Josep Joan Pintó i Ruiz, Doctor en Dret, en la Solemne Sessió d'Apertura de Curs 1992-1993, que fou presidida per SS.MM. el Rei Joan Carles I i la Reina Sofia) 1992.

La identidad étnica (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Ma. Pou d'Avilés, Doctor en Dret) 1993.

Els laboratoris d'assaig i el mercat interior; Importància i nova concepció (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Pere Miró i Plans, Doctor en Ciències Químiques, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Ma. Simón i Tor, Doctor en Medicina i Cirurgia) 1993.

Contribución al estudio de las Bacteriemias (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Il·lm. Sr. Miquel Marí i Tur, Doctor en Farmàcia, i contestació per l'Excm. Sr. Manuel Subirana i Cantarell, Doctor en Medicina i Cirurgia) 1993.

Realitat i futur del tractament de la hipertròfia benigna de pròstata (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm. Sr. Joaquim Gironella i Coll, Doctor en Medicina i Cirurgia i contestació per l'Excm. Sr. Albert Casellas i Condom, Doctor en Medicina i Cirurgia i President del Col·legi de Metges de Girona) 1994.

La seguridad jurídica en nuestro tiempo. ¿Mito o realidad? (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. José Méndez Pérez, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres) 1994.

La transició demogràfica a Catalunya i a Balears (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Tomàs Vidal i Bendito, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Ferrer i Bernard, Doctor en Psicologia) 1994.

L'art d'ensenyar i d'aprendre (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm. Sr. Pau Umbert i Millet, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm. Sr. Agustín Luna Serrano, Doctor en Dret) 1995.

Sessió necrològica en record de l'Excm. Sr. Lluís Dolcet i Boxeres, Doctor en Medicina i Cirurgia i Degà-emèrit de la Reial Acadèmia de Doctors, que morí el 21 de gener de 1994. Enaltiren la seva personalitat els acadèmics de número Excms. Srs. Drs. Ricard Garcia i Vallès, Josep Ma. Simón i Tor i Albert Casellas i Condom. 1995.

La Unió Europea com a creació del geni polític d'Europa (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Jordi Garcia-Petit i Pàmies, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Llort i Brull, Doctor en Ciències Econòmiques) 1995.

La explosión innovadora de los mercados financieros (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Il·lm. Sr. Emilio Soldevilla García, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials, i contestació per l'Excm. Sr. José Méndez Pérez, Doctor en Dret) 1995.

La cultura com a part integrant de l'Olimpisme (Discurs d'ingrés com a acadèmic d'Honor de l'Excm. Sr. Joan Antoni Samaranch i Torelló, Marquès de Samaranch, i contestació per l'Excm. Sr. Jaume Gil Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques) 1995.

Medicina i Tecnologia en el context històric (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Felip Albert Cid i Rafael, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm. Sr. Ángel Aguirre Baztán) 1995.

Els sòlids platònics (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Pilar Bayer i Isant, Doctora en Matemàtiques, i contestació per l'Excm. Sr. Ricard Garcia i Vallès, Doctor en Dret) 1996.

La normalització en Bioquímica Clínica (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Xavier Fuentes i Arderiu, Doctor en Farmàcia, i contestació per l'Excm. Sr. Tomàs Vidal i Bendito, Doctor en Geografia) 1996.

L'entropia en dos finals de segle (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. David Jou i Mirabent, Doctor en Ciències Físiques, i contestació per l'Excm. Sr. Pere Miró i Plans, Doctor en Ciències Químiques) 1996.

Vida i música (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Carles Ballús i Pascual, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Ma. Espadaler i Medina, Doctor en Medicina i Cirurgia) 1996.

La diferencia entre los pueblos (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Il·lm. Sr. Sebastià Trías Mercant, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'Excm. Sr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres) 1996.

L'aventura del pensament teològic (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Josep Gil i Ribas, Doctor en Teologia, i contestació per l'Excm. Sr. David Jou i Mirabent, Doctor en Ciències Físiques) 1996.

El derecho del siglo XXI (Discurs d'ingrés com a acadèmic d'Honor de l'Excm. Sr. Dr. Rafael Caldera, President de Venezuela, i contestació per l'Excm. Sr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres) 1996.

L'ordre dels sistemes desordenats (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Josep Ma. Costa i Torres, Doctor en Ciències Químiques, i contestació per l'Excm. Sr. Joan Bassegoda i Novell, Doctor en Arquitectura) 1997.

Un clam per a l'ocupació (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Isidre Fainé i Casas, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'Excm. Sr. Joan Bassegoda i Nonell, Doctor en Arquitectura) 1997.

Rosalía de Castro y Jacinto Verdaguer, visión comparada (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Jaime M. de Castro Fernández, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Pau Umbert i Millet, Doctor en Medicina i Cirurgia) 1998.

La nueva estrategia internacional para el desarrollo (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Santiago Ripol i Carulla, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Joaquim Gironella i Coll, Doctor en Medicina i Cirurgia) 1998.

El aura de los números (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins,

Canals i Ports, i contestació per l'Excm. Sr. David Jou i Mirabent, Doctor en Ciències Físiques) 1998.

Nova recerca en Ciències de la Salut a Catalunya (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Anna Maria Carmona i Cornet, Doctora en Farmàcia, i contestació per l'Excm. Josep Ma. Costa i Torres, Doctor en Ciències Químiques) 1999.

Dilemes dinàmics en l'àmbit social (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excma. Sr. Albert Biayna i Mulet, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Ma. Costa i Torres, Doctor en Ciències Químiques) 1999.

Mercats i competència: efectes de liberalització i la desregulació sobre l'eficàcia econòmica i el benestar (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excma. Sr. Amadeu Petitbó i Juan, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'Excm. Sr. Jaime M. de Castro Fernández, Doctor en Dret) 1999.

Epidemias de asma en Barcelona por inhalación de polvo de soja (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Ma. José Rodrigo Anoro, Doctora en Medicina, i contestació per l'Excm. Sr. Josep Llorc i Brull, Doctor en Ciències Econòmiques) 1999.

Hacia una evaluación de la actividad cotidiana y su contexto: ¿Presente o futuro para la metodología? (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Maria Teresa Anguera Argilaga, Doctora en Filosofia i Lletres (Psicologia) i contestació per l'Excm. Sr. Josep A. Plana i Castellví, Doctor en Geografia i Història) 1999.

Directorio 2000

Génesis de una teoría de la incertidumbre. Acte d'imposició de la Gran Creu de l'Orde d'Alfons X el Savi a l'Excm. Sr. Dr. Jaume Gil-Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques i Financeres) 2000.

Antonio de Capmany: el primer historiador moderno del Derecho Mercantil (discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excma. Sr. Dr. Xabier Añoberos Trías de Bes, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Santiago Dexeus i Trías de Bes, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2000.

La medicina de la calidad de vida (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Luís Rojas Marcos, Doctor en Psicologia, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en psicologia) 2000.

Pour une science touristique: la tourismologie (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Il·lm. Sr. Dr. Jean-Michel Hoerner, Doctor en Lletres i President de la Universitat de Perpinyà, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Jaume Gil-Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques) 2000.

Virus, virus entèrics, virus de l'hepatitis A (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Albert Bosch i Navarro, Doctor en Ciències Biològiques, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Pere Costa i Batllori, Doctor en Veterinària) 2000.

Mobilitat urbana, medi ambient i automòbil. Un desafiament tecnològic permanent (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Pere de Esteban Altirriba, Doctor en Enginyeria Industrial, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Carlos Dante Heredia García, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2001.

El rei, el burgès i el cronista: una història barcelonina del segle XIII (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. José Enrique Ruiz-Domènec, Doctor en Història, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Felip Albert Cid i Rafael, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2001.

La informació, un concepte clau per a la ciència contemporània (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Salvador Alsius i Clavera, Doctor en Ciències de la Informació, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports) 2001.

La drogaaddicció com a procés psicobiològic (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Miquel Sánchez-Turet, Doctor en Ciències Biològiques, i contestació per l'Excm. Sr. Pedro de Esteban Altirriba, Doctor en Enginyeria Industrial) 2001.

Un univers turbulent (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jordi Isern i Vilaboy, Doctor en Física, i contestació per l'Excm. Sra. Dra. Maria Teresa Anguera Argilaga, Doctora en Psicologia) 2002.

L'envelliment del cervell humà (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm. Sr. Dr. Jordi Cervós i Navarro, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Josep Ma. Pou d'Avilés, Doctor en Dret) 2002.

Les telecomunicacions en la societat de la informació (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Àngel Cardama Aznar, Doctor en Enginyeria de Telecomunicacions, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports) 2002.

La veritat matemàtica (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Josep Pla i Carrera, doctor en Matemàtiques, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Josep Ma. Costa i Torres, Doctor en Ciències Químiques) 2003.

L'humanisme essencial de l'arquitectura moderna (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Helio Piñón i Pallarés, Doctor en Arquitectura, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Xabier Añoveros Trías de Bes, Doctor en Dret) 2003.

De l'economia política a l'economia constitucional (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Joan Francesc Corona i Ramon, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Xavier Iglesias i Guiu, Doctor en Medicina) 2003.

Temperància i empatia, factors de pau (Conferència dictada en el curs del cicle de la Cultura de la Pau per el Molt Honorable Senyor Jordi Pujol, President de la Generalitat de Catalunya, 2001) 2003.

Reflexions sobre resistència bacteriana als antibiòtics (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Dra. Ma. de los Angeles Calvo i Torras, Doctora en Farmàcia i Veterinària, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Pere Costa i Batllori, Doctor en Veterinària) 2003.

La transformación del negocio jurídico como consecuencia de las nuevas tecnologías de la información (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Rafael Mateu de Ros, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Jaime Manuel de Castro Fernández, Doctor en Dret) 2004.

La gestión estratégica del inmovilizado (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Dra. Anna Maria Gil Lafuente, Doctora en Ciències Econòmiques i Empresariales, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Josep J. Pintó i Ruiz, Doctor en Dret) 2004.

Los costes biológicos, sociales y económicos del envejecimiento cerebral (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Félix F. Cruz-Sánchez, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm. Sr. Dr. Josep Pla i Carrera, Doctor en Matemàtiques) 2004.

El conocimiento glaciar de Sierra Nevada. De la descripción ilustrada del siglo XVIII a la explicación científica actual. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Antonio Gómez Ortiz, Doctor en Geografia, i contestació per l'acadèmica de número Excma. Sra. Dra. Maria Teresa Anguera Argilaga, Doctora en Filosofia i Lletres (Psicologia))2004.

Los beneficios de la consolidación fiscal: una comparativa internacional (Discurs de recepció com a acadèmic d'Honor de l'Excm. Sr. Dr. Rodrigo de Rato y Figaredo, Director-Gerent del Fons Monetari Internacional. El seu padrí d'investidura és l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Jaime Manuel de Castro Fernández, Doctor en Dret) 2004.

Evolución histórica del trabajo de la mujer hasta nuestros días (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Eduardo Alemany Zaragoza, Doctor en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Rafel Orozco i Delclós, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2004.

Geotecnia: una ciencia para el comportamiento del terreno (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Antonio Gens Solé, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports) 2005.

Sessió acadèmica a Perpinyà, on actuen com a ponents; Excma. Sra. Dra. Anna Maria Gil Lafuente, Doctora en Ciències Econòmiques i Empresarials i Excm. Sr. Dr. Jaume Gil-Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials: “*Nouvelles perspectives de la recherche scientifique en économie et gestion*”; Excm. Sr. Dr. Rafel Orozco i Delcós, Doctor en Medicina i Cirurgia: “*L'impacte mèdic i social de les cèl·lules mare*”; Excma. Sra. Dra. Anna Maria Carmona i Cornet, Doctora en Farmàcia: “*Nouvelles stratégies oncologiques*”; Excm. Sr. Dr. Pere Costa i Batllori, Doctor en Veterinària: “*Les résistences bactériennes a les antibiotiques*”. 2005.

Los procesos de concentración empresarial en un mercado globalizado y la consideración del individuo (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Fernando Casado Juan, Doctor en Ciències Econòmiques i Em-

presarials, i contestació de l'Excm. Sr. Dr. Josep Ma. Costa i Torres, Doctor en Ciències Químiques) 2005.

"Son nou de flors els rams li renc" (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jaume Vallcorba Plana, Doctor en Filosofia i Lletres (Secció Filologia Hispànica), i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. José Enrique Ruíz-Domènec, Doctor en Filosofia i Lletres) 2005.

Historia de la anestesia quirúrgica y aportación española más relevante (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Vicente A. Gancedo Rodríguez, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Llorc i Brull, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials) 2006.

El amor y el desamor en las parejas de hoy (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Paulino Castells Cuixart, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Joan Trayter i García, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials) 2006.

El fenomen mundial de la deslocalització com a instrument de reestructuració empresarial (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Alfredo Rocafort i Nicolau, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Isidre Fainé i Casas, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials) 2006.

Biomaterials per a dispositius implantables en l'organisme. Punt de trobada en la Historia de la Medicina i Cirurgia i de la Tecnologia dels Materials (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Anton Plannell i Estany, Doctor en Ciències Físiques, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Pere Costa i Batllori, Doctor en Veterinària) 2006.

La ciència a l'Enginyeria: El llegat de l'école polytechnique. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Xavier Oliver i Olivella, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Pla i Carrera, Doctor en Matemàtiques) 2006.

El voluntariat: Un model de mecenatge pel segle XXI. (Discurs d'ingrés de l'acadèmica de número Excma. Sra. Dra. Rosamarie Cammany Dorr, Doctora en Sociologia de la Salut, i contestació per l'Excma. Sra. Dra. Anna Maria Carmona i Cornet, Doctora en Farmàcia) 2007.

El factor religioso en el proceso de adhesión de Turquía a la Unión Europea. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Maria Ferré i Martí, Doctor en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Carlos Dante Heredia García, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2007.

Coneixement i ètica: reflexions sobre filosofia i progrés de la propedèutica mèdica. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Màrius Petit i Guinovart, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Gil i Ribas, Doctor en Teologia) 2007.

Problemática de la familia ante el mundo actual. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic honorari Excm. Sr. Dr. Gustavo José Noboa Bejarano, Doctor en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Paulino Castells Cuixart, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2007.

Alzheimer: Una aproximació als diferents aspectes de la malaltia. (Discurs d'ingrés de l'acadèmica honoraria Excma. Sra. Dra. Nuria Durany Pich, Doctora en Biologia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate, Doctor-Enginyer de Camins, Canals i Ports) 2008.

Guillem de Guimerà, Frare de l'hospital, President de la Generalitat i gran Prior de Catalunya. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic honorari Excm. Sr. Dr. Josep Maria Sans Travé, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. D. José E. Ruiz Domènec, Doctor en Filosofia Medieval) 2008.

La empresa y el empresario en la historia del pensamiento económico. Hacia un nuevo paradigma en los mercados globalizados del siglo XXI. (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Guillermo Sánchez Vilaríño, Doctor Ciències Econòmiques i Financeres, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Jaume Gil Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques i Financeres) 2008.

Incertesa i bioenginyeria (Sessió Acadèmica dels acadèmics corresponents Excm. Sr. Dr. Joaquim Gironella i Coll, Doctor en Medicina i Cirurgia amb els ponents Excm. Sr. Dr. Joan Anton Planell Estany, Doctor en Ciències Físiques, Excma. Sra. Dra. Anna M. Gil Lafuente, Doctora en Ciències Econòmiques i Financeres i Il·lm. Sr. Dr. Humberto Villavicencio Mavrich, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2008.

Els Ponts: Història i repte a l'enginyeria estructural (Sessió Acadèmica dels acadèmics numeraris Excm. Sr. Dr. Xavier Oliver Olivella, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports, i Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports, amb els Ponents Il·lm. Sr. Dr. Angel C. Aparicio Bengoechea, Professor i Catedràtic de Ponts de l'escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins, Canals i Ports de Barcelona, Il·lm. Sr. Dr. Ekkehard Ramm, Professor, institute Baustatik) 2008.

Marketing político y sus resultados (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Francisco Javier Maqueda Lafuente, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales i contestació per l'acadèmica de número Excm. Sra. Dra. Anna M. Gil Lafuente, Doctora en Ciències Econòmiques i Financeres) 2008.

Modelo de predicción de "Enfermedades" de las Empresas a través de relaciones Fuzzy (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Antoni Terceño Gómez, Doctor en Ciències Econòmiques i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Paulino Castells Cuixart, Doctor en Medicina) 2009.

Células Madre y Medicina Regenerativa (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Juan Carlos Izpisúa Belmonte, Doctor en Farmàcia i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Joaquim Girone-lla i Coll, Doctor en Medicina) 2009.

Financiación del déficit externo y ajustes macroeconómicos durante la crisis financiera El caso de Rumania (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Mugur Isarescu, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Alfredo Rocafort Nicolau, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales) 2009.

El legado de Jean Monnet (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Dra. Teresa Freixas Sanjuán, Doctora en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Fernando Casado Juan, Doctor en Ciències Econòmiques) 2010.

La economía china: Un reto para Europa (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jose Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciències Humanes, Socials i Jurídiques, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Alfredo Rocafort Nicolau, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales) 2010.

Les radiacions ionitzants i la vida (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Albert Biete i Solà, Doctor en Medicina, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. David Jou i Mirabent, Doctor en Ciències Físiques) 2010.

Gestió del control intern de riscos en l'empresa postmoderna: àmbits econòmic i jurídic (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Ramon Poch i Torres, Doctor en Dret i Ciències Econòmiques i Empresariales, i contestació per l'acadèmica de número Excma. Sra. Dra. Anna Maria Gil i Lafuente, Doctora en Ciències Econòmiques i Empresariales) 2010.

Tópicos típicos y expectativas mundanas de la enfermedad del Alzheimer (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Rafael Blesa, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Llorc i Brull, Doctor en Ciències econòmiques i Dret) 2010.

Los Estados Unidos y la hegemonía mundial: ¿Declive o reinvencción? (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Excm. Sr. Dr. Mario Barquero i Cabrero, Doctor en Economia i Empresa, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Alfredo Rocafort i Nicolau, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales) 2010.

El derecho del Trabajo encrucijada entre los derechos de los trabajadores y el derecho a la libre empresa y la responsabilidad social corporativa (Discurs d'ingrés de l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Manuel Subirana Canterell) 2011.

Una esperanza para la recuperación económica (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jaume Gil i Lafuente, Doctor en Econòmiques, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Gil i Ribas, Doctor en Teologia) 2011.

Certes i incertes en el diagnòstic del càncer cutani: de la biologia molecular al diagnòstic no invasiu (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Josep Malvehy, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Llorc, Doctor en Econòmiques i Dret) 2011.

Una mejor universidad para una economía más responsable (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Senén Barro Ameneiro, Doctor en

Ciències de la Computació i Intel·ligència, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Jaume Gil i Aluja, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales) 2012.

La transformació del món després de la crisi. Una anàlisi polièdrica i transversal (Sessió inaugural del Curs Acadèmic 2012-2013 on participen com a ponents: l'Excm. Sr. Dr. José Juan Pintó Ruiz, Doctor en Dret: “*El Derecho como amortiguador de la inequidad en los cambios y en la Economía como impulso rehumanizador*”, Excma. Sra. Dra. Rosmarie Cammany Dorr, Doctora en Sociologia de la Salut: “*Salut: mitjà o finalitat?*”, Excm. Sr. Dr. Ángel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres: “*Globalización Económico-Cultural y Repliegue Identitario*”, Excm. Sr. Dr. Jaime Gil Aluja, Doctor en Econòmiques: “*La ciencia ante el desafío de un futuro progreso social sostenible*” i Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibañez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports: “*El reto de la transferencia de los resultados de la investigación a la industria*”), publicació en format digital www.reialacademiadoctors.cat, 2012.

La quantificació del risc: avantatges i limitacions de les assegurances (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numeraria Excma. Sra. Dra. Montserrat Guillén i Estany, Doctora en Ciències Econòmiques i Empresariales, i contestació per l'acadèmica de número Excma. Sra. Dra. M. Teresa Anguera i Argilaga, Doctora en Filosofia i Lletres-Psicologia) 2013.

El procés de la visió: de la llum a la consciència (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Rafael Ignasi Barraquer i Compte, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. José Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciències Humanes, Socials i Jurídiques) 2013.

Formación e investigación: creación de empleo estable (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Mario Barquero Cabrero, Doctor en Economia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Dret) 2013.

El sagrament de l'Eucaristia: de l'Últim Sopar a la litúrgia cristiana antiga (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Armand Puig i Tàrrach, Doctor en Sagrada Escripura, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Jaume Vallcorba Plana, Doctor en Filosofia i Lletres) 2013.

Al hilo de la razón. Un ensayo sobre los foros de debate (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Enrique Tierno Pérez-Relaño, Doctor en Física Nuclear, y contestación por la académica de número Excm. Sra. Dra. Ana María Gil Lafuente, Doctora en Ciencias Económicas y Empresariales) 2014.

**Colección Real Academia Europea de Doctores
Fundación Universitaria Eserp**

1. *La participació del Sistema Nerviós en la producció de la sang i en el procés cancerós* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Pere Gascón i Vilaplana, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmica de número Excm. Sra. Dra. Montserrat Guillén i Estany, Doctora en Ciències Econòmiques i Empresarials) 2014.
ISBN: 978-84-616-8659-9, Dipòsit Legal: B-5605-2014
2. *Información financiera: luces y sombras* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Emili Gironella Masgrau, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Derecho) 2014.
ISBN: 978-84-616-8830-2, Depósito Legal: B-6286-2014
3. *Crisis, déficit y endeudamiento* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. José María Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Juan Francisco Corona Ramón, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2014.
ISBN: 978-84-616-8848-7, Depósito Legal: B-6413-2014
4. *Les empreses d'alt creixement: factors que expliquen el seu èxit i la seva sostenibilitat a llarg termini* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Oriol Amat i Salas, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresarials, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Santiago Dexeus i Trias de Bes, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2014.
ISBN: 978-84-616-9042-8, Dipòsit Legal: B-6415-2014

5. *Estructuras metálicas* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Joan Olivé Zaforteza, Doctor en Ingeniería Industrial y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Xabier Añoveros Trias de Bes, Doctor en Derecho) 2014.
ISBN: 978-84-616-9671-0, Depósito Legal: B-7421-2014

6. *La acción exterior de las comunidades autónomas* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Josep Maria Bové Montero, Doctor en Administración y Dirección de Empresas y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José María Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2014.
ISBN: 978-84-616-9672-7, Depósito Legal: B-10952-201

7. *El eco de la música de las esferas. Las matemáticas de las consonancias* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Vicente Liern Carrión, Doctor en Ciencias Matemáticas (Física Teórica) y contestación por la académica de número Excma. Sra. Dra. Pilar Bayer Isant, Doctora en Matemáticas) 2014.
ISBN: 978-84-616-9929-2, Depósito Legal: B-11468-2014

8. *La media ponderada ordenada probabilística: Teoría y aplicaciones* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. José Maria Merigó Lindahl, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Josep Pla i Carrera, Doctor en Ciencias Matemáticas) 2014.
ISBN: 978-84-617-0137-7, Depósito Legal: B-12322-2014

9. *La abogacía de la empresa y de los negocios en el siglo de la calidad* (Discurso de ingreso de la académica numeraria Excma. Sra. Dra. María José Esteban Ferrer, Doctora en Economía y Empresa y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Carlos Dante Heredia García, Doctor en Medicina y Cirugía) 2014.
ISBN: 978-84-617-0174-2, Depósito Legal: B-12850-2014

10. *La ciutat, els ciutadans i els tributs* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Dret, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Enrique Tierno Pérez-Relaño, Doctor en Física Nuclear) 2014.
ISBN: 978-84-617-0354-8, Dipòsit Legal: B-13403-2014

11. *Organización de la producción: una perspectiva histórica* (Discurso de ingreso de los académicos numerarios Excmo. Sr. Dr. Joaquín Bautista Valhondo, Doctor en Ingeniería Industrial y del Excmo. Sr. Dr. Francisco Javier Llovera Sáez, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Derecho) 2014.
ISBN: 978-84-617-0359-3, Depósito Legal: B 13610-2014
12. *Correlación entre las estrategias de expansión de las cadenas hoteleras Internacionales y sus rentabilidades* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Onofre Martorell Cunill, Doctor en Economía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Josep Gil i Ribas, Doctor en Teología) 2014.
ISBN: 978-84-617-0546-7, Depósito Legal: B 15010-2014
13. *La tecnología, detonante de un nuevo panorama en la educación superior* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Lluís Vicent Safont, Doctor en Ciencias de la Información y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciencias Humanas, Sociales y Jurídicas y Doctor en Administración y Alta Dirección de Empresas) 2014.
ISBN: 978-84-617-0886-4, Depósito Legal: B 16474-2014
14. *Globalización y crisis de valores* (Discurso de ingreso del académico de Honor Excmo. Sr. Dr. Lorenzo Gascón, Doctor en Ciencias Económicas y contestación por la académica de número Excmo. Sra. Dra. Ana María Gil Lafuente, Doctora en Ciencias Económicas y Empresariales) 2014.
ISBN: 978-84-617-0654-9, Depósito Legal: B 20074-2014
15. *Paradojas médicas* (Discurso de ingreso del Académico Correspondiente para Venezuela Excmo. Sr. Dr. Francisco Kerdel-Vegas, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Llort Brull, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2014.
ISBN: 978-84-617-1759-0, Depósito Legal: B 20401-2014
16. *La formación del directivo. Evolución del entorno económico y la comunicación empresarial* (Discurso de ingreso de los académicos numerarios Excmo. Sr. Dr. Juan Alfonso Cebrián Díaz, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y del Excmo. Sr. Dr. Juan Ma-

ría Soriano Llobera, Doctor en Administración y Dirección de Empresas y Doctor en Ciencias Jurídicas y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Fernando Casado Juan, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2014.

ISBN:978-84-617-2813-8, Depósito Legal: B 24424-2014

17. *La filosofía com a cura de l'ànima i cura del món* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Francesc Torralba Roselló, Doctor en Filosofia i Doctor en Teologia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. David Jou i Mirabent, Doctor en Física) 2014.
ISBN: 978-84-617-2459-8, Dipòsit Legal: B 24425-2014

18. *Hacia una Teoría General de la Seguridad Marítima* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Jaime Rodrigo de Larrucea, Doctor en Derecho y Doctor en Ingeniería Náutica y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Juan Francisco Corona Ramón, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2015.

ISBN: 978-84-617-3623-2, Depósito Legal: B 27975-2014

Colección Real Academia Europea de Doctores

19. *Pensamiento Hipocrático, Biominimalismo y Nuevas Tecnologías. La Innovación en Nuevas Formas de Tratamiento Ortodóncico y Optimización del Icono Facial* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Luis Carrière Lluch, Doctor en Odontología y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Antoni Terceño Gómez, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2015.

ISBN: 978-84-606-5615-9, Depósito Legal: B 3966-2015

20. *Determinantes de las Escuelas de Pensamiento Estratégico de Oriente y Occidente y su contribución para el Management en las Organizaciones del Siglo XXI.* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente para Chile Excmo. Sr. Dr. Francisco Javier Garrido Morales, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciencias Humanas, Sociales y Jurídicas y Doctor en Administración y Alta Dirección de Empresas) 2015.

ISBN:978-84-606-6176-4, Depósito Legal: B 5867-2015

21. *Nuevos tiempos, nuevos vientos: La identidad mexicana, cultura y ética en los tiempos de la globalización.* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente para México Excmo. Sr. Dr. Manuel Medina Elizondo, Doctor en Ciencias de la Administración, y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciencias Humanas, Sociales y Jurídicas y Doctor en Administración y Alta Dirección de Empresas) 2015.
ISBN: 78-84-606-6183-2, Depósito Legal: B 5868-2015

22. *Implante coclear. El oído biónico.* (Discurso del ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joaquín Barraquer Moner, Doctor en Medicina y Cirugía) 2015.
ISBN: 978-84-606-6620-2, Depósito Legal: B 7832-2015

23. *La innovación y el tamaño de la empresa.* (Discurso del ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Carlos Mallo Rodríguez, Doctor en Ciencias Económicas y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José María Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2015.
ISBN: 978-84-606-6621-9, Depósito Legal: B 7833- 2015

24. *Geologia i clima: una aproximació a la reconstrucció dels climes antics des del registre geològic* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Ramon Salas Roig, Doctor en Geologia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Enrique Tierno Pérez-Relaño, Doctor en Física Nuclear) 2015.
ISBN: 978-84-606-6912-8, Dipòsit Legal: B 9017-2015

25. *Belleza, imagen corporal y cirugía estética* (Discurso del ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Josep Maria Serra i Renom, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José María Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2015.
ISBN: 978-84-606-7402-3, Depósito Legal: B 10757-2015

26. *El poder y su semiología* (Discurso del ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Michael Metzeltin, Doctor en Filología Románica y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joaquim Gironella i Coll, Doctor en Medicina y Cirugía) 2015.
ISBN: 978-84-606-7992-9, Depósito Legal: B 13171-2015

27. *Atentados a la privacidad de las personas* (Discurso de ingreso del académico de honor Excmo. Sr. Dr. Enrique Lecumberri Martí, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2015.
ISBN: 978-84-606-9163-1, Depósito Legal: B 17700-2015

28. *Panacea encadenada: La farmacología alemana bajo el yugo de la esvástica* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Francisco López Muñoz, Doctor en Medicina y Cirugía y Doctor en Lengua Española y Literatura y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2015.
ISBN: 978-84-606-9641-4, Depósito Legal: B 17701-2015

29. *Las políticas monetarias no convencionales: El Quantitative Easing*” (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Juan Pedro Aznar Alarcón, Doctor en Economía y Administración de Empresas y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Derecho) 2015.
ISBN: 978-84-608-299-1, Depósito Legal: B 25530-2015

30. *La utopía garantista del Derecho Penal en la nueva “Edad Media”* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Fermín Morales Prats, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José María Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2015.
ISBN- 978-84-608-3380-2, Depósito Legal: B 26395-2015

31. *Reflexions entorn el Barroc* (Discurs d’ingrés de l’acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Salvador de Brocà Tella, Doctor en Filosofia i lletres, i contestació per l’acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Josep Gil Ribas, Doctor en Teologia) 2016.
ISBN- 978-84-608-4991-9, Depósito Legal: B 30143-2015

32. *Filosofia i Teologia a Incerta Glòria. Joan Sales repensa mig segle de cultura catalana* (Discurs d’ingrés de l’acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Josep-Ignasi Saranyana i Closa, Doctor en teologia i doctor en filosofia, i contestació per l’acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Francesc Torralba i Roselló, Doctor en teologia i doctor en filosofia) 2016.
ISBN- 978- 84- 608-5239-1, Depósito Legal: B 1473-2016

33. *Empresa familiar: ¿Sucesión? ¿Convivencia generacional?* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins, Doctor en Ingeniería y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.
ISBN- 978 84 6085663-4, Depósito Legal: B 3910-2016
34. *Reflexiones y alternativas en torno a un modelo fiscal agotado.* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Antoni Durán-Sindreu Buxadé, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2016.
ISBN- 978-84-608-5834-8, Depósito Legal: B 4684-2016
35. *La figura del emprendedor y el concepto del emprendimiento.* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Antonio Pulido Gutiérrez, Doctor en Economía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Daniel Barquero Cabrero, Doctor en Ciencias Humanas, Sociales y Jurídicas y Doctor en Alta Administración de Empresas) 2016.
ISBN- 978-84-608-5926-0, Depósito Legal: B 4685-2016
36. *La Cirugía digestiva del siglo XXI* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Juan Carlos García-Valdecasas Salgado, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Xabier Añoberos Trias de Bes, Doctor en Derecho) 2016.
ISBN: 978-84-6086034-1, Depósito Legal: B 5802-2016
37. *Derecho civil, persona y democracia* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Alfonso Hernández-Moreno, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2016.
ISBN: 978-84-608-6838-5, Depósito Legal: B 7644-2016
38. *Entendiendo a Beethoven* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Francisco Javier Tapia García, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.
ISBN: 978-84-608-7507-9, Depósito Legal: B 10567-2016

39. *Fútbol y lesiones de los meniscos* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Ramon Cugat Bertomeu, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.
ISBN: 978-84-608-8578-8, Depósito Legal: B 12876-2016
40. *¿Hacia un nuevo derecho de gentes? El principio de dignidad de la persona como precursor de un nuevo derecho internacional* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Santiago J. Castellà Surribas, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2016.
ISBN: 978-84-608-8579-5, Depósito Legal: B 14877-2016
41. *L'empresa més enllà de l'obra estètica* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jordi Martí Pidelaserra, Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. José Luis Salido Banús, Doctor en Dret) 2016.
ISBN: 978-84-608-9360-8, Depósito Legal: B 15757-2016
42. *El reto de mejorar la calidad de la auditoria* (Discurso de ingreso del académico correspondiente Excmo. Sr. Dr. Frederic Borràs Pàmies, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Emili Gironella Masgrau, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2016.
ISBN: 978-84-608-9688-3, Depósito Legal: B 16347-2016
43. *Geografia, diffusione e organizzazione cristiana nei primi secoli del cristianesimo* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Angelo Di Berardino, Doctor en Teología - Doctor en Historia y Filosofía y contestación por el académico de número Excmo. y Mgfc. Sr. Rector Armand Puig i Tàrrach, Doctor en Sagrada Escritura) 2016.
ISBN: 978-84-617-5090-0, Depósito Legal: B 21706-2016
44. *Los cónsules de Ultramar y Barcelona* (Discurso de ingreso del académico correspondiente Excmo. Sr. Dr. Dr. Albert Estrada-Rius, Doctor en Derecho y Doctor en Historia y contestación por el académico de

número Excmo. Sr. Dr. Carlos Dante Heredia García, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.

ISBN: 978-84-617-5337-6, Depósito Legal: B 21707-2016

45. *El implante dental y la Osteointegración* (Discurso de ingreso del académico correspondiente Excmo. Sr. Dr. Carlos Aparicio Magallón, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.

ISBN: 978-84-617-5598-1, Depósito Legal: B-22187-2016

46. *La empresa social compitiendo en el mercado: principios de buen gobierno* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. José Antonio Segarra Torres, Doctor en Dirección de Empresas y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins, Doctor en Ingeniería Industrial) 2016.

ISBN: 978-84-617-5971-2, Depósito Legal: B-23123-2016

47. *Incertidumbre y neurociencias: pilares en la adopción de decisiones* (Discurso de ingreso del académico correspondiente Excmo. Sr. Dr. Jorge Bachs Ferrer, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Jaime Gil Aluja, Doctor en Ciencias Políticas y Económicas) 2016.

ISBN: 978-84-617-6138-8, Depósito Legal: B-23124-2016

48. *¿Puede el marketing salvar al mundo? Expectativas para la era de la escasez* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. José Luis Nueno Inieta, Doctor of Business Administration y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins, Doctor en Ingeniería Industrial) 2016.

ISBN: 978-84-617-6499-0, Depósito Legal: B 24060-2016

49. *Calidad de vida de los pacientes afectados de cáncer de próstata según el tratamiento realizado* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Ferran Guedea Edo, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Albert Biete Sola, Doctor en Medicina y Cirugía) 2016.

ISBN: 978-84-617-7041-0, Depósito Legal: B 26030-2016

50. *Relazioni conflittuali nelle aziende familiari: determinanti, tipologie, evoluzione, esiti* (Discurso de ingreso del académico numerario Excmo. Sr. Dr. Salvatore Tomaselli, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales, Dirección de Empresa y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins, Doctor en Ingeniería Industrial) 2017.
ISBN: 978-84-617-7820-1, Depósito Legal: B 1712 -2017
51. *Sobre el coleccionismo. Introducción a la historia* (Discurso de ingreso del académico correspondiente Excmo. Sr. Dr. Manuel Puig Costa, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2017.
ISBN: 978-84-617-7854-6, Depósito Legal: B 1713-2017
52. *Teoria de la semblança i govern universitari* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Jaume Armengou Orús, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra, Doctor en Enginyeria de Camins, Canals i Ports) 2017.
ISBN: 978-84-617-8115-7, Depósito Legal: B 2853- 2017
53. *Història de la malaltia i de la investigació oncològica. Retorn als orígens* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm. Sr. Dr. Mariano Monzó Planella, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Joaquim Gironella Coll, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2017.
ISBN: 978-84-617-8179-9, Depósito Legal: B 2854-2017
54. *Diagnóstico precoz del Cáncer de Pulmón: El Cribado, una herramienta para avanzar en su curación* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Laureano Molins López-Rodó, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2017.
ISBN: 978-84-617-8457-8 , Depósito Legal: B 3937-2017
55. *Honor, crédito en el mercado y la exceptio veritatis* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Felio Vilarrubias Guillamet, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2017.
ISBN: 978-84-617-8867-5 , Depósito Legal: B 6307-2017

56. *La vida és una llarga oxidació* (Discurs d'ingrés de l'acadèmica numerària Excma. Sra. Dra. Nicole Mahy Géhenne, Doctora en Farmàcia, i contestació per l'acadèmic de número Excm Sr. Dr. Rafael Blesa González, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2017.
ISBN: 978-84-617-9179-8, Depósito Legal: B 6308-2017

57. *Salud periodontal y salud general: la alianza necesaria* (Discurso de ingreso de la académica numeraria Excma. Sra. Dra. Nuria Vallcorba Plana, Doctora en Odontología y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Jaime Rodrigo de Larrucea, Doctor en Derecho y Doctor en Ingeniería Náutica) 2017.
ISBN: 978-84-617-9253-5, Depósito Legal: B 8541-2017

58. *Gobierno y administración en la empresa familiar* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. José Manuel Calavia Molinero, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Doctor en Derecho) 2017.
ISBN: 978-84-697-2296-1, Depósito Legal: B 10562-2017

59. *Darwin, Wallace y la biología del desarrollo evolutiva* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Daniel Turbón Borrega, Doctor en Filosofía y Letras y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Felio Vilarrubias Guillamet, Doctor en Derecho) 2017.
ISBN: 978-84-697-2678-5, Depósito Legal: B 11574-2017

60. *EL asesoramiento financiero, la figura del Asesor Financiero y de las E.A.F.I.s* (Discurso de ingreso de la académica de número Excma. Sra. Dra. Montserrat Casanovas Ramon, Doctora en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Maria Gay de Liébana Saludas, Doctor en Ciencias Económicas y Doctor en Derecho) 2017.
ISBN: 978-84-697-3635-7, Depósito Legal: B 15061-2017

61. *Dieta Mediterránea: una visión global / La nutrición comunitaria en el siglo XXI* (Discursos de ingreso de los académicos de número Excmo. Sr. Dr. Lluís Serra Majem, Doctor en Medicina y Excmo. Sr. Dr. Javier Aranceta Bartrina, Doctor en Medicina y Cirugía, contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. José Ramón Calvo Fernández, Doctor en Medicina y Cirugía, y la Excma. Sra.

Dra. Maria dels Àngels Calvo Torras, Doctora en Veterinaria y Doctora en Farmacia) 2017.

ISBN: 978-84-697-4524-3, Depósito Legal: B 17729-2017

62. *La conquista del fondo del ojo* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Borja Corcóstegui, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2017.

ISBN: 978-84-697-4905-0, Depósito Legal: B 22088-2017

63. *Barcelona, Galería Urbana* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Juan Trias de Bes, Doctor en Arquitectura y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Jaime Rodrigo de Larrucea, Doctor en Derecho y Doctor en Ingeniería Náutica) 2017.

ISBN: 978-84-697-4906-7, Depósito Legal: B 24507-2017

64. *La influencia del derecho español en México* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente para México Excmo. Sr. Dr. Jesús Gerardo Sotomayor Garza, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Jordi Martí Pidelaserra, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2017.

ISBN: 978-84-697-5210-4 , Depósito Legal: B 25165-2017

65. *Delito fiscal y proceso penal: crónica de un desencuentro* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente Excmo. Sr. Dr. Joan Iglesias Capellas, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Emili Gironella Masgrau, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2017.

ISBN: 978-84-697-6524-1, Depósito Legal: B 25318-2017

66. *Laïcitat i laïcisme en l'occident europeu* (Discurs d'ingrés de l'Emm. i Rvdm. Dr. Lluís Martínez Sistach, Doctor en Dret Canònic i Civil, i contestació per l'acadèmic de número Excm. Sr. Dr. Francesc Torralba Roselló, Doctor en Filosofia i Doctor en Teologia) 2017.

ISBN: 978-84-697-6525-8, Depósito Legal: B 28921-2017

67. *Lo disruptivo y el futuro: tecnología y sociedad en el siglo XXI* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente Excmo. Sr. Dr. Luis Pons Puiggrós, Doctor en Administración y Dirección de Empresas, y

contestación del Académico de Número Excmo. Sr. Dr. José Ramón Calvo Fernández, Doctor en Medicina) 2017.

ISBN: 978-84-697-8211-8, Depósito Legal: B 29804-2017

68. *Avances Tecnológicos en Implantología Oral: hacia los implantes dentales inteligentes* (Discurso de ingreso del académico de Número Excmo. Sr. Dr. Xavier Gil Mur, Doctor en Ingeniería Química y Materiales, Rector de la Universidad de Catalunya y contestación del Académico de Número Excmo. Sr. Dr. Jaime Rodrigo de Larrucea, Doctor en Derecho y Ingeniería Náutica) 2018.

ISBN: 978-84-697-9148-6, Depósito Legal: B 1862-2018.

69. *La función del marketing en la empresa y en la economía* (Discurso de ingreso del académico de Número Excmo. Sr. Dr. Carlo Maria Gallucci Calabrese, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación del Académico de Número Excmo. Sr. Dr. Jaime Rodrigo de Larrucea, Doctor en Derecho y Ingeniería Náutica) 2018.

ISBN: 978-84-697-9161-5, Depósito Legal: B 1863-2018

70. *El nuevo materialismo del siglo XXI: Luces y sombras* (Discurso de ingreso de l académica de Número Excma. Sra. Dra. Mar Alonso Almeida, Dra. en Ciencias Económicas y Empresariales y contestación del Académico de Número Excm. Sr. Dr. Pedro Aznar Alarcón, Doctor en Económicas y Administración de empresas) 2018.

ISBN: 978-84-09-00047-0 , Depósito Legal: B 5533-2018

71. *La dinámica mayoría – minoría en las sociedades de capital* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente Excmo. Sr. Dr. Rodolfo Fernández-Cuellas, Doctor en Derecho y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Emili Gironella Masgrau, Doctor en Ciencias Económicas y Empresariales) 2018.

ISBN: 978-84-09-00419-5 , Depósito Legal: B 6898-2018

72. *Rubén Darío, Japón y Japonismo* (Discurso de ingreso del Académico de Honor, Hble. Sr. Naohito Watanabe, Cónsul General del Japón en Barcelona y contestación por el académico de número Excmo. Excmo. Sr. Dr. José María Bové Montero. Doctor en Administración y Dirección de Empresas) 2018.

ISBN: 978-84-09-01887-1, Depósito Legal: B 12410-2018

73. *Farmacología Pediátrica: pasado, presente y perspectivas de futuro* (Discurso de ingreso de la académica correspondiente Excm. Sra. Dra. Ma Asunción Peiré García, Doctora en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de número Excmo. Sr. Dr. Pere Gascón Vilaplana, Doctor en Medicina) 2018.
ISBN: 978-84-09-02147-5 , Depósito Legal: B-13911-2018
74. *Pluralismo y Corporativismo. El freno a la Economía dinámica* (Discurso de ingreso del académico de número Excmo. Sr. Dr. Juan Vicente Sola, Doctor en Derecho y Economía y contestación por el académico de Honor Excmo. Sr. Dr. Edmund Phelps, Premio Nobel de Economía 2006) 2018.
ISBN: 978-84-09-02544-2 , Depósito Legal: B-15699-2018
75. *El Valor del liderazgo* (Discurso de ingreso de la académica de número Excm. Sra. Dra. Mireia Las Heras Maestro, Doctora en Dirección de Empresas y contestación por el académico de Número Excmo. Sr. Dr. José Antonio Segarra, Doctor en Administración de Empresas) 2018.
ISBN: 978-84-09-02545-9 , Depósito Legal: B-15700-2018
76. *Reflexiones sobre la autoría de las publicaciones científicas* (Discurso de ingreso de la académica Correspondiente Excm. Sra. Dra. Marta Pulido Mestre, Doctora en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de Número Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós, Doctor en Medicina y Cirugía) 2018.
ISBN: 978-84-09-03005-7, Depósito Legal: B-16369-2018
77. *Perspectiva humanística de la bioética en estomatología / odontología* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic Numerari Excm. Sr. Dr. Josep M. Ustrell i Torrent, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'acadèmic Numerari Excm. Sr. Dr. Ferran Guedea Edo, Doctor en Medicina i Cirurgia) 2018.
ISBN: 978-84-09-04140-4, Depósito Legal: B-21704-2018
78. *Evolución de la información relacionada con la alimentación y la nutrición: retos de adaptación por el consumidor* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente Excmo. Sr. Dr. Rafael Urrialde de Andrés, Doctor en Ciencias Biológicas y contestación por el académico de Número Excmo. Sr. Dr. Lluís Serra Majem, Doctor en Medicina) 2018.
ISBN: 978-84-09-0523-9, Depósito Legal: B-3763-2018

79. *Delaneurocirugíamística dela antigüedad, a los retos que afronta en el siglo XXI. Los cambios de paradigma según la evolución de la neurocirugía en el tiempo.* (Discurso de ingreso del académico Correspondiente Excmo. Sr. Dr. Jesús Lafuente Baraza, Doctor en Medicina y Cirugía y contestación por el académico de Número Excmo. Sr. Dr. Luis Carrière Lluch, Doctor en Odontología) 2018.
ISBN: 978-84-09-05288-2, Depósito Legal: B-24477-2018
80. *La Unitat de Tuberculosi Experimental. 20 anys d'història / The Experimental Tuberculosis Unit: 20 years of history* (Discurs d'ingrés de l'acadèmic Numerari Excm. Sr. Dr. Pere Joan Cardona Iglesias, Doctor en Medicina, i contestació per l'acadèmic Numerari Excm. Sr. Dr. Emili Gironella Masgrau, Doctor en Ciències Econòmiques) 2018.
ISBN: 978-84-09-056972, Depósito Legal: B25357-2018
81. *Noucentisme, avantguardisme i model de país: la centralitat de la cultura* (Discurs d'ingrés de l'acadèmica Numeraria Excma. Sra. Dra. Mariàngela Vilallonga Vives, Doctora en Filologia Clàssica, i contestació per l'acadèmica Numeraria Excma. Sra. Dra. M. Àngels Calvo Torras, Doctora en Veterinària) 2018.
ISBN: 978-84-09-0680-1, Depósito Legal: B-26513-2018

RAD Tribuna Plural. La revista científica

REVISTA 1 - Número 1/2014

Globalización y repliegue identitario, *Ángel Aguirre Baztán* El pensamiento cristià, *Josep Gil Ribas*. El teorema de Gödel: recursivitat i indecidibilitat, *Josep Pla i Carrera*. De Königsberg a Göttingen: Hilbert i l'axiomatització de les matemàtiques, *Joan Roselló Moya*. Computerized monitoring and control system for ecopyrogenesis technological complex, *Yuriy P. Kondratenko, Oleksiy V.Kozlov*. Quelques réflexions sur les problèmes de l'Europe de l'avenir, *Michael Metzeltin*. Europa: la realidad de sus raíces, *Xabier Añoveros Trias de Bes*. Discurs Centenari 1914-2014, *Alfredo Rocafort Nicolau*. Economía-Sociedad-Derecho, *José Juan Pintó Ruiz*. Entrevista, *Jaime Gil Aluja*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 404.

REVISTA 2 - Número 2/2014 *Monográfico Núm. 1*

I Acto Internacional: Global Decision Making.

2014: à la recherche d'un Humanisme renouvelé de El Greco à Nikos Kazantzakis, *Stavroula-Ina Piperaki*. The descent of the audit profession, *Stephen Zeff*. Making global lawyers: Legal Practice, Legal Education and the Paradox of Professional Distinctiveness, *David B. Wilkins*. La tecnología, detonante de un nuevo panorama universitario, *Lluís Vicent Safont*. La salida de la crisis: sinergias y aspectos positivos. Moderador: *Alfredo Rocafort Nicolau*. Ponentes: Burbujas, cracs y el comportamiento irracional de los inversores, *Oriol Amat Salas*. La economía española ante el hundimiento del sector generador de empleo, *Manuel Flores Caballero*. Tomando el pulso a la economía española: 2014, año de encrucijada, *José Maria Gay de Liébana Saludas*. Crisis económicas e indicadores: diagnosticar, prevenir y curar, *Montserrat Guillén i Estany*. Salidas a la crisis, *Jordi Martí Pidelaserra*. Superación de la crisis económica y mercado de trabajo: elementos dinamizadores, *José Luís Salido Banús*.

Indicadores de financiación para la gestión del transporte urbano: El fondo de comercio, El cuadro de mando integral: Una aplicación práctica para los servicios de atención domiciliaria, Competencias de los titulados en ADE: la opinión de los empleadores respecto a la con-

tabilidad financiera y la contabilidad de costes. Teoría de conjuntos clásica versus teoría de subconjuntos borrosos. Un ejemplo elemental comparativo. Un modelo unificado entre la media ponderada ordenada y la media ponderada. Predicting Credit Ratings Using a Robust Multi-criteria Approach.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 588.

REVISTA 3 - Número 3/2014

Taula rodona: Microorganismes i patrimoni. Preàmbulo, *Joaquim Gironella Coll*. L'arxiu Nacional de Catalunya i la conservació i restauració del patrimoni documental, *Josep Maria Sans Travé, Gemma Gokoechea i Foz*. El Centre de Restauració Béns Mobles de Catalunya (CRBMC) i les especialitats en conservació i restauració, *Àngels Solé i Gili*. La conservació del patrimoni històric davant l'agressió per causes biològiques, *Pere Rovira i Pons*. Problemática general de los microorganismos en el patrimonio y posibles efectos sobre la salud, *Maria dels Àngels Calvo Torras*. Beyond fiscal harmonisation, a common budgetary and taxation area in order to construct a European republic, *Joan-Francesc Pont Clemente*. El microcrédito. La financiación modesta, *Xabier Añoveros Trias de Bes*. Extracto de Stevia Rebaudiana. *Pere Costa Batllori*. Síndrome traumático del segmento posterior ocular, *Carlos Dante Heredia García*. Calculadora clínica del tiempo de doblaje del PSA de próstata, *Joaquim Gironella Coll, Montserrat Guillén i Estany*. Miguel Servet (1511-1553). Una indignació coherent, *Màrius Petit i Guinovart*. Liquidez y cotización respecto el Valor Actual Neto de los REITs Españoles (Las SOCIMI), *Juan María Soriano Llobera, Jaume Roig Hernando*. I Acte Internacional: Global decision making. Resum. Entrevista, *Professor Joaquim Barraquer Moner*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 376

REVISTA 4 - Número 4/2014

Sessió Acadèmica: La simetria en la ciència i en l'univers. Introducció, evocació del Dr. Jaume Vallcorba Plana, *David Jou Mirabent i Pilar Bayer i Isant*. La matemàtica de les simetries, *Pilar Bayer i Isant*, l'Univers

i les simetries trencades de la física, *David Jou Mirabent*. Sessió Acadèmica: La financiación de las grandes empresas: el crédito sindicado y el crédito documentario. Los créditos sindicados, *Francisco Tusquets Trias de Bes*. El crédito documentario. Una operación financiera que sustituye a la confianza en la compraventa internacional, *Xabier Añoveros Trias de Bes*. Sessió Acadèmica: Vida i obra d'Arnau de Vilanova. Introducció, *Josep Gil i Ribas*. Arnau de Vilanova i la medicina medieval, *Sebastià Giralte*. El *Gladius Iugulans Thomatistas* d'Arnau de Vilanova: context i tesis escatològiques, *Jaume Mensa i Valls*. La calidad como estrategia para posicionamiento empresarial, *F. González Santoyo*, *B. Flores Romero* y *A.M. Gil Lafuente*. Etnografía de la cultura de una empresa, *Ángel Aguirre Baztán*. L'inconscient, femení i la ciència, *Miquel Bassols Puig*. Organización de la producción: una perspectiva histórica, *Joaquim Bautista Valhondo* y *Francisco Javier Llovera Sáez*. La quinoa (*Chenopodium quinoa*) i la importancia del seu valor nutricional, *Pere Costa Batllori*.

El Séptimo Arte, *Enrique Lecumberri Martí*. "Consolatio" pel Dr. Josep Casajuana i Gibert, *Rosmarie Cammany Dorr*, *Jaume Gil Aluja* i *Josep Joan Pintó Ruiz*. The development of double entry: An example of the International transfer of accounting technology, *Christopher Nobes*. Entrevista, *Dr. Josep Gil Ribas*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 460

REVISTA 5 - Número 1/2015

Sessió Acadèmica: Salut, economia i societat. Presentació, *M. dels Àngels Calvo Torras*. Descripción y valoración crítica de los diferentes sistemas sanitarios en Europa, *Joaquim Gironella Coll*. Efectos económicos en el sistema público de salud del diagnóstico precoz de las enfermedades, *Ana María Gil Lafuente*. Estar sano y encontrarse bien: El reto, *Rosmarie Cammany Dorr*. What is the greatest obstacle to development? *Alba Rocafort Marco*. Aceleradores globales de la RSE: Una visión desde España, *Aldo Olcese Santoja*. Zoonosis transmitidas por mascotas. Importancia sanitaria y prevención, *M. dels Àngels Calvo Torras* y *Esteban Leonardo Arosemena Angulo*. Seguretat alimentària dels aliments d'origen animal. Legislació de la Unió Europea sobre la fabricació de pinsos, *Pere Costa Batllori*. Panacea encadenada: La farmacología alemana bajo

el III Reich y el resurgir de la Bioética, *Francisco López Muñoz*. Laicidad, religiones y paz en el espacio público. Hacia una conciencia global, *Francesc Torralba Roselló*. Inauguración del Ciclo Academia y Sociedad en el Reial Cercle Artístic de Barcelona. Entrevista, *Dr. José Juan Pintó Ruiz*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 356

REVISTA 6 - Número 2/2015

Sessió Acadèmica: Subrogación forzosa del acreedor. Presentación, *José Juan Pintó*. La subrogación Forzosa del acreedor: Concepto, Naturaleza, Finalidad y Efectos, *Alfonso Hernández Moreno*. La utilización de la subrogación forzosa en la práctica: Aspectos relevantes y controvertidos, *Francisco Echevarría Summers*. Methods of Modeling, Identification and Prediction of Random Sequences Base on the Nonlinear Canonical Decomposition, *Igor P. Atamanyuk, Yuriy P. Kondratenko*. Rien n'est pardoné!, *Stravroula-Ina Piperaki*. Seguretat alimentària dels aliments d'origen animal. Legislació de la Unió Europea sobre la fabricació de pinsos II. Pinsos ecològics, *Pere Costa Batllori*. The relationship between gut microbiota and obesity, *Carlos González Núñez, M. de los Angeles Torras*. Avidesa i fulgor dels ulls de Picasso, *David Jou Mirabent*. Problemática de la subcontratación en el sector de la edificación, *Francisco Javier Llovera Sáez, Francisco Benjamín Cobo Quesada y Miguel Llovera Ciriza*. Jornada Cambio Social y Reforma Constitucional, *Alfredo Rocafort Nicolau, Teresa Freixes Sanjuán, Marco Olivetti, Eva Maria Poptcheva, Josep Maria Castellà y José Juan Pintó Ruiz*. Inauguración del ciclo "Academia y Sociedad" en el Reial Cercle Artístic de Barcelona: Nuevas amenazas. El Yihadismo, *Jesús Alberto García Riesco*. Presentación libro "Eva en el Jardín de la Ciencia", *Trinidad Casas, Santiago Dexeus y Lola Ojeda*. "Consolatio" pel Dr. Jaume Vallcorba Plana, *Xabier Añoveros Trias de Bes, Ignasi Moreta, Armand Puig i Tàrrach*. Entrevista, *Dr. David Jou Mirabent*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 400

REVISTA 7 - Número 3/2015 Monográfico Núm.2

II Acto Internacional: Congreso Internacional de investigación “Innovación y Desarrollo Regional”. Conferencia Inaugural: Lecciones de la crisis financiera para la política económica: austeridad, crecimiento y retos de futuro, *Aznar Alarcón, P., Gay de Liébana Saludas, J.M., y Rocafort Nicolau, A.*

Eje Temático 1. Gestión estratégica de las organizaciones: Diseño, operación y gestión de un modelo de negocio innovador, *Medina Elizondo, M. y Molina Morejón, M.* Matriz insumo producto como elemento de estrategia empresarial, *Towns Muñoz, J.A., y Tuda Rivas, R.* Valoración sobre la responsabilidad social de las empresas en la comarca lagunera, *De la Tèjera Thomas, Y.E., Gutiérrez Castillo, O.W., Medina Elizondo, E., Martínez Cabrera, H., y Rodríguez Trejo, R.J.* Factores de competitividad relacionados con la internacionalización. Estudio en el estado de Coahuila, *González Flores. O., Armenteros Acosta, M del C., Canibe Cruz, F., Del Rio Ramírez, B.* La contextualización de los modelos gerenciales y la vinculación estratégica empresa-entorno, *Medina Elizondo, M., Gutiérrez Castillo, O., Jaramillo Rosales, M., Parres Frausto, A., García Rodríguez, G.A.* Gestión estratégica de las organizaciones. Los Estados Unidos de Europa, *Barquero Cabrero, J.D.* El análisis de la empresa a partir del Valor Añadido, *Martí Pidelaserra, J.* Factors influencing the decision to set up a REIT, *Roig Hernando, J., Soriano Llobera, J.M., García Cueto, J.I.*

Eje Temático 2: Gestión de la Innovación y desarrollo regional: Propuesta metodológica para la evaluación de ambientes de innovación empresariales. Aplicaciones en el estado de Hidalgo, México, *Gutiérrez Castillo, O.W., Guerrero Ramos, L.A., López Chavarría, S., y Parres Frausto, A.* Estrategias para el desarrollo de la competitividad del cultivo del melón en la comarca lagunera. *Espinoza Arellano, J de J., Ramírez Menchaca, A., Guerrero Ramos, L.A. y López Chavarría, S.* Redes de Innovación Cooperativa en la región lagunera. *Valdés Garza, M., Campos López, E., y Hernández Corichi, A.* Ley general de contabilidad gubernamental. Solución informática para municipios menores de veinticinco mil habitantes, *Leija Rodríguez, L.* La innovación en la empresa como estrategia para el desarrollo regional, *González Santoyo, F., Flores Romero, B., y Gil Lafuente, A.M.* Aplicación de la Gestión del conocimiento a la cadena de suministro de la construcción. La calidad un reto necesario, *Llovera Sáez, F.J., y Llovera Ciriza, M.*

Eje Temático 3. Gestión del capital humano y cultura organizacional: Influencia del capital humano y la cultura emprendedora en la innovación como factor de competitividad de las pyme

industriales, *Canibe Cruz, F., Ayala Ortiz, I., García Licea, G., Jaramillo Rosales, M., y Martínez Cabrera, H.* Retos de la formación de empresarios competitivos de la región lagunera, México. Competencias estratégicas gerenciales y su relación con el desempeño económico en el sector automotriz de Saltillo. *Hernández Barreras, D., Villanueva Armenteros, Y., Armenteros Acosta, M. del C., Montalvo Morales, J.A. Facio Licera, P.M., Gutiérrez Castillo, O.W., Aguilar Sánchez, S.J., Parres Frausto, A., del Valle Cuevas, V.* Competencias estratégicas gerenciales y su relación con el desempeño económico en el sector automotriz de Saltillo, *Hernández Barreras, D., Villanueva Armenteros, Y., Armenteros Acosta, M. del C., Montalvo Morales, J.A.* Identificación y diseño de competencias laborales en las áreas técnicas de la industria textil en México. *Vaquera Hernández, J., Molina Morejón, V.M., Espinoza Arellano, J. de J.* Self-Perception of Ethical Behaviour. The case of listed Spanish companies, *García López, M.J., Amat Salas, O., y Rocafort Nicolau, A.* Descripción y valoración Económico-Sanitaria de los diferentes sistemas sanitarios en el espacio europeo, y de las unidades de hospitalización domiciliaria en las comunidades autónomas de España, *Gironella Coll, J.* El derecho público en el Quijote. Derecho de gentes y derecho político, *Añoveros Trias de Bes, X.*

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 558

REVISTA 8 - Número 4/2015

Sessió Acadèmica: l'Aigua, una visió interdisciplinària. Presentació, *M. dels Àngels Calvo Torres*. El agua: Características diferenciales y su relación con los ecosistemas, *M. dels Àngels Calvo Torres*. L'Aigua en l'origen i en el manteniment de la vida, *Pere Costa Batllori*. Planeta océano, pasado, presente y futuro desde una visión particular. Proyecto AQVAM. Aportación sobre el debate del agua. Fausto García Hegardt. Sesión Académica: Ingeniería y música. Presentación, *Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra*. Las comunicaciones móviles. Presente y futuro, *Ramon Agustí*. Sessió Acadèmica: Debat sobre la religió civil. Presentació, *Francesc Torralba Roselló*. La religió vertadera, *Josep Gil Ribas*. La religión civil, Ángel Aguirre *Baztán*, La religión en la que todos los hombres están de acuerdo, *Joan-Francesc Pont Clemente*. Aportació al debat sobre la religió, *Josep Gil Ribas*. El camino hacia la libertad: el legado napoleónico en la independencia de México, *Enrique Sada Sandoval*. Los un-

güentos de brujas y filtros de amor en las novelas cervantinas y el papel de Dioscórides de Andrés Laguna, *Francisco López Muñoz y Francisco Pérez Fernández*. La lingüística como economía de la lengua. *Michael Metzeltin*. Situación de la radioterapia entre las ciencias, *Santiago Ripol Girona*. Conferencia “Las Fuerzas Armadas y el Ejército de Tierra en la España de hoy”, *Teniente General Ricardo-Álvarez-Espejo García*. Entrevista, *Dr. Eugenio Oñate Ibáñez de Navarra*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica: ISSN: 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014, Págs. 410

REVISTA 9 - Número 1/2016

Sessió Acadèmica: Unitats canines d'odorologia. Usos actuals i noves perspectives, *M. dels Àngels Calvo i Lluís Pons Anglada*. La odisea de la voz. La voz y la ópera. Aspectos médico-artísticos. *Pedro Clarós, Marcel Gorgori*. Sessió Acadèmica: La bioeconomía, nou paradigma de la ciència. Presentación, *M. dels Àngels Calvo*, liEconomía ecológica: per una economía que faci les paus amb el planeta, *Jordi Roca*. Capital natural versus desarrollo sostenible, *Miquel Ventura*, Sesión Académicas Multidisciplinaria: Accidente nuclear de Chernóbil. El accidente de la central nuclear de Chernóbil. Controversias sobre los efectos sobre la salud 30 años después, *Albert Biete*. Los efectos sobre el medio animal, vegetal y microbiano, *M. dels Àngels Calvo*, El cost econòmic de l'accident de Txernóbil: una aproximació, *Oriol Amat*. La visión del ingeniero en el accidente y actuaciones reparativas posteriores, *Joan Olivé*. Chernóbil y Fukushima: La construcción diferencial mediática de una misma realidad, *Rosmarie Cammany*. El virreinato de la Nueva España y la Bancarrota del Imperio Español, *Enrique Sada Sandoval*. Mistakes and dysfunctions of “IRR” an alternative instrument “FYR”, *Alfonso M. Rodríguez*. El derecho y la justicia en la obra de Cervantes, *Xabier Añoveros Trias de Bes*. Arquitectura motivacional para hacer empresa familiar multigeneracional, *Miguel Angel Gallo*. La vida de Juan II de Aragón (1398-1479) tras la operación de sus cataratas, *Josep M. Simon*. PV Solar Investors Versus the kingdom of Spain: First state victory, at least 27 more rounds to go, *Juan M. Soriano y José Ignacio Cueto*. Entrevista, *Dra. M. dels Àngels Calvo Torras*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X
Depósito legal: B 12510-2014 Págs.418

REVISTA 10 - Número 2/2016 *Homenajes Núm. 1*

Presentación a cargo del Académico Numerario Excmo. Sr. Dr. Joan-Francesc Pont Clemente, Discurso de ingreso de la Académica de Honor Excma. Sra. Dra. Rosalía Arteaga Serrano. Trabajo aportado por la nueva Académica de Honor: *Jerónimo y los otros Jerónimos*. Presentación a cargo del Académico Numerario Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch. Discurso de ingreso de la Académica de Honor Excma. Sra. Dra. Leslie C. Griffith. Trabajos aportados por la nueva Académica de Honor: *Reorganization of sleep by temperature in Drosophila requires light, the homeostat, and the circadian clock, A single pair of neurons links sleep to memory consolidation in Drosophila melanogaster, Short Neuropeptide F Is a Sleep-Promoting Inhibitory Modulator*. Presentación a cargo del Académico Numerario Excmo. Sr. Dr. Josep-Ignasi Saranyana Closa. Discurso de ingreso del Académico de Honor Excmo. Sr. Dr. Ernesto Kahan. Trabajo aportado por el nuevo Académico de Honor: *Genocidio*. Presentación a cargo del Académico Numerario Excmo. Sr. Dr. Juan Francisco Corona Ramon. Presentación del Académico de Honor Excmo. Sr. Dr. Eric Maskin. Trabajos aportados por el nuevo Académico de Honor: *Nash equilibrium and welfare optimality, The Folk theorem in repeated games with discounting or with incomplete information. Credit and efficiency in centralized and decentralized economies*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X

Depósito legal: B 12510-2014 Págs.384

REVISTA 11 - Número 3/2016

Sesión Académica: Medicamentos, genes y efectos terapéuticos. *M. dels Àngels Calvo, Joan Sabater Tobella*. Sessió Acadèmica: Ramon Lluïl (Palma, 1232-Tunis, 1316). Presentació, *Josep Gil Ribas*. Ramon Lluïl. Vida i obra, *Jordi Gayà Estelrich*. L'art com a mètode, *Alexander Fidora*. El pensament de Ramon Lluïl, *Joan Andreu Alcina*. Articles – Artículos: Los animales mitológicos como engendro de venenos y antídotos en la España Áurea: a propósito del basilisco y el unicornio en las obras literarias de Lope de Vega, *Cristina Andrade-Rosa, Francisco López-Muñoz*. El poder en la empresa: Potestas y Auctoritas, *Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins*. El efecto del Brexit en la validez de las

cláusulas arbitrales existentes con Londres como sede del arbitraje y en la decisión de las partes de pactar a futuro cláusulas arbitrales con Londres como sede del arbitraje, *Juan Soriano Llobera, José Ignacio García Cueto*. Desviaciones bajo el modelo de presupuesto flexible: un modelo alternativo, *Alejandro Pursals Puig*. Reflexiones en torno a la economía del conocimiento, *Leandro J. Urbano, Pedro Aznar Alarcón*. Lliurament del títol de Fill Il·lustre de Reus al Dr. Josep Gil i Ribas (21.09.2016), *Josep-Ignasi Saranyana Closa*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X
Depósito legal: B 12510-2014 Págs.316

REVISTA 12 - Número 4/2016 *Homenajes Núm.2*

Discurso de ingreso del Académico de Honor *Excmo. Sr. Dr. Aaron Ciechanover*, presentación a cargo del Académico Numerario *Excmo. Sr. Dr. Rafael Blesa González*. Discurso de ingreso del Académico de Honor *Excmo. Sr. Dr. Josep Maria Gil-Vernet Vila*, presentación a cargo del Académico de Número *Excmo. Sr. Dr. Pedro Clarós Blanch*. Discurso de ingreso del Académico de Honor del *Excmo. Sr. Dr. Björn O. Nilsson*, presentación a cargo de la Académica de Número *Excmo. Sra. Dra. Maria dels Àngels Calvo Torres*. Discurso del Académico de Honor *Excmo. Sr. Dr. Ismail Serageldin*, presentación a cargo de la Académica de Honor, *Excmo. Sra. Dra. Rosalía*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X. Edición electrónica ISSN 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014 Pags 272

REVISTA 13 - Número 5/2016

Debate: El impacto del BREXIT en la economía española y en el resto de países de la UE. *Oriol Amat Salas, Santiago José Castellà Surribas, Juan Francisco Corona Ramón y Joan-Francesc Pont Clemente*. Debate: Titanic, Cómo tomar imágenes a 3800 metros de profundidad. El corto viaje del Titanic- Seguridad marítima, antes y después del Titánic, *Jaime Rodrigo de Larrucea*. El naufragio del Titanic y sus enseñanzas, *Frederic Malagelada Benapres*. ¿Arqueología subacuática a 4000 metros de fondo?, *Pere Izquierdo i Tugas*. Los límites de la imagen submarina, *Josep Maria Castellví*. Conférence sur la mission Aout 2016 Sur l'Eclairage du Titanic, *Christian Petron*. Moderador del Debate, *Andrés Clarós*

Blanch. Al grito de nación: Mompox y Cartagena, precursoras en la independencia de Colombia, *Enrique Sada Sandoval*. Satisfacción de los alumnos con el plan de estudios de las licenciaturas en educación primaria y preescolar, *Rocío del Carmen López Muñiz*. Degradación ambiental del agua subterránea en el entorno de la gestión gubernamental de los recursos Hídricos, México, *José Soto Balderas*. La Formazione Generazionale nelle Aziende Familiari, *Salvatore Tomaselli*. La fagoterapia y sus principales aplicaciones en veterinaria, *Diego Morgades Gras*, *Francesc Josep Ribera Tarifa*, *Sandra Valera Martí* y *M. dels Àngels Calvo Torras*. Aproximació al món d'Àusias March, *Salvador de Brocà Tella*. Diseño estratégico para el reemplazo de equipo en la empresa, *González Santoyo, F. F. Flores Romero* y *Gil Lafuente, Ana Maria*. The end of accounting. Discurso de ingreso como Académico Correspondiente del Excmo. Sr. Dr. Baruch Lev y discurso de contestación del Excmo. Sr. Dr. Oriol Amat Salas. Entrevista, *Dra. Miguel Ángel Gallo Laguna de Rins*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X. Edición electrónica ISSN 2385-345X
Depósito Legal: B 12510-2014 Pags 316

REVISTA 14 - Número 1/2017

Debate: La amenaza interna de la Unión Europea - La amenaza interna de la Unión Europea Refundar Europa, *Santiago José Castellà*. Rumbo económico en 2017, ¿marcado por la brújula política?, *José María Gay de Liébana*. Debate: Juan Clarós cambió la historia de Cataluña en la guerra de la Independencia 1808-1814, *Pedro Clarós*, *Leticia Darna*, *Domingo Neuenschwander*, *Óscar Uceda*. Presentación del libro: Sistemas federales. Una comparación internacional - Presentación, *Teresa Freixes*. Introducción, *Mario Kölling*. El federalismo en Alemania hoy, *Roland Sturm*. La ingeniería política del federalismo en Brasil, *Celina de Souza*. La construcción federal desde la ciudad, *Santiago José Castellà*. Debate: Empresa familiar. Más allá de la tercera generación- Empresa familiar. Más allá de la tercera generación. El resto de la sucesión, *Juan Francisco Corona*. Empresa familiar, *José Manuel Calavia*. Debate: La situación hipotecaria en España tras las sentencias del tribunal de justicia de la Unión Europea y del Tribunal Supremo - Presentación, *Alfonso Hernández-Moreno*. Origen de la crisis hipotecaria y activismo

judicial, *Fernando P. Méndez*. La evolución legislativa y jurisprudencial en la calificación registral en materia de hipotecas, *Rafael Arnáiz*. El consentimiento informado y el control de transparencia, *Manuel Ángel Martínez*. Cláusulas suelo, intereses moratorios y vencimiento anticipado, *Antonio Recio*. El problema psíquico y psicológico en Don Quijote, *Xabier Añoveros*. El análisis y la gestión del riesgo a partir de la Evaluación Formal de la Seguridad (EFS/FSA): un nuevo modelo de seguridad portuaria, *Jaime Rodrigo*. Entrevista, *José Ramón Calvo*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X. Depósito Legal: B 12510 – 2014. Págs. 468

REVISTA 15 - Número 2/2017

Debate: Lutero 500 años después 1517-2017). Presentación, *Josep-Ignasi Saranyana*. Martin Luter en el seu context històric, *Salvador de Brocà*. Martín Lutero y los inicios de la Reforma protestante, *Josep Castanyé*. Die theologische Entwicklung Martin Luthers und die *Confessio Augustana*, *Holger Luebs*. Lutero como creador de la lengua literaria alemana moderna, *Macià Riutort*. Debate: Mejora de la viabilidad de las empresas familiares. Empresa familiar: Incrementar su supervivencia, *Miguel Ángel Gallo*. De la Gobernanza y su ausencia: Gestión pública y Alta dirección en la forja del Estado Mexicano (1821-1840), *Enrique Sada Sandoval*. Los huevos tóxicos o la eficacia de una RASFE, *Pere Costa*. Control de Micotoxinas en la alimentación y salud pública, *Byron Enrique Borja Caceido y M. Àngels Calvo*. La aplicación parcial del principio de subsidiaridad es contraria al Tratado de la UE, se enfrenta al principio de solidaridad y fomenta los nacionalismos de Estado, *Félix de la Fuente Pascual*. Costa Brava 2020 Reserva de la Biosfera. Retos y oportunidades de innovar integrando el uso sostenible del territorio y el mar, *Miquel Ventura*. 1r Encuentro Científico. Convergencia de caminos: Ciencia y empresa RAED- IESE-ULPGC. III Acto Internacional. Congreso Europeo de Investigaciones Interdisciplinaria: La evolución de la ciencia en el siglo XXI. Entrevista, *Pedro Clarós*

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X. Depósito Legal: B 12510 – 2014. Págs. 242.

REVISTA 16 - Número 3/2017 *Monográfico Núm.3*

III Acto Internacional. Congreso Europeo de Investigaciones Interdisciplinarias “La evolución de la Ciencia en el Siglo XXI”. Conferencia Inaugural: Limits to taxation, *Dr. Juan Francisco Corona*. Bloque Ciencias Humanas y Sociales: La crisi della democrazia rappresentativa, *Dra. Paola Bilancia*. El reto de mejorar la información financiera de las empresas, *Dr. Frederic Borràs*. Financial reporting and auditing in a global environment, *Dr. José Maria Bové*. La emergencia de las ciudades en la nueva sociedad internacional: ¿Hacia la ciudad estado?, *Dr. Santiago José Castellà*. Déficit, deuda e ilusión financiera, *Dr. Juan Francisco Corona*. Europa en la encrucijada, *Dra. Teresa Freixes*. Empresa familiar: Incrementar su supervivencia, *Dr. Miguel Ángel Gallo*. Algunas consideraciones críticas acerca del retractor de créditos litigiosos y el derecho a la vivienda, *Dr. Alfonso Hernández-Moreno*. El cambio climático y su comunicación: factores determinantes para su comprensión, *Dra. Cecilia Kindelán*. Comentarios sobre la empresa partiendo de los conceptos de rentabilidad y productividad, *Dr. Jordi Martí*. Academic contributions in Asian tourism research: A bibliometric analysis, *Dr. Onofre Martorell*, *Dr. Marco Antonio Robledo*, *Dr. Luis Alberto Otero*. *Dra. Milagros Vivell*. El Fondo de Comercio Interno registrado como una innovación en la Contabilidad, *Dr. Agustín Moreno*. Laicidad y tolerancia: vigencia de Voltaire en la Europa de hoy, *Dr. Joan-Francesc Pont*. La toma de decisiones empresariales inciertas mediante el uso de técnicas cualitativas, *Dr. Alejandro Pursals*. Presente y futuro de la Unión Europea: El papel de la educación y la universidad, *Dr. José Regidor*. El derecho y la legislación proactiva: nuevas perspectivas en la ciencia jurídica, *Dr. Jaime Rodrigo*. Assess the relative advantages and disadvantages of absorption costing and activity based costing as alternative costing methods used to assess product costs, *Alba Rocafort*. Instrumentos para la creación de empleo: Las cooperativas de trabajo, *Dr. José Luis Salido*. Acotaciones a la cultura de la edad moderna occidental, *Dr. Enrique Tierno*. Bloque Ciencias de la Salud: ¿Cómo debemos enfocar el tratamiento mediante implantes dentales?, *Dr. Carlos Aparicio*. Estilos de vida y cáncer. Situación Actual, *Dr. Albert Biete*. Alzheimer, síndrome de Down e inflamación, *Dr. Rafael Blesa*, *Dra. Paula Moral Rubio*. Foodborne viruses, *Dr. Albert Bosch*, *Dra. Susana Guix i Dra. Rosa M. Pintó*. Resistencias a los antimicrobianos y alimentación animal, *Dra. M. Àngels Calvo*, *Dr. Esteban Leandro Arosemena*. Tabaco o Salud: Los niños no eligen, *Dr. José Ramón Calvo*. La enfermedad

calculosa urinaria: situación actual de los nuevos paradigmas terapéuticos, *Dr. Joaquim Gironella*. La organización hospitalaria, factor de eficiencia, *Dr. Francisco Javier Llovera*, *Dr. Lluís Asmarats*, *Javier Soriano*. Esperanza de vida, longevidad y función cerebral, *Dr. José Regidor*. Nueva metodología para el tratamiento del TDAH mediante el ejercicio físico, *Dra. Zaira Santana*, *Dr. José Ramón Calvo*. Conferencia de clausura: La Bioingeniería en el tratamiento de la sordera profunda, *Dr. Pedro Clarós*. Conferencia especial: Agustín de Betancourt. Un ingeniero genial de los siglos XVIII y XIX entre España y Rusia, *Dr. Xabier Añoveros Trias de Bes*. Entrevista: *Dr. Xabier Añoveros Trias de Bes*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN 2385-345X.
Depósito Legal: B 12510 – 2014. Págs. 560.

REVISTA 17 - Número 4/2017

Debate: Centenario de un Premio Nobel: Camilo José Cela, *Dr. Xabier Añoveros Trias de Bes*, *Julio Pérez Cela* y *Adolfo Sotelo Vázquez*. Debate: Nociones del infinito, Presentación: *Dr. Daniel Turbón Borrega*. Ponencias: Les notions d'infini en mathématiques, *Dra. Pilar Bayer Isant*. El infinito en cosmología, *Dr. David Jou Mirabent*. ¿Podemos entender lo infinito, si somos finitos, *Antoni Prevosti Monclús*?. La teología ante el infinito, *Dr. Josep-Ignasi Saranyana Closa*. Une nouvelle vision pour l'Europe: engagement citoyen et volonté humaniste, *Dra. Ina Piperaki*. Artículos: Homenaje a la universidad de Salamanca en sus 800 años de existencia (1218-2018), *Dr. Ángel Aguirre Baztán*. Aproximación al concepto de minoría para su protección jurídica internacional: criterios de clasificación, *Dr. Santiago José Castellà*. Ortotoxicidad medicamentosa, *Dr. Pedro Clarós*, *Dra. M. Àngels Calvo* y *Dra. Ana María Carmona*. Regeneración de las células ciliadas del oído interno mediante la terapia génica con CGF 166, *Dr. Pedro Clarós*, *Dra. Maria Àngels Calvo* y *Dra. Ana María Carmona*. Influencia de las hormonas sexuales en la voz de las cantantes de ópera, *Dr. Pedro Clarós* y *Dr. Francisco López-Muñoz*. Nanotecnología frente al cáncer, *Inés Guix Sauquet* y *Dr. Ferran Guedea Edo*. El derecho y la legislación proactiva: nuevas perspectivas en la ciencia jurídica, *Dr. Jaime Rodrigo*. Ingresos de Académicos: Delicte fiscal i procés penal: crònica d'un mal encaix, *Dr. Joan Iglesias Capellas*. La conquista del fondo de ojo, *Dr. Borja Corcóstegui*. Laïcitat i laïcisme en l'occident europeu, *Cardenal Lluís Martínez Sistach*. Lo disruptivo y el futuro: tecnología y sociedad en el siglo XXI, *Dr. Luis*

Pons Puiggrós. La influencia del derecho español en México, *Dr. Jesús Gerardo Sotomayor*. Barcelona, galería urbana, *Dr. Juan Trias de Bes*. Entrevista: *Dr. Ramón Cugat*.

Edición impresa ISSN: 2339-997X, Edición electrónica ISSN: 2385-345X,
Depósito Legal: B 12510 - 2014. Págs. 316

Maria dels Àngels Calvo Torras va néixer a Barcelona l'any 1953. Llicenciada i doctora en farmàcia per la Universitat de Barcelona i Premi Extraordinari de Llicenciatura. Llicenciada i doctora en veterinària per la Universitat Complutense de Madrid.

Diplomada en sanitat i especialista en microbiologia i parasitologia. Catedràtica de sanitat animal (UAB).

Ha publicat més de dos-cents trenta treballs de recerca. Ha col·laborat en la redacció de capítols de llibres sobre micologia i microbiologia. Ha dirigit quaranta-dues tesines i trenta-dues tesis doctorals. Ha rebut dotze premis per la seva tasca investigadora.

És acadèmica numerària de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, de la Real Academia de Doctores de Madrid, de l'Acadèmia de Veterinària de Catalunya, de la Real Academia Europea de Doctores de Catalunya i de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya; és acadèmica corresponent de la Real Academia de Medicina de Madrid, de l'Academia Nacional de Medicina de Mèxic i de l'Academia Nacional de Veterinaria de Mèxic; és membre de l'IMPC de la Sociedad Argentina de Veterinaria i de la Cofradía Internacional de Investigadores de Toledo. Ha estat membre del Comité Científico de Nutrición Animal (SCAN) i actualment és *Expert* de la Comissió Europa. És membre del Consell Assessor de la Salut Pública Catalana.

Té sis sexennis de recerca i de docència reconeguts, tant estatals com autonòmics. Fou vicedegana i degana de la Facultat de Veterinària de la Universitat Autònoma de Barcelona.

“Prat de la Riba i Cambó, cadascun dins de les seves possibilitats i segons unes conviccions compartides, van treballar per engrandir i difondre la llengua i la cultura catalanes, a partir de projectes comuns o diversos que s’anaven entrelligant. L’Institut d’Estudis Catalans i la Fundació Bernat Metge en són els més punters i perdurables encara avui. La Mancomunitat en fou el projecte més rotund en aspiracions i en extensió social, però breu en el temps.”

“Una part de la Catalunya d’avui s’emmiralla no només en l’època noucentista de la Mancomunitat, ans també en la de la República catalana; mentre que una altra part posa la mirada en la Catalunya dels anys setanta. Els models de país canvien, segons que sigui l’un o l’altre el focus, i dissenteixen, pel pes del passat que es contempli.”

Mariàngela Vilallonga Vives

1914 - 2014

Colección Real Academia Europea de Doctores

**Generalitat
de Catalunya**

